

Måndagen den 8 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 6 dennes och protokollet för den 24 sistlidne April f. m.

Föredrogs Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda Memorial N:o 79, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut äfvensom meddelade återremisser rörande vissa delar af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 42, i fråga om anvisande af statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar.

1:sta punkten.

Herr Heijlensköld: Mot den framställda voteringspropositionen kan jag icke undgå att uttala mitt ogillande. Jag önskar nemligen bevilja 10 millioner till understöd åt enskilda jernvägar, men jag önskar på samma gång att det må öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att bestämma, huruvida dessa jernvägsanläggningar skola understödjas med lån till högst två tredjedelar eller anslag till högst en fjerdedel af anläggningskostnaden. Om jag voterar "*nej*" enligt den föreslagna propositionen, så kan jag visserligen bevilja de 10 millionerna, men deremot vinner jag icke att bestämmandet i nyssnämnda afseende blir öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t. Jag yrkar därför återremiss af den nu föredragna punkten.

Friherre af Ugglas: Icke heller jag kan godkänna denna voteringsproposition, såsom den nu är uppställd; men jag ber att få förklara, att jag mer än väl inser de stora svårigheter, som Stats-Utskottet haft att bekämpa. Emellertid anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på hvad som förefallit mig anmärkningsvärdt i denna proposition. Stats-Utskottet har i 1 och 2 mom. af ja-propositionen upptagit icke allenast den summa, som Första Kamraren har anvisat till enskilda jernvägar, utan äfven det sätt,

hvarpå Första Kammaren beslutat att dessa medel skola användas. Mot dessa tvänne moment hafva första punkten och sista punkten af nej-propositionen blifvit uppställda. I dessa punkter innefattas således begge Kamrarnes beslut både i afseende på summan och understödssättet. Nu vill jag visserligen icke förneka, att det hade blifvit mycket enklare, om propositionen hade söderdelats i tvänne: den ena angående summan och den andra angående understödssättet, ty det är alldeles gifvet, att den som vill votera 10 millioner, men godkänna Kongl. Maj:ts proposition i afseende på understödssättet, är derifrån förhindrad; men jag fäster mig likväl icke så mycket dervid, då Andra Kammaren fattat sitt beslut i ett sammanhang och Utskottet följaktligen haft svårighet att sönderdela detta beslut.

Min anmärkning gäller egentligen sista punkten af ja-propositionen. Stats-Utskottet har nemligen deri uppställt, att "hvarje jernvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, i öfrigt underkastas alla de villkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga". Mot detta finnes likväl icke något motsvarande i nej-propositionen, och skulle denna ja-proposition blifva Riksdagens beslut, så förefaller det mig åtminstone högst betänkligt, att Riksdagen sedermera icke, på grund af de återremisser, som Stats-Utskottet erhållit, skulle kunna stipulera några ytterligare villkor, då Riksdagen redan öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att bestämma alla villkoren och således på detta sätt beröfvat sig sjelf all pröfning af alla de anmärkningar, som föranledt återremisserna. Stats-Utskottet hade enligt min tanke handlat riktigare, om Utskottet ur ja-propositionen helt och hållet uteslutit 4 mom., och jag måste därför för närvarande, innan jag hört någon förklaring, iustämma i yrkandet om återremiss.

Friherre Funck: Den förste ärade talaren anmärkte mot Stats-Utskottets förslag till voteringsproposition, att Utskottet icke hade skiljt mellan summan och understödssättet, och förklarade sig derigenom förhindrad att bifalla densamma, emedan han vore benägen att gifva den högre summan, men använda det understödssätt, som Första Kammaren beslutat. Det händer mycket ofta, att frågor kunna ställa sig så, att vid det slutliga afgörandet, vid den gemensamma voteringen, alla meningar icke kunna medtagas i beräkning. Hufvudsaken och det enda möjliga är nemligen, att de särskilda Kamrarnes eller majoriteternas i de särskilda Kamrarnes beslut blifva ställda mot hvarandra. Att ytterligare tillägga villkor och bestämmelser, så att äfven minoriteten i ena eller andra Kammaren kan få fram sin åsigt, är alldeles omöjligt. Saken förefaller enkel vid första betraktandet, om man säger, att första voteringen bör gälla summan och den andra understödssättet, men detta låter sig icke göra, ty Andra Kammaren har i sitt beslut, som är sammanhängande, redan i första momentet, som bestämmer summan, inlagt en bestämmelse om understödssättet, då det nemligen heter, att 10 millioner beviljas till *låne*understöd för enskilda jernvägar. Sedermera meddelas i sista punkten en förklaring, huru dessa lån skola utgå. Om man således för den första voteringen uppställer Första Kammarens

beslut, som endast innehåller bestämmelse om summan, men ingenting om understödssättet, mot Andra Kammarens första moment, så blir hela frågan i sjelfva verket afgjord om nej-propositionen segrar, ty derigenom blefve bestämdt, att understödet skulle utgå såsom lån, och då kunde andra delen om understödssättet icke komma under votering. Dessutom har icke Utskottet ansett sig berättigadt att sönderdela Andra Kammarens beslut. Jemväl inom Utskottet gjordes samma yrkande, som nu här blifvit framställt, och man gjorde åtskilliga försök till sammanjemkning, men det lyckades icke, emedan de icke vunno understöd af någon enda af Andra Kammarens tolf ledamöter i Utskottet. Efter mitt förmenande finnes således i detta hänseende ingen möjlighet att uppställa propositionen på annat sätt, än att ställa Första Kammarens hela beslut mot Andra Kammarens hela beslut.

Den andra anmärkningen är skenbarligen af mycket större vikt, men jag tror, att icke heller den bör föranleda till en återremiss. Här är yttradt af den andre talaren, att om detta 4:de moment i ja-propositionen skulle bifallas, så vore man sedermera förhindrad att inlägga några ytterligare villkor. Kammaren behagade erinra sig föredragningsättet, då denna fråga först var under behandling, att nemligen vissa moment af Stats-Utskottets förslag i 6:te punkten af Betänkandet N:o 42 uppställdes såsom motsats mot vissa moment i Kongl. Maj:ts proposition, och att dervid den 6:te punkten i Kongl. Maj:ts proposition antogs i stället för vissa delar af momenten a) och b) i Stats-Utskottets förslag, men att sedermera, efter det denna 6:te punkt blifvit bifallen och öfriga punkter i Utskottets förslag skulle jemföras med öfriga punkter i Kongl. Maj:ts proposition, med anledning af den här antagna föredragningsordning alla de öfriga delarne af Utskottets Betänkande återremitterades. Redan deri ligger efter mitt förmenande ett erkännande, att meningen *då* åtminstone var att bestämma äfven andra villkor än de redan beslutade, men om också så icke varit förhållandet, så ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att vare sig detta moment kommer in i voteringspropositionen eller icke, verkar detta icke till någonting, ty Första Kammarens beslut står i alla händelser fast och kan icke rubbas. För min del tror jag icke, att detta moment förhindrar tilläggandet af några flera villkor, och jag tror så mycket heldre, att detsamma är Kammarens mening, som ungefär samma betänkligheter, hvilka nu blifvit framställda af Friherre af Ugglas, vid den första diskussionen, efter det detta 4:de moment blifvit antaget, af en talare på Kronobergs-banken uttalades såsom hinder mot en återremiss af öfriga villkor; men Kammaren fästade då icke någon uppmärksamhet vid dessa betänkligheter, alldenstund återremissen beviljades.

Jag tager mig ännu en gång friheten påpeka, att Stats-Utskottets mening helt enkelt varit att uppställa Första Kammarens beslut i sin helhet mot Andra Kammarens beslut i sin helhet, och att man icke kunnat göra på annat sätt. Detta betänkande torde således utan våda kunna bifallas, och jag anhåller derom så mycket heldre, som Kammaren behagade finna, att frågan genom en förän-

dring lätt kan "*hånga upp sig*" och svårigheter uppstå, hvilka det icke blefve så lätt att lösa.

Hans Excellens Herr Grefve Sparre: Jemte det jag i allo för-
enar mig med den siste värde talaren, ber jag få nämna, att frågan
om lagligheten af det utaf Stats-Utskottet framställda, nu ifrågava-
rande förslag till voteringsproposition varit föremål för öfverlägg-
ning inom Talmanskonferensen, dervid Konferensens samtliga leda-
möter ansågo, att proposition i förevarande ämne icke kunde eiler
borde uppställas på annat sätt, än Utskottet hemställt. Man måste i
detta fall ställa ena Kammarens beslut i sin helhet emot den Andra
Kammarens i sin helhet, egentligen derför, att Andra Kammaren,
utan att särskilja frågorna, på en gång beslutat så väl om summan
som om en del af villkoren. I öfrigt hafva vi precedensfall för
detta sätt att votera. Vid förra riksdagen hade Stats-Utskottet i
Betänkandet N:o 31 föreslagit en sådan voteringsproposition, att deri
ja-propositionen omfattade ej mindre än fem olika anslagsfrågor un-
der Femte Hufvudtiteln. Denna proposition blef då af denna Kam-
mare efter någon diskussion godkänd och voteringen försiggick.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Det kan synas underligt, att jag vågar hysa
en annan mening än den, som blifvit biträdd af såväl den siste högt-
ärade talaren, som är ledamot af Talmanskonferensen, som af den
ledamot af Stats-Utskottet som närmast förut hade ordet, hvilka
begge hafva förklarat, att denna proposition icke kunnat annorlunda
uppställas; men jag måste för min del säga, att, för såvidt 63 § Riks-
dags-ordningen, som ålägger Utskottet att, i den händelse hufvud-
sakligen eller till vissa delar olika beslut blifvit fattade inom Kam-
marne, söka sammanjemka dessa beslut för att åstadkomma ett godt
resultat, skall ega någon mening, så finner jag det hafva varit skäl
att nu söka tillämpa denna paragraf. Den oegentlighet uppstår
här, att Första Kammaren tvingas att sammanställa *tvänne* olika be-
slut, fattade på olika dagar, mot *ett* beslut af Andra Kammaren.
Saken hade efter min uppfattning ganska lätt kunnat hjälpas, derest
Andra Kammarens uppmärksamhet hade blifvit fästad derpå, att det,
till följd deraf att Första Kammaren hade fattat särskilda beslut
angående summan och understödssättet, vore lämpligt att få sätta
dessa särskilda beslut mot de olika delarne af Andra Kammarens
beslut, och att således Andra Kammaren måtte medgifva en sådan
jemkning af dess beslut, att ordet "*länestöd*" förändras till "*un-
derstöd*," och att frågan om understödssättet måtte uppskjutas till
en sednare votering. Jag medgifver, att ifall Andra Kammaren hade
vägrat bifall till en sådan framställning, hade ingenting deraf kun-
nat blifva; men jag anser, att det hade varit en skyldighet för Ut-
skottet att försöka göra en sådan sammanjemkning, ty alldeles gif-
vet är, att man genom det föreslagna sättet att gå till väga kan
blifva tvungen till beslut, som icke svara mot hvad någon skulle
önska. Det kan vara mycket troligt, att en pluralitet af hela Riks-
dagen skulle omfatta den åsigten, att man borde anslå t. ex. det större

beloppet, men derjeante. vid närmare betraktande, finna, att man i afseende på understödssättet bör tillvägagå på motsatt sätt, mot hvad Andra Kammaren först beslutat, och antaga Första Kammarens beslut; men om man, på sätt här skett, sammanbinder frågorna, blir detta omöjligt. Icke kan det vara rätt att blott för en forms skull drifva en Representation att fatta ett beslut, som icke öfverensstämmer med dess åsikter. Jag tror derföre, att Utskottet på grund af 63 § Riksdags-ordningen hade bort göra en sådan framställning, som den af mig omnämnda, ehuru jag uppriktigt må bekänna, att jag icke tror, att en sådan framställning skulle hafva ledt till något resultat, emedan Andra Kammarens ledamöter inom Utskottet icke ansågo, att Andra Kammarne skulle frångå sitt en gång fattade beslut. Om Utskottet så hade förfarit, anser jag likväl, att Utskottet hade bättre uppfyllt sin pligt.

Herr von Ehrenheim: Då jag icke var närvarande i Kammarne vid början af denna öfverläggning, får jag på förhand bedja om ursäkt för den händelse att jag skulle anföra något, som redan blifvit yttradt och kanske till och med vederlagdt.

Den anmärkning, jag har att framställa mot Utskottets förslag till voteringsproposition, afser uteslutande det sista momentet af ja-propositionen, som innehåller, att hvarje jernvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, i öfrigt underkastas alla de vilkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga. Denna del af Första Kammarens beslut, hvilket, i den ordning det tillkommit, helt och hållet berott på föredragningsättet, har icke någon betydelse annat än i sammanhang med öfriga föreslagna vilkor, af hvilka den största delen äro återremitterade och en del ännu icke i anledning af återremissen besvarade. Detta moment har icke heller någon motsvarighet i Andra Kammarens beslut, ty denna Kammarne har återremitterat den del af mom. c) i 6 punkten af Stats-Utskottets betänkande N:o 42, som innehåller just detta samma stadgande, att jernvägsbolag skulle underkastas de vilkor, som i öfrigt af Kongl. Maj:t kunna bestämmas. Följden häraf blifver, att Kammarne, i händelse de bifalla nej-propositionen, skulle komma att afslå en bestämmelse, som ännu är föremål för Stats-Utskottets pröfning i anledning af återremissen från Andra Kammarne, och vidare antingen att Andra Kammarne kommer att fatta sitt beslut i denna del utan att hafva erhållit svar från Stats-Utskottet på återremissen, eller också att Kammarne, i anledning af Andra Kammarens beslut, då svar på återremissen der förekommer, kunna komma att vid förnyad votering pröfva ett moment, som redan blifvit afslaget vid en af Första Kammarens beslut föranledd votering. Det är detta, som synes mig oegentligt, och huru detta skall redas, hänskjuter jag till Stats-Utskottets ledamöter att förklara.

En ledamot af Stats-Utskottet har föröfrigt uttalat den uppfattning, att om Riksdagen beslutar i öfverensstämmelse med ja-propositionen, så skulle ett deraf följande bifall till detta moment likväl icke kunna utgöra något hinder för att tillägga de ytterligare vilkor, som Riksdagen anser behöfliga. Denna åsigt omfattar äfven jag och tror

mig därför finna ett stöd äfven i den omständigheten, att Första Kammaren, i anledning af Stats-Utskottets Memorial N:o 68, tillagt en bestämmelse, som saknades vid det första beslutets fattande, och således redan ådagalagt en härmed öfverensstämmande uppfattning. Vid sådant förhållande, och om man härom är ense, har frågan i materiellt afseende naturligtvis icke längre samma betydelse, som eljest, men jag har dock velat fästa uppmärksamheten på det, efter min uppfattning, formellt oriktiga i ja-propositionens uppställning.

Herr von Koch: Som det är mig sagdt, att detta ärende redan är afgjort af Andra Kammaren, så anhåller jag om upplysning, huruvida något protokollsutdrag derom kommit denna Kammar tillhanda.

I anledning häraf tillkännagaf undertecknad, att Andra Kammar godkänt den förevarande voteringspropositionen.

Herr von Koch: Enligt hvad mig är meddeladt, så är äfven den nästa punkten angående Carlskrona-banan utan diskussion bifallen af Andra Kammaren.

I afseende på den föredragna punkten hemställer jag, vid nu upplysta förhållande, att denna voteringsproposition är gillad af Andra Kammar, huruvida det kan vara skäl att nu göra någon ändring, äfven om ett sådant försök förut hade bort göras. En ledamot af Stats-Utskottet har medgifvit, att ett sådant beslut troligen icke skulle medföra någon verkan, emedan ingen enda af Medkammarens ledamöter i Stats-Utskottet velat derpå ingå, då det inom Utskottet varit fråga om att söka förmå Andra Kammar att ändra sitt beslut. Vid detta förhållande hemställer jag, att voteringspropositionen måtte gillas. Jag vill icke ingå i någon närmare betraktelse derom, då jag hört, att en af mina grannar, ledamot af Stats-Utskottet, anmält sig.

Herr Ekman, Carl:

Friherre af Ugglas: Kammarens önskan att bifalla denna voteringsproposition synes mig vara så uppenbar, att jag icke vill framställa något yrkande; men jag ber likväl att med anledning af en anmärkning, som under diskussionen blifvit gjord, få yttra några ord. Då Stats-Utskottet förklarat, att Stats-Utskottet, efter erhållen kännedom om Riksdagens beslut rörande de i denna voteringsproposition omförmälda frågor, skall afgifva yttrande rörande öfriga till Utskottet återremitterade delar af 6:te punkten i Utskottets Utlåtande N:o 42, och dessa delar just innehålla förslag till vilkor, huru lånen skola utlemnas, så hemställer jag huru Stats-Utskottet skall förfara, i händelse Riksdagen bifaller ja-propositionen, uti hvilken till Kongl. Maj:t öfverlemnas att bestämma alla vilkor. Jag tror, att Utskottet dervid måste svara, att som Riksdagen öfverlemnadt alla vilkorens bestämmande åt Kongl Maj:t, så har Utskottet intet vidare svar att gifva beträffande återremiserna.

Emellertid vill jag för min del icke framställa något positivt

yrkande; men jag tror, att man, genom detta sätt att behandla frågan, räkar ut för svårigheter, som icke så lätt kunna lösas.

Grefve Mörner, Carl Göran: I anledning af den siste talarrens fråga, huru det skulle gå med återremisserna, i fall ja-propositionen skulle bifallas, så synes det mig vara alldeles klart, att Utskottets svar skulle blifva särdeles kort och icke förorsaka detsamma mycket bryderi. Det blefve helt enkelt att frågan vore förfallen. Det är numera fåfängt att vilja söka på Stats-Utskottet kasta ansvaret för något, som helt och hållet varit beroende af föredragningssättet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att den förevarande voteringspropositionen måtte af Kammaren godkännas och dels att den skulle återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på godkännande af voteringspropositionen och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den röst, jag skulle vilja afgifva i anledning af det nu väckta förslaget, är väsendtligen beroende på utgången af den votering, hvarom vi nyss hafva beslutat. Det har blifvit uppgifvet, att Andra Kammaren skall hafva bifallit Utskottets förslag i nu föredragna punkt. Om nu jemväl Första Kammaren förfar på enahanda sätt, så är det gifvet, att äfven om 10 millioner beviljas till understöd åt enskilda jernvägar, komma i allt fall äfven dessa 1,100,000 R:dr att utgå och ställas till Kongl. Maj:ts disposition. Om deremot denna Kammare icke bifaller Utskottets förslag, så blifva nu ifrågavarande 1,100,000 R:dr föremål för gemensam votering, och som voteringen om dem icke kan komma att försiggå i morgon, så är det uppenbart, att Kammaren derigenom blifver satt i tillfälle att votera om samma summa, sedan den erhållit kunskap om utgången af voteringen angående näst föregående punkt. För att hålla frågan öppen och förekomma att icke den ena millionen efter den andra må utan behof anordnas, får jag för min del för närvarande anhålla om afslag å denna punkt.

Friherre Funck: Hufvudsakliga anledningen, hvarför Stats-Utskottet trodde sig redan nu kunna framställa ifrågavarande förslag, är den, att, enligt Utskottets förmenande, denna fråga var helt och hållet fristående och oberoende af den i föregående punkt föreslagna votering. Utskottet föreställde sig nemligen, att Wexjö--Carlskronabanan var af den vikt, att den under alla förhållanden borde understödjas och ett anslag beviljas för att möjliggöra, att den byggdes bredspårig och på ett sådant sätt, att staten deraf hade tillräckligt gagn, äfvensom att detta anslag borde beviljas, ehvad den ena eller andra meningen segrade i den förra punkten, ehvad statsbidraget till

enskilda jernvägar beständes till 6,500,000 eller 10 millioner, ehvad understödssättet beständes till lån af $\frac{2}{3}$ eller till anslag utan återbetalningsskyldighet af $\frac{1}{4}$ utaf jernvägarnes anläggningkostnad. Jag är äfven fortfarande af samma mening och måktar icke inse, hvar-till ett uppskof med afgörandet skulle tjena, hvidan jag tillåter mig anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Hans: Den talare, som hade ordet näst före den siste, yrkade afslag på denna punkt på den grund, att han ville afvakta utgången af voteringen angående föregående punkt, på det icke, om 10 millioner anslogos till enskilda jernvägar, man skulle blifva tvungen att derutöver lemna äfven dessa 1,100,000 R:dr, hvilket han tycktes anse skulle blifva för mycket. För min del tror jag, att Kammaren ser saken ur en helt annan synpunkt, ur den synpunkt, som gör Carlskronabanan så särdeles vigtig, den politiska och den strategiska; och då man så gör, ser man icke så mycket på en mil-lion mer eller mindre. För min del får jag derföre på det varmaste förorda, att Kammaren nu fattar sitt beslut i enlighet med Stats-Utskottets förslag och icke utsätter frågan för det äfventyr, som kan blifva en följd af gemensam votering.

Herr von Ehrenheim: För min del kan jag icke underlåta att uttala den åsigt, att det hade varit önskvärdt, att Stats-Utskottet icke hade inkommit med denna framställning, förrän voteringspropositionen i första delen af Betänkandet blifvit af Riksdagen besvarad, då ja-propositionen just innehåller ett förbehåll, som bortfaller, om denna punkt bifalles. I det skick frågan emellertid nu befinner sig, och då en återremiss för andra gången icke kan begäras eller beviljas, ser jag för min del icke någon annan utväg än att bifalla punkten. Det är nemligen gifvet, att om man afslår punkten och nej-propositionen i föregående punkt segrar vid gemensam votering, så kan något understöd för Carlskrona—Wexjöbanan icke vid denna riksdag af Kamrarne beviljas.

Grefve Mörner: Denna Kammare har ställt frågan om anslaget till Carlskronabanan i sammanhang med sitt beslut om ett anslag af 6,500,000 R:dr till enskilda jernvägsanläggningar. Efter den åsigt, som uttalades af majoriteten vid det tillfälle, då detta beslut fattades, ansågos frågorna hafva ett ovillkorligt sammanhang med hvarandra. Nu åter säger man, att så icke är förhållandet. Att jag då icke instämde i majoritetens åsigt, torde protokollet upplysa; men man blir klokare med hvarje dag, och det kan tilläfventyrs hafva händt, att dessa frågor nu fått ett sammanhang, som då icke förefanns. Om man för den omständighetens skull, att i Carlskrona finnes ett statens marinetablissement, skulle anse det vara nödvändigt att dit hafva en bredspårig jernväg, så måste jag förklara, att sådant icke ingår i min uppfattning af saken, ty jag kan icke föreställa mig, att det vore omöjligt att på en smalspårig bana ditföra hvilka tunga pjäser, som kunna komma i fråga. Såvidt jag vet, är icke Fiskeby-banan vid Norrköping annat än smalspårig, och kan det gå an att

på denna smalspåriga bana forsla så tunga pjäser, som de, hvilka föras mellan Finspong och Norrköping. så kan det också gå an att transportera dem från Wexjö till Carlskrona på en sådan bana. Jag kan icke heller föreställa mig, att man i Norge, der man åtminstone på sednare tiden endast bygt smalspåriga banor, så litet tänkt sig för, att man i händelse af krig icke skall af dessa banor hafva någon nytta för landets försvar. Den, som sett dimensionerna på vagnarne till de olika banorna, kan icke heller för sig dölja, att en sådan föreställning icke i verkligheten kan hålla streck. Om banan tillhörde staten, kunde man hafva ett skäl att bygga banan bredspårig, på det samma materiel kunde få begagnas, men då här är fråga om en enskild bana, hvilken måste begagna egen materiel, så förfaller också i mina ögon det skälet.

På grund af hvad jag nu anført, och för att, såsom jag förut sagt, frågan måtte stå öppen, tills dess man känner utgången af den nyss beslutade voteringen, anhåller jag fortfarande om afslag på denna punkt. Skulle denna min åsigt segra, hade man visserligen att från Stats-Utskottet vänta ännu en voteringsproposition; men detta är väl icke så farligt, då vi kunna vara fullt öfvertygade, att vi i alla fall komma att få flera voteringspropositioner att rösta öfver. Vi hafva ännu att handlägga Särskilda Utskottets Betänkande om försvarsväsendet och Bevillnings-Utskottets Betänkande om tulln och om tobaksaccisen, och dessa frågor torde nog gifva anledning till en eller annan voteringsproposition, så att det uppskof, som kan uppkomma genom bifall till det af mig framställda yrkande, icke är af någon farlig beskaffenhet.

Grefve af Ugglas: Den siste ärade talaren har, efter hvad jag kan förstå, i tvänne delar missuppfattat denna fråga. Han har först ansett, att det skulle vara konsekvent af Första Kammaren att uppskjuta denna fråga, då Kammaren velat sätta beslutet om anslag till enskilda jernvägar i sammanhang med frågan om anslag till Carlskronabanan. Icke annat jag vet, fattade Kammaren sitt beslut om anslag till enskilda jernvägar under förbehåll, att frågan om Carlskronabanan skulle stå öppen, och besluten fattades sålunda icke i sammanhang med hvarandra, utan snarare tvärt om.

För det andra har den ärade talaren föreställt sig, att det icke skulle vara behöfligt att bygga denna bana bredspårig. Det är väl gifvet, att när man i en hast skall föra trupper och materiel till en fästning, kan det vara nyttigt och nödvändigt att kunna lasta så mycket och så tungt gods som möjligt; och jag får hemställa, om det kan anses vara rätt, att bygga Wexjö—Carlskronabanan smalspårig, då Wexjö—Älfvesta-banan är bredspårig, hvarigenom man icke allenast icke skulle vinna målet, att med stor skyndsamhet kunna verkställa transporter, utan tvärtom uppehålla dem genom omlastning.

Det synes mig dessutom vara en annan stor missuppfattning, om man vill sammanbinda denna fråga med frågan om anslag till enskilda jernvägar. Beslutet må blifva 6½ eller 10 millioner, så är likväl detta anslag till understöd för *enskilda* jernvägar, och Kongl. Maj:t

skulle väl icke, efter min uppfattning, rätt väl kunna taga dessa 1,100,000 R:dr deraf, då denna summa icke uteslutande afser understöd af en enskild jernväg, utan att i sammanhang dermed få ett statsändamål uppfyllt. Nog är jag öfvertygad om, att de andra jernvägsbolagen, som i sådant fall sågo 1.100,000 R:dr dragas från anslaget till enskilda jernvägsanläggningar, skulle deremot göra anmärkningar, hvilka kunde vara ganska befogade. Jag får dessutom hemställa, huruvida man, vare sig att till enskilda jernvägsanläggningar beviljas $6\frac{1}{2}$ eller 10 millioner, bör fästa så stort afseende vid detta belopp, som skulle utgå med 366,666 R:dr om året under tre års tid, då ett sådant statsändamål kan derigenom vinnas. När vi veta, att banan bredspårig skulle kosta 5 millioner; och när staten kan få en bredspårig bana bygd mot en uppoffring af 1,100,000 R:dr, måtte det väl vara en vinst för staten att icke behöfva ikläda sig den vida större utgiften, då staten i alla fall måste hafva en bredspårig bana till Carlskrona.

Grefve Wachtmeister: Jag begärde ordet endast för att få fästa Grefve Mörners uppmärksamhet på en omständighet. Han ansåg nemligen att en smalspårig bana till Carlskrona skulle vara fullt tillräcklig. Han glömde likväl, att det under krigstid är af stor vikt att hastigt kunna kasta den största möjliga massa trupper till ett ställe, och att kunna få fram huru tunga pjäser som helst. Men huru skall detta kunna gå för sig, då man icke kan använda några andra vagnar på banan, än dem som tillhöra banan sjelf, och då statens egen materiel icke kan begagnas på banan, emedan den är smalspårig. Olägenheten deraf är så i ögonen fallande, att jag icke behöfver vidare framhålla den för att Kammaren skall fullt behjerta saken.

Grefve Mörner: Det är sannt, att sådana vagnar, som här i landet begagnas för bredspåriga banor, icke kunna användas på en smalspårig bana. Man torde likväl kunna använda en utväg, som omnämndes vid förra riksdagen, eller att göra axlarne på vagnarne till de smalspåriga banorna så långa att dessa vagnar kunna gå på de bredspåriga banorna. Detta är en utväg, som, efter hvad erfarenheten skall hafva visat, icke ligger utom möjlighetens gräns, fastän densamma nu kanske blifvit bortglömd.

Det var likväl icke egentligen för att säga detta, som jag begärde ordet, utan för att opponera mig mot den, efter mitt förmenande, icke fullt hållbara deduktion, som en föregående talare gjorde derom, att de 1,100,000 R:dr, hvilka äro ifrågasatta till denna bana, icke skulle komma att lemnas till en enskild jernväg. Jag vet icke att det utom enskilda och statsbanor finnes något tredje slags banor, eller kanske Carlskronabanan skulle blifva något *midt emellan!* Efter Stats-Utskottets förslag är meningen åtminstone ingen annan än att lemna detta understöd till en enskild bana.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till

Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till samma hemställan, och då dervid svarades talrika ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Efter föredragning af Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda Memorial N:o 80, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 62, beträffande Herr C. W. Sjögréens motion om beviljande af ytterligare understöd för jernvägsanläggningen emellan Nässjö och Oscarshamn; blef den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning klockan 6 eftermiddagen.

Föredrogos men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 6 dennes bordlagda Memorial och Betänkanden:

N:o 7, i anledning af Kamrarnes dels olika beslut, dels återremiss i vissa delar af Betänkandet om villkoren för bränvins tillverkning och försäljning;

N:o 8, i anledning af ännu oafgjorda motioner angående allmänna bevillningen;

N:o 9, i anledning af väckt motion om upphörande af den för viner, arrack, cognac och rhum beviljade nederlagsrätt m. m.;

N:o 10, angående tullbevillningen; och

N:o 11, i anledning af väckta motioner om särskild beskattning af tobak.

Vid föredragning af Bevillnings-Utskottets den 6 dennes bordlagda memorial N:o 12, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes olika beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 6, angående stämpelpappersbevillningen; godkände Kammaren alla de i memorialet föreslagna voteringspropositioner.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag anhåller att få anmäla min reservation mot det fattade beslutet. Det nu föredragna Betänkandet

har icke varit så tidigt tryckt att det ännu blifvit utdeladt. Jag gick hit i går middag några minuter efter klockan 2, för att taga del af den skrifna urkunden, men slapp icke in. I dag begärde jag Betänkandet på bordet och understöddes af tvänne ledamöter, men lyckades icke derå vinna något afseende.

Föredrogs men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts den 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 5, i anledning af väckt fråga om tillägg och förändring i Kongl. cirkuläret till konsistorierna i riket den 9 Februari 1844, angående konsistoriinotariernas uppboordsprovision.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 76, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående bidrag af statsmedel till aflöning af lärare vid folkskolor och småskolor, dels åtskilliga i samma ämne väckta motioner.

Herr Ekman, Carl:

Herr Hasselrot: Ingen kan högre än jag önska, att vårt folkskoleväsende måtte blifva en kommunalangelägenhet eller att våra folkskolor måtte blifva kommunala institutioner, men detta hindrar mig dock icke att bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition. Den förste värde talaren har såsom hufvudmotiv för afslag derå anført, att staten borde småningom minska och slutligen undandraga folkskolan allt understöd och lemna densamma att underhållas af kommunen ensam. Han ansåg skäl härtill vara, emedan de af staten underhållna elementarläroverken icke visat så goda resultat som önskligt varit, men jag för min del är af den öfvertygelse, att våra elementarläroverk uträttat allt hvad man af dem kunnat begära, och haft ett så välgörande inflytande, att andra länder torde önska att stå på samma punkt i detta afseende som vi. Detta förhållande utgör väl icke något hinder för att folkskolan bör vara en kommunal angelägenhet, men jag, som bor å landet, vet, att det är alldeles omöjligt för kommunerna att sjelfva underhålla sina folkskolor. så att de motsvara ändamålet, och att det är alldeles ovilkorligen nödvändigt, att de erhålla understöd af staten. Staten har också erkänt detta, derigenom att till folkskolan anslagits den personliga skyddsafgiften, samt åtskilliga andra särskilda belopp, men mot dessa anslag har man anmärkt, att man vid fördelningen deraf kommit till alldeles orimliga resultat. Vid sista riksdagen anfördes i detta afseende, bland annat, att, under det att en folkrik församling af dessa anslag till folkskoleväsendet erhållit så stora bidrag, att de icke endast varit tillräckliga för församlingens folkskolor utan äfven lemnat öfverskott, en mindre folkrik församling deremot kunnat få högst obetydligt, och således tvungits för ändamålet tillskjuta ganska an-

senliga belopp. Det syntes klart, att så orimliga förhållanden ej fortfarande borde få ega rum, och Riksdagen beslöt derföre att hos Kongl. Maj:t anhålla om en annan anordning med de medel, som staten lemnade till folkskoleväsendets befrämjande, hvarvid Riksdagen ansåg något rättvisare sätt för medlens fördelning icke finnas, än att hvarje folkskola skulle erhålla ett belopp af 200 R:dr såsom understöd till lärarens aflöning. Om understöd skall utgå, är det väl bättre, att det utgår efter en rättvis och billig grund, och att man söker förekomma att, såsom förr skett, församlingar uppgöra sina beräkningar så, att de tillskansa sig af folkskolemedlen ganska betydliga tillgångar på andra församlingars bekostnad.

Nu har Kongl. Maj:t förelagt Riksdagen en proposition i detta ämne, som öfverensstämmer med Riksdagens uttalade önskningsar, och då kan man väl icke gerna ifrågasätta, att denna Kongl. Maj:ts proposition bör af Riksdagen afslås. Då för en tid sedan var fråga om jernvägsanläggningar, syntes man vara mycket mån om helgden af riksdagsbeslut, och det förundrar mig derföre, att man i denna fråga, som med skäl kan anses lika vigtig, kan vilja föreslå, att ett Kongl. Maj:ts förslag, som är grundadt på Riksdagens egen uttalade åsigt, skulle gifva anledning till det svar från Riksdagens sida, att den icke funnit Kongl. Maj:ts proposition riktig. Det skulle, enligt min tanke, vara Riksdagen föga värdigt att på detta sätt handla, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr Dickson: Jemte det jag tillfullo instämmer med den värde talare, som först hade ordet, i den åsigt, att statens öfvertagande af folkskoleväsendet skulle vara en stor olycka för landet, får jag bekänna, att jag kommit till en helt annan konklusion än den värde talaren. Jag anser nemligen, att det af Kongl. Maj:t framställda förslaget skulle leda till en stor uppmuntran för kommunerna att befrämja och förbättra folkskolorna. Mot Kongl. Maj:ts proposition har visserligen anmärkts, att den skulle komma att föranleda en väsendtlig rubbning i nuvarande förhållanden och för åtskilliga skoldistrikt medföra minskning i de inkomster, de hittills åtnjutit, under det att fördelarne för andra skulle komma att ökas, men jag kan icke finna annat än billigt, att de skoldistrikt, som användt hela folkskoleafgiften till folkskoleväsendets förbättrande och dessutom för samma ändamål gjort stora egna uppoffringar, äfven derför skola åtnjuta någon billig ersättning. Jag finner derföre, att folkskoleväsendet skulle högst väsendtligt befrämjas på det sätt Kongl. Maj:t föreslagit och anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Utskottet synes mig hafva gjort sig skyldigt till en missuppfattning, då Utskottet föreslagit, att de lönetillskott, som staten lemnade folkskolor och småskolor, borde icke afses endast åt lärare utan äfven åt lärarinnor, men, såvidt jag kan inse, har ifrågavarande anslag intet att göra med personalens kön, utan detta anslag beviljas till lönebidrag för lärarepersonalen vid alla folkskolor och småskolor, allt under förutsättning att lärarne äro examinerade. Mig synes derföre, att Kongl. Maj:ts proposition äfven i denna del bör

bifallas, och jag förnyar derföre mitt yrkande, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Wennerberg: Innan jag yttrar mig i förevarande sak, anhåller jag att med ett par ord få omnämna den ställning, hvori jag befinner mig, då jag nu för första gången uppträder inför denna Kammare. Jag gör det nemligen under för mig mycket ogynsamma omständigheter. Den viktiga frågan om den nya fattigvårdslagen, som snart torde förekomma till behandling äfven i denna Kammare, började i förgår att diskuteras i Andra Kammaren; men man har der, oaktadt man sedan oafbrutet varit sysselsatt dermed, icke hunnit att genomgå mera än de 3 första paragraferna i förslaget, hvilka visserligen innehålla särdeles viktiga bestämmelser, men likväl utgöra en ringa del af det hela. Denna diskussion fortsattes i dag, och det hade för mig varit angeläget att äfven nu öfvervara densamma, men då jag för en timme sedan erhöll underrättelse om att Första Kammaren redan i dag ämnade företaga frågan om aflöningen till lärare vid folkskolor och småskolor, hvilken fråga är ganska maktpåliggande, om än icke af så stor betydelse som den nyssnämnda, har jag, med anledning af de reservationer, som flere högt aktade ledamöter af denna Kammare framställt mot Utskottets, för Kongl. Maj:ts proposition gynsamma, beslut i förevarande ämne, ansett det vara min skyldighet att inställa mig här. Jag har äfven trots mig kunna göra det så mycket heldre som de paragrafer i Fattigvårdslagen, hvilka närmast förekomma till behandling i Andra Kammaren, äro af jämförelsevis mindre betydenhet. Men, mine Herrar, hade icke en diskussion öfver ett annat ämne föregått detta och upptagit en längre stund af förmiddagen, skulle jag måhända hafva sett mig tvungen att uppträda utan att känna till Utskottets nu föreliggande utlåtande, som jag här först fått tillfälle att läsa och som först i dag syns främst på föredragningslistan. Jag har derföre hvarken varit i tillfälle att taga med mig åtskilliga handlingar rörande detta ärende, ej heller de enskilda anteckningar, som jag gjort angående detsamma. Det är emellertid möjligt, att dessa icke komma att behövas; och jag tror mig nu ega tillräcklig kännedom om Utlåtandet för att våga mig in i denna debatt, hvarvid jag dock hyser den förhoppning, att, om jag i något mindre väsentligt fali skulle misstaga mig med afseende på Utskottets mening, Kammaren ville fästa benäget afseende å de omständigheter, jag nu omnämnt.

Utskottet har icke blott väsentligen tillstyrkt Kongl. Maj:ts proposition, utan äfven i de flesta fall amplifierat densamma. Sålunda har det hemställt, att en betydligt större summa penningar, än den åskade, för ifrågavarande ändamål ställes till Kongl. Maj:ts disposition, utan att dervid yrka något ytterligare vilkor; vidare att bidraget till aflönande af lärare vid småskolor af staten ökas till 75 R:dr om året i stället för 50, hvilket naturligtvis icke kan vara annat än i hög grad önskvärdt, enär detta belopp är just det, som i de flesta fall hittills erfordrats, och anledningen dertill, att Kongl. Maj:t icke föreslagit denna summa blott är den, att under föregående riksdagar

riksdagar de flesta yrkanden på detta lönebidrag icke uppstålts högre än till 50 R:dr; och slutligen att åt Kongl. Maj:t öfverlåtes att i särskilda fall medgifva afvikelse från villkoren för statsbidragens utbekommande, hvilket icke heller skäligen kan gifva anledning till någon motsägelse från min sida. I öfrigt har Utskottet väl hufvudsakligen instämt uti hvad Kongl. Maj:t föreslagit, men med ett par ändringar, om hvilka jag längre fram skall yttra mig.

Emot detta Utskottets förslag i dess helhet, och således äfven mot Kongl. Maj:ts proposition, har förnämligast uppträdt en reservant från denna Kammare, hvars åsikter rörande folkskoleväsendet jag tror mig känna sedan föregående riksdagar, och jag kan icke annat än respektera den princip, som ligger till grund för dem. Han anser nemligen, att folkskolan bör uteslutande vara en kommunens angelägenhet, och jag medgifver, att det vore önskligt, om förhållandet en gång kunde blifva sådant. Men jag hemställer till hvar och en, som gjort sig närmare bekant med saken, om under närvarande förhållanden det allmänna intresse, som finnes för folkskolan, och de fria tillskott, som äro att påräkna för tillfredsställandet af detta intresse, äro sådana, att staten utan våda kan öfverlemna folkskoleundervisningen uteslutande till kommunens omvårdnad. Jag tror det icke. Frågan är dessutom, såsom den nu framträder, ej denna, utan en helt annan, hvilken icke är principiell. Kongl. Maj:ts proposition utgår från förhållanden, som redan äro rådande; den är egentligen ett Riksdagens eget förslag, som blifvit af Kongl. Maj:t utredt och framlagdt. Detta har skett, icke på grund af förändrade åsikter om folkskoleundervisningens ordnande, utan till följd af det skäliga missnöje, som framkallats af den intrasslade ekonomi, som nu vidlåder folkskoleväsendet. Det har blifvit med rätta anmärkt, att det är nästan omöjligt för en del kommuner att rätt sätta sig in i de många omständigheter, som i detta afseende ega rum, hvilka ej blott förorsaka stort besvär, utan, hvad värre är, äfven orättvisor, ja, orättfärdigheter. Det är nemligen ingalunda obekant, att begäret efter statsbidrag förledt kommuner att än på ett, än åter på annat sätt förskaffa sig förmåner, som lagligen ej bort tillkomma dem. Äfven har det mer än en gång händt, att en större kommun gjort sig tillgodo skyddsavgiften, utan att helt använda den till folkskolans befrämjande, utan fastmera till upphjelpande af åtskilliga kassor, som behöft förstärkning. Jag tror, att dessa och dylika förhållanden redan gifva tillräcklig anledning till ett allvarligt behjertande af Kongl. Maj:ts proposition.

Här är derföre, som jag redan nämnt, icke fråga om en ny plan för folkundervisningen, utan endast om det för närvarande lämpligaste sättet att från statens sida understödja och uppmuntra densamma. Jag tror ej, att någon med skäl kan påstå, att genom antagandet af Kongl. Maj:ts proposition denna undervisning skulle komma att stå på en sämre punkt än nu och jag måste äfven motsäga påståendet, att den derigenom skulle komma på en farligare. Den värde reservanten har nemligen särskildt påpekat *vådan* af ett bifall till förslaget, under den supposition, att om staten vidare lem-

nade understöd till folkskoleväsendet, den skulle så småningom helt och hållet få taga det om hand. Det finnes dock ett tillräckligt verk-samt korrektiv häremot, hvilket helt enkelt består deruti, att staten aldrig åtager sig större bidrag än kommunen själf gifver; och så länge denna princip kvarhålles, blir vådan icke stor. Det har i allmänhet visat sig ifrån kommunernas sida ett ökadt bemödande att göra uppoffringar för folkundervisningen, och detta utan att dessa uppoffringar alltid motsvarats af liknande understöd från statens sida. Då en kommun, som har många fattiga och drages med svåra utlagor, förklarar sig villig gifva medel än till ökande af folkskole-lärarens lön än till anskaffandet af en småskola, så, om staten dertill också bidrager i någon mån, kan det likväl i regeln icke vara detta bidrag, som framkallat intresset. Detta ligger nog djupare. Hvar och en, som är något hemmastadd på landet, känner väl, att den kommun, som fritt beviljar ett sådant anslag, oftast går sig ganska nära och nog fordrar en annan valuta därför än den statsbidraget kan lemna.

Reservanten har äfven framställt ett förslag till uppehållande af folkskolorna i riket, hvarom jag icke kan eller vill yttra mig, då jag dels icke klart fattat detsamma, dels icke funnit honom själf dervid fästa någon synnerlig vikt.

Slutligen får jag säga, att det resultat, hvartill han kommit, synes mig något hårdt. Han hemställer nemligen, "att Riksdagen, med afslag å den nådiga propositionen, måtte besluta, att de anslag, som hittills varit anvisade till folkundervisningens befrämjande, äfven för nästa statsregleringsperiod skola *till oförändrade belopp* utgå." Jag tager för gifvet, att med det stora intresse, som han lyser för denna fråga, han tagit tillräcklig kännedom af Kongl. Maj:ts proposition och således icke förbigått hvad som i densamma står å sidan 8, nemligen att de båda hittills utgående anslagen till folkskoleväsendets utveckling och till löneförbättring "visat sig vara otillräckliga för de med dem hittills afsedda ändamål och att de, i händelse folkskole-afgiften ej kommer att till statsverket ingå för att på föreslaget sätt användas, *för år 1872 behöfva tillökning hvarterå med åtminstone 10,000 R:dr.*" Det är nemligen omöjligt att reda sig med de nuvarande anslagen efter den utsträckning, folkskoleundervisningen nu fått.

Då jag tager för gifvet, att denna fråga kommer att blifva utförligare ompröfvad af Kammaren och att derunder anledning icke skall saknas för mig att ännu en gång begära ordet, vill jag nu endast påpeka, att i Utskottets förslag finnas tvänne bestämmelser, som äro af den vikt, att jag skulle önska, att Kammaren icke bifölle dem, utan antoge hvad Kongl. Maj:t härutinnan föreslagit. *Den ena* är, att Utskottet i första momentet af dess förslag hemställt, att det ifrågasatta lönebidraget lemnas till aflönande af examinerad, vid folkskolan antagen lärare eller lärarinna, men uteslutit det af Kongl. Maj:t föreslagna villkor, att den lärare, som af staten så aflönades, äfven borde vara ordinarie; *den andra* är, att i tredje momentet fordras att den, som åtnjuter sådant statsbidrag, skall vara förpligtad att, der skoldistriktet sådant önskar, meddela undervisning under 10 månader af året. Jag är öfvertygad om, att hvar och en, som inser

hvilken betydelse dessa bestämmelser kunna få, skall inse faran af att antaga dem, och jag hoppas derföre, att Kammaren häruti icke skall bifalla Utskottets förslag. I öfrigt är detta så nära öfverensstämmande med Kongl. Maj:ts, att, hvilketdera Kammaren än antager, det skall leda till samma mål.

Friherre Sprengtporten: Det har blifvit anfördt af den siste ärade talaren, att det skulle hafva mött mycken svårighet att under närvarande förhållanden med rättvisa fördela emellan kommunerna de bidrag af statsmedel för folkskolorna, hvartill de kunnat vara berättigade.

Detta synes mig vara en ytterligare anledning att icke från dem borttaga de anslag som de nu ega. Då man erkänner den principen, att det är billigt att staten lemnar understöd åt folkskolan, så synes mig ingen grund för detta understöd vara rättvisare än att det lämpas efter folkmängden. Ty kostnaden för folkskolans underhåll måste hufvudsakligen hänföras till folkmängd, om det också måste medgifvas, att andra orsaker äfven kunna vara bestämmande, i afseende å utgifterna för upprätthållandet af folkskoleväsendet inom en kommun; men sådana förhållanden höra till undantag, för hvilkas iakttagande redan nu stadgar finnas. Jag tror sålunda, att intet vinnes med att förvandla folkskoleafgiften till en statsinkomst och i stället låta det bero af Ecklesiastik-departementet att, på grund af mer eller mindre tillförlitliga upplysningar, bestämma hela beloppet af det anslag som af statsmedel bör tillkomma skoldistriktet.

På dessa skäl får jag till hufvudsakliga delar instämma i den reservation, som den ärade ledamoten på östgötabänken afgifvit, ehuru jag dock icke, såsom han, fruktar för att Utskottets beslut, om det bifölles, skulle leda derhän, att folkskolelärarens hela aflöning komme att öfverflyttas från kommunerna till staten. Den åsigt, som syns mig ligga till grund för Kongl. Maj:ts proposition, har varit att komma hastigare till en tillökning i skollärares inkomster, och detta kan visserligen vara rätt önskligt i sig själf, så framt det under alla omständigheter är behöfligt, och kan utföras, utan att träda kommunernas rätt för nära. Jag fruktar emellertid att detta skulle blifva följden af den föreslagna åtgärden, som icke är egnad att väcka belåtenhet i landet, och får sålunda afstyrka densamma.

Hvad nu denna särskilda summa angår, som Kongl. Maj:t begärt skulle ställas till dess disposition. vill jag icke motsätta mig denna framställning, men instämmer i öfrigt med den reservant, hvars anförande jag återopät.

Herr von Koch: Till en början får jag för min del, såsom enskild representant, uttrycka min tacksamhet för den utredning af denna fråga, som vi fått mottaga från Kongl. Maj:t. När ärendet sist var före här, var, såsom de ledamöter, hvilka då voro tillstädes, torde erinra sig, alltsammans ett kaos. Hvad som föranledde Riksdagens underdåniga skrifvelse var just det stora behovet af en utredning, äfvensom det redan då temligen allmänt kända förhållande, som nu vitsordats från ministerbänken, att det hittills tillämpade

sättet för dessa medels fördelning mellan kommunerna ledt till orättvisor, ja, till orättfärdigheter.

Den mängd af detaljföreskrifter och författningar, som i detta ämne utkommit, hafva dessutom gjort för hvarje kommun behöfligen en hel författningssamling och dessutom tillräckligt förstånd att tillämpa dem, som tyvärr saknas på många ställen.

Jag erinrar mig icke med visshet den underdåniga skrifvelsens ordalydelse, men jag tror dock att deri uttalades önskan om en sådan utredning, att man skulle kunna välja emellan tvänne olika system: det ena, att Regeringen behölle bestyret med medlens fördelning och det andra, att man gjorde detta bestyr till något mera kommunalt. Kanske förutsatte man i skrifvelsen icke annat, än att Regeringen fortfarande skulle hafva saken om hand, och i så fall beklagar jag detta. I afseende på den riktning man i detta afseende bör gå, lyser jag nemligen intet tvifvel. Jag deltog för några år sedan såsom ledamot af Blekinge läns landsting i ett beslut, som för närvarande ligger i Ecclesiastik-departementet, och deri uttalades i afseende på denna fråga en åsigt, som jag då hyllade och ännu hyser. Jag tror nemligen att, om det också förr varit nödvändigt för staten att ingripa i och utöfva förmynderskap öfver folkskoleväsendet, man dock nu så fort som möjligt bör öfvergifva denna ståndpunkt, och detta af flera skäl. Huruvida tiden är inne i hela landet att frångå denna ståndpunkt, derom vill jag icke med bestämdhet yttra mig; men om så icke är, skulle jag önska att man så småningom i de landstingsområden, der innebyggarna förklara sig beredda att lemna en större tillsyn och egna noggrannare vård åt folkskolan än för närvarande är fallet, sökte bringa det derhän, att folkskolan måtte blifva ett kommunalbestyr. När så har blifvit, tror jag (om jag också icke vågar gå så långt i mina förhoppningar som Herr Ekman, att statens bidrag skulle kunna minskas), att man borde kunna komma derhän, att man jemte halfva skyddsafgiften lemnade ett motsvarande anslag till hvarje skoldistrikt, som då finge använda allt detta för sina folkskolor, dock under kontroll att hvarje skilling blefve behörigen använd. Denna kontroll borde öfverlemnas till landstinget eller ock, såsom i Blekinge, till en folkskoleväsendets ordnande och handhafvande särskildt tillsatt komité, som visat sig mycket nyttig. Dessutom skulle finnas inspektörer för öfvervakande af författningarnes efterlefnad och undervisningens behöriga anordnande.

Det är i denna riktning som jag för min del önskar att folkskoleväsendet måtte utvecklas. Hvad som deremot för närvarande bör åtgöras, vet jag icke med visshet och icke heller huru jag slutligen kommer att rösta; det beror på de upplysningar, som kunna komma att lemnas af Herr Chefen för Ecclesiastik-departementet och andra sakkunnige. Att den Kongl. propositionen utgör ett framsteg i enkelhet, tar jag för gifvet, men om derigenom man icke skulle aflägsna sig från den i min tanke rätta riktningen, derom är jag tveksam.

Att en fara skulle vara förenad med borttagandet ur första mom. af ordet "ordinarie" har jag hört uppgifvas, men kan ej förstå, hvori

den skulle bestå. Tvärtom är det väl en fördel att kunna äfven under ledighet bereda en vikarie bättre förmåner, ty eljest kan en sådan möjligen icke vara så lätt att erhålla.

Grefve Beck-Friis: Om, såsom den förste talaren antydde, den frågan nu föreläge, huruvida folkskolan skall uppehållas endast genom kommunens eller endast genom statens bidrag, kunde man vara tveksam, om man skulle ingå på den väg, som här blifvit föreslagen. Så är dock icke förhållandet, ty den saken är redan afgjord, att folkskolan skall uppehållas genom statens och kommunens gemensamma medverkan. Den fråga åter, som här föreligger till afgörande, är den form, hvarunder statens bidrag till folkskolan skall utgå. Hittills har detta, såsom vi veta, så tillgått, att den andel i folkskoleafgiften, som tillkommit hvarje distrikt, varit beroende af folkmängden, utan afseende på den omtanke och de upppoffringar, som kommunerna gjort för folkskolan. I öfrigt har statens bidrag utgått jemväl på tre, fyra andra sätt utaf särskilda anslag, och jemväl i mån af de bidrag kommunerna sjelfva lemnat. Nu är meningen att förenkla detta och göra statens bidrag uteslutande beroende af de åtgärder, kommunerna sjelfva vidtaga till skolväsendets ordnande och befrämjande. Huruledes man kan tro, att denna omflyttning skulle minska intresset inom orterna för folkskolan, kan jag icke fatta, utan jag förmodar, att just i denna ansträngning för folkskolan, som göres till vilkor för det bidrag, som staten skall lemna, ligger ett skäl till att intresset för folkskolan, i stället för att förminskas, tvärtom kommer att ökas. Att, på sätt här blifvit antydt af två talare, göra detta bidrag uteslutande beroende på folkmängden i hvarje kommun och åt densamma öfverlemna jemväl mantalsspennin-garne, hvarigenom samma siffror skulle ernås, som nu här framställes såsom statens bidrag, tror jag icke vara välbetänkt; ty om man granskar handlingarne i denna fråga, finner man, att på många ställen, der personliga skyddsafgiften uppgått till högst betydliga belopp, kommunerna endast hafva ställt sig lagens bokstaf till efterrättelse och haft en enda folkskola. Jag skulle kunna citera många exempel från södra Sverige på kommuner med 6, 9 och 10,000 inne-vånare, hvilka icke hafva mer än *en* skola. Dessa kommuner skulle derigenom icke få någon sporre till vidare utveckling af sitt folkskoleväsende.

Här har blifvit sagdt, att, genom att bestämma detta bidrag till hälften, skulle staten helt och hållet komma att öfvertaga folkskole-lärarnes löner. Detta kan jag likväl icke fatta. I denna stund utgår i vissa fall statens bidrag för biträdande lärare med ända till 100 R:dr och der behöfver kommunen stundom icke tillskjuta mer än en obetydlighet; i andra fall åter utgår detta bidrag med $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$ etc. Den grundsats, som här uttalas, är utan tvifvel riktig, då det säges, att staten tillskjuter lika mycket som kommunerna lemna.

Utskottet har ansett det af Kongl. Maj:t föreslagna vilkor, att folkskolan, för att komma i åtnjutande af statsbidrag, skall vara försedd med ordinarie lärare, vara för hårdt. Om, vid inträffadt dödsfall, en kommun icke har annan lämplig person i beredskap, utan

måste anställa vikarierande lärare, skulle skolan under denna tid gå i mistning af det väl behöfliga statsbidraget. Utskottet har derföre trött, att detta endast skulle åstadkomma en rubbning i kommunens budget.

Emot punkten B) uti Utskottets utlåtande tror jag icke någon anmärkning af Herr Departementschefen blifvit gjord. Den förändring, som Utskottet här gjort mot Kongl. Maj:ts förslag, har sin grund deri, att i Utskottet upplysning meddelades, att redan ett större antal folkskolelärare uppbära 500 R:dr i lön, och att således en orättvisa komme att uppstå i de församlingar, som hittills åtnjutit större bidrag, om detta skulle blifva nedsatt. Den af Kongl. Maj:t föreslagna förhöjningen i lönen efter 5 år syntes Utskottet vara för tidig, hvarföre Utskottet i stället föreslagit 10 år.

Hvad småskolorna beträffar kan jag icke neka, att, då jag först tog Kongl. Maj:ts proposition i öfvervägande, jag fann, att stora ojämnheter skulle uppstå, men jag fann äfven sedermera, att dessa hufvudsakligen skulle uppstå i folkrika trakter, der lokala förhållanden föranleda många småskolors upprättande. Församlingar finnas med icke mindre än 40 sådana skolor, och skulle dessa endast få 50 R:dr hvar, skulle stora rubbningar uppstå. Genom att höja bidraget till småskolelärarnes aflönande till 75 R:dr om året skulle dessa ojämnheter i betydlig mån afhjelpas. Det är dervidlag i synnerhet af vikt, att man bestämdt uttrycker, att detta är afsedt endast för småskolelärarne. De ojämnheter, som i öfrigt förekomma, härleda sig från vissa småstäder, der man lemnar folkskolan i lägervall och begagnar de lägre elementarläroverken så mycket mera. De städer åter, som vårdat sitt folkskoleväsende, komma icke att göra någon förlust.

Angående tiden för undervisningens meddelande i folkskolor och småskolor har Utskottet, då inom åtskilliga provinser, och isynnerhet de norra, trakter finnas, der i följd af lokala förhållanden det är omöjligt att hålla skolan i gång under den tid, Kongl. Maj:t föreslagit, eller 8 månader, hemställt, att åt Kongl. Maj:t borde öfverlåtas att efter omständigheterna för vissa fall medgifva inskränkning häri.

För min del får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Widén: Jag ber att få uttala min tillfredsställelse så väl öfver det af Kongl. Maj:t framställda förslag, som äfven öfver det väsendtligen dermed samstämmiga förslag, som här föreligger från Utskottet. Jag anser, att den nya ordning, som dermed införres, skall komma att i betydlig mån främja folkundervisningens utveckling. Emot dessa förslag hafva dock några anmärkningar blifvit gjorda af den reservant, som är ledamot af denna Kammare. Den hufvudsakligaste är den, att han förklarar sig hafva skäl att frukta, att genom ingäendet på den nya ordningen folkskolan skulle upphöra att vara en kommunalinstitution. För min del kan jag icke se, att någon fara i det hänseendet förefinnes. Förhållandet blifver icke väsendtligen förändradt. Och i öfrigt kommer det ju i alla fall att bero på Kongl. Maj:t och Riksdagen att deröfver

besluta och således äfven att kunna detta förhindra. Men så vac-
ker än den tanken är att folkskolan bör vara en kommunalinstitu-
tion, så får man likväl icke gå till den ytterlighet, att man för-
glömmer statens stora intresse härutinnan, framför allt i våra dagar
och uti vårt samhälle. Det rör sig i tidens flod en stark demo-
kratisk ström. Den stora massan har redan eröfrat stora politiska
rättigheter och skall med hvarje dag eröfra allt större. Under så-
dant förhållande måste det vara af stor vikt för statsmakterna att
tillse, att också denna del af folket så tidigt och allmänt som möj-
ligt samt i så rikt mått som möjligt kommer i besittning af de egen-
skaper, som påkallas för att handhafva denna politiska makt. Här-
för finnes icke något annat medel än en god folkbildning och folk-
upplysning. Härigenom allenast omskapas massan till det bättre
folk, den aristokrati, som måste finnas vid styret, derest staten
skall kunna ega bestånd. Händelserna i Frankrike visa oss just nu
den stora faran deraf, att den politiska friheten får försprånget
framför den moraliska och medborgerliga folkbildningen. Folksko-
lan må derfore icke göras till någon blott kommunalinstitution, den
bör äfven anses och värdas såsom statens. Vidare böra vi taga i
betraktande, att kommunerna i vårt land ännu icke befinna sig i det
tillstånd, att de förmå själfva sköta denna viktiga institution, som
sig bör. De hafva icke insigt nog att skaffa nödig materiel, ej hel-
ler att ordna undervisningens gång, än mindre att göra detta så, att
det leder till målet, för att icke tala derom att ännu icke ens okun-
nighetens ovilja mot folkskolan blifvit borttagen. Det har vidare
blifvit sagdt redan i reservationen, att om folkskoleväsendet skulle
öfverflyttas från kommunerna på staten, och aflöningen af folksko-
lelärarne komma på statens budget, intresset inom orterna för folk-
skolan skulle svalna. Detta kan jag likväl icke förstå; tvärtom är
min erfarenhet den, att icke så liten ovilja mot folkskolan under-
hålles deraf, att man finner sig nödsakad att omedelbart utgifva de
för folkskolan erforderliga kostnaderna. Kommunerna skulle må-
hända hafva mycket mindre att invända, om de icke på detta ome-
delbara sätt vore för folkskolan beskattade. I öfrigt talar för an-
tagandet af Kongl. Maj:ts af Utskottet något modifierade och när-
mare bestämda förslag följande: I det sätt, hvarpå staten hittills
understödt folkskolan, hafva exempel förekommit derpå, att kommu-
ner icke hafva erhållit det statsbidrag, som de efter de utfärdade
Kongl. förordningarne egt att påräkna. Ehuru de för sin del beslut-
tat att lemna det bidrag, som varit af dem åskadt, så hafva de lik-
väl, när det kommit till uppgörelse, från statens sida endast kunnat
bekomma ett nedsatt belopp, af skäl att de af Riksdagen anslagna
medel icke räckt till. Detta har väckt stort missnöje, ja bittra an-
märkningar inom kommunerna deröfver, att kungsord icke skolat ega
gällande kraft. Jag har flera exempel härpå från de norrländska
socknarne, der jag sjelf rest och handlagt folkskoleärenden. Denna
omständighet anser jag vara ganska beaktansvärd, ty vårt svenska
folk är af ålder vandt dervid, att kungsord är något att lita på, och
en rubbning i denna folkets åsigt tror jag för detta, så väl som för
alla öfriga fall, vara i hög grad vådlig. Detta behöfver man dock

icke befara genom den nu föreslagna ordningen. Derigenom skall man också befrias från den mängd ojemnheter, som för närvarande uppstå vid fördelningen af statens bidrag till folkskolan. Dessa bidrag hafva nemligen kommit församlingarne till godo i förhållande till deras egna bidrag, hvilka åter berott på kommunernas egna uppskattning af desamma, hvilken vi veta hafva utfallit högst olika på olika ställen. Derföre har också statens bidrag till folkskolan utgått på ett mycket ojemnt, ja orättvist sätt, men hvarifrån man genom den nya ordningen skulle blifva befriad.

Slutligen anser jag mig böra påpeka, att man har anledning att antaga, att våra folkskolor skola få en högst betydlig tillökning synnerligast i de mera folkrika församlingarne. Dessa hafva hittills tagit för godt att inkassera den personliga skyddsafgiften till ganska stora belopp efter deras folkmängd, utan att låta dem komma folkbildningen till godo, enär det uti folkskolestadgan varit dem medgifvet, att det skulle vara nog, om endast en folkskola funnes för hvarje församling. På många ställen har man nemligen icke använt denna afgift till folkskoleväsendets ordnande och befrämjande, utan i stället för att minska församlingens fattigvårdstunga. För mig synes det dock antagligt, att dessa större församlingar, som på sådant sätt hittills uppburit ett större bidrag, visserligen skola komma att känna den nya ordningen vara mindre öfverensstämmande med deras egennyttia och deraf taga anstöt, men jag tror jemväl, att de deraf skola finna sig uppfordrade att inrätta flera folkskolor, för att få bibehålla den del af personliga skyddsafgiften, som de hittills haft. På så sätt komma just också dessa medel att blifva använda till det af Konung och Riksdag från början äsyftade ändamålet. Med denna åsigt för ögonen, att icke allenast ett tillräckligt antal folkskolor inrättas, utan äfven att desamma förses med väl aflönade lärare, har Utskottet också här föreslagit en förhöjning i aflöningen för den lärare som väl skött sitt kall efter viss tjenstetid, och äfven från denna synpunkt anser jag förslaget vara att rekommendera. Nu kan jag visserligen icke för mig fördölja, att det synnerligast blir våra norrländska provinser, som skola komma att drabbas ganska kämbart af den nya ordningen, enär just der folkskolorna äro ganska få, synnerligast i de stora församlingarne i förhållande till deras folkmängd och det derpå belöpande antal barn. Men derföre är jag just också på det högsta intresserad, att detta förslag skall gå igenom, på det att folkskolorna der må ökas, så att de motsvara behovet.

Jag yrkar derföre bifall till Kongl. Maj:ts förslag sådant det af Utskottet här blifvit framlagdt, och särskildt anser jag den förhöjning, som Utskottet tillstyrkt i bidraget till småskolorna, vara fördelaktigt för oss norrländingar. Sjelfva den princip, hvarpå detta förslag hvilar, är rättvis och kommer att leda till ordning och reda och bidraga till förökning af folkskolornas antal och befrämjande af folkbildningen i allmänhet. Det är således med nöje jag tillstyrker bifall till detta Utskottets förslag.

Herr Faxé: Under utöfningen af det embete jag sednast be-

klädt, har jag ofta kommit i erfarenhet af svårigheten att uppgöra fördelning af bidragen till folkskoleväsendet mellan de kommuner, som sökt sådant bidrag. Det har varit nästan omöjligt att med någon säkerhet bedöma, huruvida alla fullgjort de villkor, som härför erfordras. Således har Konungens Befallningshafvande många gånger fått anledning att framställa anmärkningar deremot, och dessa hafva stundom gillats af Regeringen, men stundom också lemnats utan afseende. Många gånger har jag haft skäl att misstänka de qvittenser, som lemnats af folkskolelärare, med intyg, att kommunerna fullgjort dem föreskrifna villkor och åligganden i detta fall. Detta gör, att jag anser nödvändigt, att andra bestämda stadganden gifvas, på sätt i Kongl. Maj:ts proposition blifvit föreslaget. Deremot kan jag icke biträda Utskottets förslag, åtminstone i alla delar. Jag tror väl, att den bestämda lönen af 400 R:dr kommer att utgå riktigt, då folkskoleläraren kan tvinga kommunen att betala denna. Men när det blir fråga om ytterligare tillökning af 100 R:dr, kommer man att ställa till alla möjliga sätt för att komma åt 50 R:dr från staten. På många ställen kommer denna tillökning blott att bestå i dessa 50 R:dr och kommunens bidrag blir möjligen ett källand, potatesland eller något dylikt. Derföre vill jag icke ingå på hvad Utskottet i 1 mom. föreslagit, att bidraget må kunna höjas till 250 R:dr, utan anser det vara bättre att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att lönen alltid skall efter 5 år till 500 R:dr höjas, och att statens bidrag skall utgå med hälften af beloppet.

Jag hade också helst önskat att kunna bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att årliga bidraget från staten till hvarje småskolelärare bör utgå med 50 R:dr; men efter de upplysningar, som här blifvit meddelade, har jag icke något emot att, såsom Utskottet föreslagit, bidraget höjes till 75 R:dr. Deremot bestrider jag alldeles, att statsbidraget må tilldelas någon annan lärare än den, som antingen är ordinarie och examinerad eller undervisar i en särskild småskola och således icke till biträdande lärare eller lärarinna.

I följd häraf vill jag för min del föreslå, att Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas, endast med den förändring, att bidraget till läraren vid hvarje småskola må under de villkor den nämnda propositionen innehåller, utgå med högst 75 R:dr, samt att, jemte de i riksstaten nu uppförda anslag af resp. 150,000 och 175,000 R:dr, dels ett anslag, motsvarande det belopp, hvartill den nu utgående folkskoleafgiften eller halfva så kallade skyddsafgiften kommer att beräknas i riksstaten för år 1872, och dels hvad som erfordras för sammanräknade summans fyllande till 1,100,000 R:dr, må användas såsom bidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och så kallade småskolor.

Herr Bergstedt: Då jag inlåter mig på denna fråga, ber jag att få yttra några ord med afseende å min uppfattning af Regeringens och Riksdagens ställning till densamma.

Det har blifvit yttrade af en talare i Kammaren, att Riksdagen, sedan den, genom aflåtandet af en underdånig skrifvelse, gifvit anledning till förslagens framställande från Regeringen, borde på allt

sätt tillmötesgå detsamma. Det är obestriddligt, att Kongl. Maj:t, vid behandlingen af denna fråga, ställt sig på fullt konstitutionel, jag ville nästan säga parlamentarisk ståndpunkt. Och då jag nu kommer att yttra mig mot Utskottets förslag, hvilket är byggt på samma grund som Kongl. Maj:ts, så är det jag har att säga ej att fatta såsom något misstroendevotum mot Regeringen, som på det mest lojala sätt uppfattat Riksdagens önskan, utan mina anmärkningar gälla Riksdagen och särskildt denna Kammare.

Då beslutet om den underdåniga skrifvelsen, hvilken föranledde den Kongl. proposition, som ligger till grund för Utskottets Betänkande, sistlidet är har fattades, var endast hälften af Kammarens ledamöter tillstädes. De hade förmodligen sin tid upptagen af mera maktpåliggande saker. Och följaktligen blef denna skrifvelse beslutad af föga mer än Kammarens fjerdpart, med 33 röster mot 30, på ett sätt, som verkligen smärtar mig, och jag är öfvertygad, att denna känsla af många Kammarens ledamöter delas.

I två afseenden anser jag den beslutade skrifvelsen, speciellt hvad beträffar det ansvar, som för densamma drabbar Första Kammaren, vara att beklaga. För det första derföre, att om en underdånig skrifvelse, öfverhufvudtaget, anses vara af så föga vikt att den lätt kan glida igenom i Kamrarna utan synnerlig uppmärksamhet, så är dock detta en uppfattning, som ej borde ligga denna Kammare till last, emedan man här väntar större statsekonomiska insigter och ett starkare fasthållande vid politiska principer, än i Medkammaren. För det andra derföre, att statens skyldighet att hjälpa de kommuner, hvilka ej sjelfva kunna fullgöra sina skyldigheter, skulle, genom åtgärder i den riktning skrifvelsen angifvit, i vida högre grad än hittills, utsträckas till de smärre kommuner, som inom sig räknade betydande egendomsegare, eller till just den klass af medborgare, som i denna Kammare finnes synnerligen talrikt representerad. Dessa omständigheter kunna möjliggöra en tanke derpå, att dessa personer voro ovillige att vidare utgöra de bidrag, hvilka i deras kommuner uteslutande göra det möjligt att folkskolor kunna finnas. Således gäller hvad jag nu uttalar, i fall någon vill tolka det såsom ett misstroendevotum, Riksdagen i allmänhet och denna Kammare isynnerhet.

Jag tror, att det är nödvändigt, att den princip, på hvilken kommunens och statens ömsesidiga skyldigheter i afseende å folkskolan för närvarande hvilat, fortfarande vidhållles, och jag är glad, att en talare i mitt grannskap upptagit frågan från grunden och ställt den på så bred basis som den bör stå.

Då 1840 års Riksdag beslöt, att hos Kongl. Maj:t anhålla om utgifvandet af en lag för folkundervisningen, ingick i Rikets Ständers motiv ej föreställningen om möjligheten att staten någonsin skulle komma att supplera kommunen. Och en sådan tanke var ock främmande för 1842 års folkskolestadga. Men sedermera hände, att under tidernas lopp anspråken på statens hjälp växte, framkallade af mer eller mindre verkliga behof. Redan vid 1844—1845 årens Riksdag beslöto Rikets Ständer, att halfva den personliga skyddsafgiften skulle öfverlemnas till kommunerna såsom understöd för deras skolor. Sedermera följde andra anslag, såsom — jag tror 1862—1863

årens riksdag — anslaget å 120,000 R:dr för höjande af examinerade folkskolelärares löner till 400 R:dr. och 75,000 R:dr till folkskoleväsendets utveckling och förbättring. Vid Riksdagen 1865—1866 fördubblades sistnämnda anslag till 150,000 R:dr o. s. v.

Riksdagen har fortfarande gått på ett lutande plan i att ikläda statsverket förbindelser, som från början ej voro ifrågasatta af någon. ej ens af kommunerna sjelfva. Jag anser detta vara högst betänkligt, och jag tror, att ett så obegränsadt fortgående på denna bana. till hvilket det framställda förslaget tenderar. skulle komma att försvaga kommunernas nit för folkskoleväsendet. och detta af det skäl, att, då staten tillförbinder sig att med en qvota pars aflösa kommunernas skyldigheter i detta hänseende, skall likgiltigheten från kommunernas sida att gifva anslag blifva större och ej mindre. Det är Kammarens ledamöter bekant, att den årliga afkomsten af enskilda donationer till skolväsendet i riket uppgår till mer än 125,000 R:dr. Hvilka uppfordringar skola framställa sig för en enskild person att hädanefter göra uppoffringar för sin kommuns folkskola, då han vet, att staten erkänner sig vara skyldig att med sin rata pars svara för folkskoleväsendets utvecklande inom kommunen? Hvilket landsting skall vilja använda medel, för att inom sitt område söka kontrollera det sätt på hvilket undervisningen bedrifves, genom att, såsom hittills. tillsätta personer. hvilka samverka i den inspektion. som från statens högsta myndighet utöfvas? Hvilka enskilda personer i de särskilda samhällena skola finna sig befogade att på egen bekostnad anlägga skolor, då de veta. att sådant väl kan vara af behofvet påkalladt inom kommunen, men att det är statens pligt att sörja för uppfyllandet af de behof, som i sådant hänseende uppenbara sig? Den enskilde tvekar att genom en ekonomisk uppoffring gå staten i förväg. Och hvad blir den slutliga följden, om ej sannolikt den, att statens bidrag för folkskoleväsendet komma att stiga från hälften till två tredjedelar och från två tredjedelar till fem sjettedelar, till dess slutligen på staten vältras hela kostnaden för detta ändamål? Så klart synes det mig, att Riksdagens beslut förra året tenderade derhän, att staten skall ikläda sig hela ansvaret för folkskoleväsendet, att i denna Kammar ej derpå vidare behöfver spillas ett ord.

Och på denna grund har Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med Riksdagens underdåniga anhållan. bygt sin proposition, och det i den noggrannaste följdriktighet med Riksdagens underdåniga skrifvelse. Dermed vill jag ej säga något annat. än att jag opponerar mig mot den tankegång, som förra riksdagen gjort sig gällande, och önskar, att de mått och steg, som då vidtogos, skulle kunna relevreras, och att ett beslut i den riktningen måtte utgå från denna Kammar.

Jag kan således ej lemna min röst till hvad Utskottet, med ledning af den Kongl. propositionen, föreslagit, utan önskar, att Riksdagen ej måtte inslå på den väg, som deri. på grund af Riksdagens egen anhållan, är angifven. Jag förnekar ej de många svårigheter. som till följd af den invecklade formen för anslagens beviljande nu göra sig gällande för en kommun, att för sina folkskolor få del af de understöd. staten lemna. Tvärtom tror jag. att de nuvarande

vilkoren för dessa statsbidrags utgående behöfva en omfattande revision, och jag tviflar ej på möjligheten för den högsta myndigheten öfver folkskolorna att, om Riksdagen framställer en underdånig önskan, ävägabringa en lösning af frågan, vida mera tillfredsställande än den som i det förevarande Betänkandet anvisas.

Den grund, från hvilken 1844—1845 årens Riksdag utgick, ställde statens understöd åt kommunens skolor i sträng proportion till den sistnämndas folkmängd, och det är Kammarens ledamöter bekant, hurusom antalet af skolpligtiga barn står i normalt förhållande till folkmängden. Jag tror, att, efter den begränsning, skolåldern genom nu gällande lagstadganden fått, detta förhållande kan uttryckas med 12 å 13 procent. Från det faktum, att ett sådant normalt förhållande existerar, synes mig till en början kunna deduceras ett stöd för riktigheten af den nu gällande principen, att staten bör efterskänka af folkskoleafgiften en del, hvars storlek blir beroende på antalet barn inom hvarje kommun. Att de vilkor, som hittills varit ålagda, ej blifvit uppfyllda, vet jag väl. Jag har inom den kommun, jag tillhör, lång tid deltagit i skolstyrelsen och jag har der, så godt jag kunnat, sökt bidraga till förekommande af öfverdrifna fordringar från kommunens sida; jag vet dock, att sådana på många ställen existera. Ingen kan mer än jag önska, att dessa obehörigheter skulle kunna tillintetgöras, men medlet dertill behöfver ej ovilkorligen sökas i ett förslag, sådant som det föreliggande, utan de rådande missbruket torde kunna motverkas genom andra åtgärder, såsom t. ex. statens inspektion och den kontroll, många landsting sökt åstadkomma genom anställande af särskilde så kallade folkskoleinstruktörer m. m. Såsom bevis på huru ringa gagn folkskoleafgiftens efterskänkande åt kommunerna somligstades medför, uppgifves i Kongl. Maj:ts proposition, att kommuner finnas med omkring 3,000 innevånare, och som följaktligen äro i åtnjutande af en folkskoleafgift af i det närmaste 450 R:dr årligen, hvilka dock endast hålla en enda folkskola. Det är klart, att sådana kommuner ej uppfyllt sin skyldighet, men jag vet ej hvarföre man ej skall kunna tillhålla dem att göra det. Efter den af mig nyss angifna relation mellan folkmängd och antal barn i skolåldern, skulle i en sådan kommun finnas omkring 400 barn, och deraf framgår tydligen, att i en sådan församling minst 4 folkskolor voro behöfliga och dessutom åtskilliga småskolor, och vid sådant förhållande skulle naturligtvis kommunen behöfva tillskjuta minst två å tre gånger så mycket som den har i statsbidrag.

Man har sagt, att småskolorna borde hafva samma anspråk på understöd från statens sida, som de egentliga folkskolorna. Denna åsigt är en följd af den grundsats, som Riksdagen uppställt, och på hvilken Kongl. Maj:t grundat sin proposition. För min del anser jag småskolorna vara ett nödvändigt ondt, och jag fruktar, att det intresse, som statsmakterna visat för denna art af skolor, redan i betydlig mån motverkat kommunernas vilja, att sjelfva göra uppoffringar för sitt skolväsende. Ty de anse sig, genom att etablera sådana småskolor, vara frikallade från skyldighet att inrätta egentliga folkskolor. Och jag är viss, att någonting utöfver det minimum af

kunskaper, folkskolestadgan bestämmer, hade mera allmänt än hittills inhemtats, om ej en så betydande utveckling af småskolorna kommit att ega rum, att den gjort intrång på den egentliga folkskolans område. Och orsaken till att mer än minimikunskaper ej af skolbarnen allmänt förvärfvas torde, enligt min tanke, hufvudsakligen vara att söka i bristen på tillräckligt antal egentliga folkskolor. Derföre tror jag staten böra vara särdeles försiktig vid understödjandet af dessa småskolor, hvilket jag visserligen anser ännu för en tid vara behöfligt, men jag fruktar att upphöja till grundsats den ovillkorliga skyldigheten för staten, att i en väsendtligare mån bidra till deras utveckling. Jag fruktar att, om staten allt för mycket ingår i bolagskap med kommunerna, äfven i afseende å dessa undervisningsanstalter sådant skulle komma att motverka ändamålet med 1842 års folkskolestadga.

Den förste talaren motiverade ett särskildt förslag. Han tänkte sig saken så, att staten skulle kunna afstå från hela den personliga skyddsafgiften åt kommunerna, hvilka sedan skulle ega att erhålla de belopp derutöfver, som ansetts erforderliga för uppehållandet af deras folkskoleväsende. I samma syftning har jag tänkt mig lösningen af frågan, fastän jag ej vågar gå så långt. Deremot föreställer jag mig, att det skulle vara en stor vinst, om kommunerna sjelfva finge tillstånd att uppbära hela den personela afgiften. Härigenom skulle hela den mängd af personer, som nu oskäligen undandraga sig utgörandet af mantalspenningarne, till största delen blifva nödsakade att erlägga dem och statens uppbördskostnader väsendtligen minskas. Jag skulle vilja gå ett steg ytterligare och anvisa äfven den återstående hälften, men jag tror det vore klokare att göra det på annat sätt och det är för en tanke i det hänseendet jag nu anhåller att få taga Kammarens uppmärksamhet ett ögonblick i anspråk, utan att likväl vilja formulera det såsom ett förslag.

Jag föreställer mig att, om man fasthåller grundsatsen, att folkskolan är en kommunens sak och ej statens, men dock tillika erkänner, att staten visserligen ej bör associera sig med kommunen, men räcka den en hjälpsam hand och understödja der dess krafter ej räcka, man skulle kunna från statsverket öfverlemna hela personliga skyddsafgiften till kommunerna för folkskoleväsendets upprätthållande. Stats-Utskottet har nu beräknat folkskoleafgiften till 575,000 R:dr, således mer än 50,000 R:dr under det belopp, hvartill den upptogs för två riksdagar sedan. Jag vill ej inlåta mig på de omständigheter, som föranlett Stats-Utskottet till denna nedsättning vid beräkningen af afgiftens belopp, men finner allt skäl att antaga, att folkskoleafgiften åter kommer att stiga så, att den kan beräknas till 600,000 R:dr eller möjligen något mer. Följaktligen skulle då hela den personliga skyddsafgiften komma att uppgå till 1,200,000 R:dr. Detta är i det närmaste den summa, som för närvarande statsverket anslagit till understöd för folkundervisningen i allmänhet. Kongl. Maj:t begär i sin nådiga proposition 1,000,000 Rdr, men der till kommer anslaget för seminarier, som uppgår till 90,000 R:dr, hvad som beviljats för anskaffande af skolmateriel 10,000 R:dr och slutligen det under nionde hufvudtiteln uppförda anslag till upprätt-

hållandet af folkskolelärares pensionering 30,000 R:dr. Jag vill nu utgå från det antagandet, att det bidrag, hvarmed staten bör understödja folkskoleväsendet i dess helhet, ej bör öfverstiga den personliga skyddsafgiftens hela belopp. Af detta belopp, som jag äfven antagit komma att uppgå till 1,200,000 R:dr. skulle för statens räkning reserveras den summa, som vore erforderlig för underhåll af seminarierna, återstoden skulle efter någon viss grund fördelas på samtliga konsistorierna i riket, för att efter bestämda föreskrifter komma kommunernas folkundervisningsanstalter till godo.

Ungefär i den riktningen föreställer jag mig, att en lösning af frågan vore att finna. Men detta är blott ett embryo af en tanka, jag framkastat, och jag tviflar ej att, om Riksdagen ville lägga denna angelägenhet i Kongl. Maj:ts hand, Kongl. Maj:t kunde bereda frågans lösning på ett bättre sätt, än jag kan framställa.

Hufvudsumman är den, att jag anser, att staten ej bör, genom ett precist anslag till hvarje skola, säga att den bekostar hälften och kommunerna hälften, för att om fem eller tio år kanske komma att säga, att den bekostar två tredjedelar, fem sjettedelar, och kommunen resten, och till sist hela folkskoleväsendets upprätthållande komma att hvila på staten. Det är detta *principiis obsta* jag velat uttala, och som jag ber, att Kammaren måtte beakta.

På grund af hvad jag anført, vill jag rösta för bifall till hvad den förste talaren framställt såsom sitt förslag, och som innefattas i hans, Utskottets betänkande åtföljande reservation, hvarvid dock jag får förklara, att jag, med hufvudsakligt afseende på den beräknade nedsättningen i folkskoleafgiften, skulle finna skäl att, om sådant under den vidare diskussionen kommer att föreslås, ett belopp af 100,000 R:dr eller till och med 200,000 R:dr utöfver nu utgående anslag, för år 1872 ställes till Kongl. Maj:ts disposition, för att i öfverensstämmelse med det Kongl. förslaget användas till folkskoleväsendet.

Herr Beckman: Jag vill icke neka att äfven jag för min del har känt betänkligheter i afseende på den nu föreslagna, ganska genomgripande förändringen. Man kan icke undgå att erkänna den allmänna princip, som den siste talaren framställt, nemligen den att folkskolan bör, om möjligt, hållas vid att vara en kommunens, skoldistriktets eller församlingens angelägenhet. Jag medgifver ock, att denna grundsats uttalat sig i den första stadgan om folkundervisningen, den af år 1842. Men lika visst är ock, att staten längesedan begynt jemka med denna grundsats och kommit in på det lutande planet. Det är ingalunda nu första gången fråga väckts om att gifva statsanslag till folkskolan. På det området äro vi för länge sedan inne. Det är icke ens nu första gången som det är fråga om att ställa detta anslag på ordinarie stat; ty två särskilda anslag till folkskolan finnas redan å riksstaten uppförda såsom ordinarie anslag, det ena till löneförbättring för examinerade folkskolelärare och det andra till folkskoleväsendets utveckling och förbättring. Dessa anslag hafva i flera år haft karakteren af fasta anslag, vid hvilka fordnade Rikets Ständer, Riksdagen och Kongl. Maj:t fäst

vilkor, hvilkas uppfyllande gifva hvarje skoldistrikt rättighet att komma i åtnjutande af anslaget.

Då man således redan är inne på detta lutande plan, så är frågan blott den: hvar skall man hejda sig, hvar skall man stadna? Är det skäl att försöka detta stadnande nu och icke gå vidare eller är det skäl att bevilja hvad som nu begäres och sedan stadna. Stadnandet tror jag är lika möjligt om vi tagit äfven nu föreslagna steg, som det skulle vara i denna stund. Det kommer ju att visa sig vid en blifvande votering, om vi kunde hafva stadnat nu eller icke.

Det förslag, som blifvit gjordt af den siste ärade talaren och äfven i visst hänseende af hans granne, tror jag ej komma att leda till stadnande. Anslå vi nu hela den personliga skyddsafgiften till folkskolan på ett sådant sätt, att dess karakter af statsanslag småningom helt och hållet utplånas ur folkmedvetandet, så uppstår i ännu högre grad det förhållande, som redan nu i viss mån eger rum, att församlingarne anse sig icke hafva mottagit någonting af staten. Nå, det vore väl, säger man, då blefve ju folkskolan äfven i folkmedvetandet en ren kommunalinstitution. Ja, men man kan icke vara viss om att icke, sedan denna afgifts egenskap af statsbidrag ur folkets medvetande försvunnit, nya anspråk började att göra sig gällande från folkskolans sida på understöd af staten; och jag tror icke att man kan vara mera viss på, att icke dessa anspråk då skola vinna ökad t ge hör.

Jag tror således, att denna betänklighet bör vika. Deremot är det en annan betänklighet jag hyser vid detta förslag, sådant det här föreligger, hvilken synes mig svårare att öfvervinna. En mängd skoldistrikt skola obestriddligen genom denna anordning komma att förlora, andra deremot skörda icke obetydlig vinst. De förlorande hafva dock genom Riksdagens beslut och Kongl. Maj:ts nådiga cirkulärer fått sig bidragen tillförsäkrade såsom ordinarie anslag, hvilka de nu måste förlora. Detta skall komma att på flera ställen framkalla stort missnöje. Jag gör mig också den föreställningen, att Kongl. Maj:t aldrig sjelfmant skulle framkommit med detta förslag. Nu är det Riksdagen, som föranlett detsamma, och Riksdagen bör också därför bära skulden. Men betänkligt synes mig steget och det synes vara af vikt att tillse, att åtminstone rubbningarne icke blifva större än nödigt är.

Hvad den egentliga folkskolans beträffar, synes mig visserligen den *siffr*a Utskottet föreslagit vara tillräcklig. Ordinarie lärarnes löner komma att bibehållas vid hvad de förut varit. På samma sätt förhåller det sig med småskolorna. Men deremot har en rubrik, som förut funnits i staten särskildt, uppförd alldeles försvunnit, nemligen anslaget till biträdande examinerade folkskolelärare. Jag skulle önska att den bibehölles, och jemväl vid sitt förra belopp 100 R:dr. Jag önskar detta icke blott ur rättvisans synpunkt, utan äfven ur ändamålsenlighetens, derföre att jag tror att detta anslag är för en ändamålsenlig anordning af folkskolan af stor vikt.

I den trakt, der jag bor och har min verksamhet, finnas församlingar med stora arealer och liten folkmängd. Dessa kunna icke vara betjenta med blott en examinerad skollärare, icke heller sätta

upp två fasta skolor. Möjligt vore deremot att de kunde förmås uppsätta en ambulatorisk folkskola med en biträdande lärare. Jag föreställer mig en sådan skola verksam på fyra rotar med sexton månaders läsning, fyra månader på hvarje rote. Detta är fullt tillfredsställande, ty man bör icke anse det önskvärdt att utsträcka lästiden huru långt som helst. Erfarenheten visar, att skolgången då blir mycket mer ojämn och derföre mindre fruktbringande. Men icke heller för kort får den vara. 4 månader torde få anses lämpligt och dessa skulle med 2:ne lärare på fyra rotar kunna åstadkommas.

I detta förslag synes mig ock böra göras den förändring, som chefen för Ecklesiastik-departementet påpekat, nämligen att skoldistriktet för att få ett bidrag af 250 R:dr borde hafva antagit lärare på sätt folkskolestadgan bestämmer. Det är visserligen sannt att på ju lösare fot läraren står, desto lättare synes man kunna tvinga honom att fullgöra sina åligganden. Men jag hemställer dock, huruvida det vore lämpligt att ställa alla dessa tjänstemän på så lös fot, hvilket troligen småningom skulle inträffa. Jag tror icke att detta vore nyttigt, utan att fastmer betydande olägenheter deraf skulle uppkomma äfven för menigheterna. Jag vill derföre påyrka ofvanberörda förändring,

En annan tveksamhet hyser jag med afseende på mom. c) i Utskottets förslag, som stadgar "att lärare eller lärarinna vid folkskola, som åtnjuter statsbidrag af 250 R:dr. skall vara förpligtad att, der skoldistriktet sådant önskar, meddela undervisning i skolan under tio månader af året". Jag erkänner befogenheten af detta stadgande i afseende på sådant lönebidrag, som finnes omnämndt i mom. a), men hemställer om det ens kan vara meningen att utsträcka samma stadgande äfven till sådan löneförhöjning, som omhandlas i mom. b). Får en lärare eller lärarinna 100 R:dr tillökning i lön, men med det samma 2 månaders längre läsetid, så synes den honom tillskyndade fördelen vara ringa. Jag vill derföre hemställa, att ifrågavarande stadgande må förklaras gälla endast mom. a).

Med dessa förändringar tror jag Utskottets förslag komma att i hufvudsaken verka välgörande. Dess frukt skulle tvifvelsutan blifva att församlingarne förmåddes inrätta behöfligt antal folkskolor och att dessa blefve verkliga folkskolor. Under närvarande förhållanden kan hvarje församling icke tvingas att hafva mera än en verklig folkskola, äfven om folkmängd och andra omständigheter påkalla flera.

Det är sannt att denna olägenhet borde kunna afhjelpas äfven genom en förändring af 1 § i 1842 års författning. Men de försök, man gjort i denna syftning, hafva strandat. Det har visat sig såsom en omöjlighet att nöjaktigt ordna folkskoleväsendet så länge principen att bestämma understödets belopp efter folkmängden vidhålles. Kongl. Maj:ts förslag skall efter min uppfattning i detta hänseende medföra en väsendtlig vinst, med afseende på möjligheten att förebygga det missbruket, att församlingar åtnöja sig med ett mindre antal folkskolor än som är af nöden.

Det är på denna grund som jag för min del anser mig böra godkänna

känna Utskottets förslag, dock med ofvanföre af mig angifna modifikation. Dessa äro:

1:o att i mom. a) intages det af Kongl. Maj:t i dess nådiga proposition (pag. 9) föreslagna villkor, nemligen att skolläraren skal vara vederbörligen antagen;

2:o att mom. c) kommer att lyda sålunda:

“att lärare eller lärarinna vid folkskola, som *efter mom. a)* åtnjuter“ etc.;

3:o att ett nytt moment inskjutes emellan mom. c) och d), så lydande:

“att, såsom bidrag till aflönande af biträdande examinerad skollärare eller lärarinna vid folkskola, skoldistriktet må, under villkor att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 200 R:dr och är sysselsatt med undervisningen minst 8 månader af året, åtnjuta anslag med 100 R:dr“;

4:o att mom. d) erhåller följande lydelse:

“att såsom — — samt af hvarje *icke examinerad* biträdande lärare eller lärarinna“ etc.

Det är sannt att dessa förändringar skulle komma att påkalla en tillökning i anslaget; men då Utskottet föreslagit att samtliga anslagen skola uppföras såsom förslagsanslag, erfordras ingen förändring i ordalydelsen. Man bör väl icke heller antaga att utvecklingen genast skall blifva så stark, att icke den nu beräknade summan skall befinnas i det närmaste tillräcklig.

Jag anhåller således om proposition på Utskottets förslag, med de af mig föreslagna förändringar.

Herr von Ehrenheim: Vid sista riksdagen afläts till Kongl. Maj:t en skrifvelse i detta ämne, om hvars innehåll Kammaren redan blifvit erinrad. Sedan dess har jag icke funnit anledning att afvika ifrån de åsikter Kammaren då uttalade.

Den väsendtliga anmärkning, som blifvit framställd mot Kongl. Maj:ts proposition, som till sina grunder i allo öfverensstämmer med denna skrifvelses innehåll, har varit, att man fruktar att kommunen skulle komma att på statsverket öfverflytta alla kostnader för folkundervisningen och att således en kostnad, som rätteligen borde ligga på kommunen, skulle komma att drabba staten.

Jag hemställer då, hvilken skilnad det är emellan de understöd som nu lemnas och dem som skulle komma att lemnas.

Det är allom bekant att den personliga skyddsafgiften, som för närvarande utgår till folkskolan, icke är en kommunal-afgift, som kan af kommunen ökas eller minskas, utan i sjelfva verket ingenting annat än en del af kronoutskylderna. Den uppbäres icke heller af kommunen, utan i den allmänna uppbörden, och utgår sedan från landtränteriet till kommunen. Öfriga anslag till folkskolan finnas redan på statsbudgeten. Jag kan således icke finna att någon väsendtlig skilnad emellan de båda understödssätten finnes i den olika ordning, hvaruti anslaget nu utgår eller skulle komma att utgå.

Att deremot anslaget i den form, som Kongl. Maj:ts förslag in-

nefattar, bättre motsvarar ändamålet, synes mig gifvet, emedan det då kommer att bero af församlingarnes egna ansträngningar för folkundervisningen, och icke af folkmängden, om ett större eller mindre anslag erhålles.

Hvad åter beträffar de olikheter, som finnas emellan Stats-Utskottets och Kongl. Maj:ts förslag, så torde den viktigaste af dessa olikheter, eller förhöjningen i understöd för småskolorna, verka der till, att rubbningen i nu bestående förhållanden blifver mindre, och då detta, såvidt det kan vinnas utan frångående af den grundsats, hvarpå förslagen hvila, är en fördel, sluter jag mig till Stats-Utskottets förslag och anhåller om bifall dertill.

Herr Berlin: Det sätt för understöds meddelande åt folkskolorna, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget och af Utskottet hufvudsakligen tillstyrkt, skall, enligt min åsigt, väsentligen bidraga till folkskoleväsendets befrämjande; likväl anser jag nödigt att ändring göres i ordalydelsen hos punkterna a) och c) på grund af de af Herr Beckman anförda betänkligheter, hvilka jag icke kan annat än dela.

Om statsbidraget skulle utgå till hvarje ordinarie folkskolelärare-tjänst, äfven om denna fortfarande förestås endast af en examinerad vikarie, kan man med skäl befara, dels att en stor mängd sådana läraretjänster skulle komma att på detta sätt bestridas, till föga uppmuntran för skollärarne sjelfva och föga gagn för undervisningen, dels till och med att dessa vikarier eller extraordinarier till följd af öfverenskommelse under hand icke komme i åtnjutande af hela minimilönen. Om dylika temporära lärares antal, såsom jag strax skall visa, redan är betydligt, skall det på detta sätt snart blifva än större.

Uti den pensionsinrättning för folkskolelärare, hvartill staten bidrager med 30,000 R:dr årligen och hvaruti hvarje skoldistrikt är pliktigt ingå för dess ordinarie läraretjänster vid egentlig folkskola (hvarmed förstås "hvarje folkskolelärarebefattning, hvars innehafvare har i lag grundad rätt till åtnjutande utaf den genom gällande författning bestämda minimilön") egde vid 1870 års slut 2,940 ordinarie folkskoleläraretjänster delaktighet för sina examinerade *ordinarie* lärare. Men Kongl. Maj:ts proposition upptager redan för 1869 icke mindre än 3,404 dylika tjänster såsom befintliga, d. v. s. såsom hos Kongl. Maj:t såsom ordinarie tjänster anmälda; och deras antal beräknas för 1870 till 3,444. Skilnaden af mer än 400 angifver antalet af de tjänster, som bestridas af oexaminerade eller icke vederbörligen antagne examinerade lärare, men hvilka dock icke äro i pensionsinrättningen anmälda, för att undgå afgiften för en lärare, som icke kan pensioneras vid den tjänsten. Likväl få desse lärare räkna sig tjänstären till godo om de blifva ordinarier vid en annan skola och såsom sådana skola erhålla pension.

En icke ordinarie lärare har icke laglig rätt till minimilönen, och således kan staten komma att få betala hälften af densamma, under det kommunen icke bidrager med andra hälften, utan med ett mindre belopp.

Det synes mig vidare att ordalydelsen i punkten c) gör lönertil-

ökningen icke, såsom afsedt varit, till en löneförbättring med anledning af längre tjenstgöring, utan endast till en ersättning för en vid tilltagande år allt svårare, utsträckt tjenstgöring.

Jag instämmer således i Herr Beckmans yrkande i afseende på punkterna a) och c).

Grefve af Ugglas: Då jag i Utskottet deltagit i denna frågas behandling och der haft att välja mellan Herr Ekman och Utskottets förslag, anhåller jag få anföra några skäl för den åsigt, jag hyser. Herr Ekman utgår ifrån den önskan, att folkskolan måtte bli en kommunal angelägenhet, och för att den måtte bli en rent kommunal angelägenhet, anser Herr Ekman, att folkskolan bör befrias från det understöd, den af staten åtnjuter. Jag erkänner väl, att det vore lyckligt, om uppfattningen af folkskoleundervisningen vore sådan, att folkskolan kunde bli en rent kommunal angelägenhet, men jag betviflar i hög grad, att, om folkskolan endast öfverlemnas åt kommunens omsorg, den kan på lång tid uppnå det ändamål den har, och jag vågar påstå, att icke ens Herr Ekman hyser en sådan förhoppning, emedan han i sådant fall icke skulle haiva föreslagit, att folkskolan bör understödjas af staten genom hela skyddsavgiftens öfverlemnande. Man må nu tvista om ord, men slöjan är så genomskinlig, att den ej kan bedraga någon, och att staten har pligt att bidraga till folkskoleväsendet framgår deraf, att staten pålägger kommunen vissa skyldigheter i afseende å folkskoleundervisningen. En sådan skyldighet för kommunen finnes redan deruti, att kommunen är skyldig att hålla folkskola. Herr Ekman synes afse, att folkskolan skall ordnas så, att den motsvarar folkmängden, men när man kommer in härpå komma genast praktiska svårigheter att visa sig. Tror Herr Ekman verkligen, att, om staten föreskrefve, att ingen lärare skulle få undervisa mera än 75 barn, men barnens antal i en folkskola efter några år växte till 80, församlingen skulle ställa sig statens föreskrift till efterrättelse och för detta ökade antal barn anlägga en ny skola? Jag vill antaga, att församlingarne skulle vara tvungna att underkasta sig sådana villkor, och jag frågar eder då, mine Herrar, huru, enligt Edert förmenande, en folkrik församling skulle förfara. Jo, då den finner, att det understöd, som den skulle erhålla, icke komme att betäcka ens hälften af de utgifter, den för folkskolan skulle få vidkännas, skulle den, i stället för att inrätta två fasta skolor för t. ex. tillsammans 150 barn, hänvisa 75 barn till småskolan och låta endast återstoden besöka den stora skolan.

Efter min uppfattning skulle folkskoleväsendet långt mera befrämjas genom Kongl. Maj:ts förslag än genom det af Herr Ekman framställda, och jag får därför med min röst på det lifligaste förorda bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Wennerberg: Då jag förra gången hade ordet, berörde jag helt hastigt ett par punkter i Utskottets förslag, i hvilka jag ansåg det ligga något från Kongl. Maj:ts proposition afvikande, af den beskaffenhet, att Kammarken icke borde bifalla detsamma.

Den ena afvikelsen, vid hvilken jag nu vill hålla mig, består deruti, att Utskottet uteslutit bestämningen "ordinarie" såsom vilkor för att folkskolelärare må uppbära det ifrågasatta statsbidraget. Det har redan af ett par talare på ett högst förtjenstfullt sätt framhållits, huru nödvändigt det är att bibehålla båda bestämningarne *ordinarie* och *examinerad*, såsom i Kongl. Maj:ts proposition är föreslaget, och jag tager mig friheten att ytterligare tillägga några ord i detta afseende.

Utskottet säger i sina motiv för den gjorda ändringen, att, "om en församling finner nödigt under längre eller kortare tid pröfva en lärares skicklighet och duglighet, innan hon antager honom som *ordinarie*, det synes obilligt, att skolan under denna tid beröfvas det understöd, som annars skulle tillkomma densamma". Det vill häraf synas som om man afsett, att folkskoleläraren skulle undergå profår. Om en viss och kortare tid varit bestämd för en sådan pröfning, tror jag, att någon olägenhet deraf icke skulle kommit att uppstå, men då pröfningstiden lemnas fullkomligt obestämd, fruktar jag, att det skall ligga uti kommunernas intresse att göra den allt för lång. Då det å ena sidan kan vara skäl att bereda kommunen tillfälle att lättare blifva af med en oskicklig lärare, kan dock å andra sidan icke anses billigt, att göra det alltför svårt för folkskoleläraren att blifva befördrad till *ordinarie*. När vidare i andra punkten af Utskottets förslag föreslås, "att för hvarje examinerad och, i den ordning 6 § 3 mom. i Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket, såsom denna paragraf lyder i Kongl. kungörelsen den 29 Sept. 1853, föreskrifver, vid folkskola tillsatt *ordinarie* lärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort i 10 år, räknadt från början af året näst efter det då han eller hon sådan tjenst tillträd, skall den årliga lönen, derest densamma icke uppgår till 500 R:dr utom husrum, vedbrand och kofoder, till detta belopp höjas" och sålunda endast den *ordinarie* lärare, som tjenstgjort i tio år, får rättighet att uppflyttas i högre lönegrad, befarar jag, att, om icke bestämningen *ordinarie* föreskrifves såsom vilkor för statsbidragets åtnjutande äfven i första punkten, det skall blifva alltför frestande för en och annan kommun att ställa så till, att lönetillökning för skolläraren lagligen aldrig skall komma i fråga.

En talare bredvid reservanten har anført åtskilliga skäl till förmån för reservationen. Jag bestrider icke heller nu den principiella riktigheten af reservantens åsigt och anser det mycket önskligt, att kommunen kunde helt och hållet öfvertaga folkskoleundervisningen; men jag fortfar att anse, att detta icke låter sig göra för det närvarande, och får såsom ett praktiskt motskäl anföra, att vårt folkskoleväsende stigit i samma mån, som staten tagit hand om detsamma. Ja, vi kunna tillåta oss att med stolthet betrakta den punkt, hvarpå det nu befinner sig, om vi jemföra det med folkskoleväsendet i andra länder; och denna vår folkskolas ställning har helt visst i icke obetydlig mån berott på ingripandet från statens sida. Dock vill jag gerna tro att, då en gång de, som nu erhålla sin uppfostran i folkskolan, vuxit upp, intresset för densamma skall blifva så stort och rent, att man med skäl skall kunna motse den tid, då kommunen sjelf skall ombestyrja sitt folkskoleväsende.

De fördelar, som man har att vänta sig genom antagandet af den förevarande Kongl. propositionen, äro: att statsbidragen blifva beroende på det intresse, som finnes inom kommunerna, att detta intresse, liksom bidragens användande, kommer att kontrolleras af folkskoleinspektörer, och slutligen att hvar och en lätt kan sätta sig in i hela den ekonomiska sidan af folkskoleväsendet.

Till sist hemställer jag, huruvida det kan vara följdriktigt handladt, att, sedan Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärt en utredning af denna fråga, och en sådan blifvit gjord med både kostnad och besvär, Riksdagen nu skulle förklara sig icke kunna antaga Kongl. Maj:ts proposition på grunder, som alls icke äro hemtade ur denna utredning, utan redan förefunnos och äfven anfördes vid samma riksdag, som utredningen begärdes.

Grefve Beck-Friis: Jag anhåller om ursäkt därför, att jag ännu en gång begärt ordet i denna fråga, men den siste talaren på Norrlandsbänken har gjort en anmärkning, hvilken jag såsom ordförande å den afdelning af Utskottet, som handlagt detta ärende, anser mig skyldig att bemöta. De ändringar, som Utskottet föreslagit i Kongl. Maj:ts proposition, hafva grundat sig på den åsigten, att, då en rubbning i bestående förhållanden måste ske genom antagande af Kongl. Maj:ts proposition, denna rubbning borde göras så litet märkbar som möjligt. Detta är anledningen, hvarför Utskottet höjt det lönebidrag, som Kongl. Maj:t föreslagit till lärarne vid småskolorna, från 50 R:dr till 75 R:dr och samma anledning ligger äfven till grund för Utskottets åtgärd att borttaga ordet "ordinarie" ur Kongl. Maj:ts proposition. Såsom den näst siste talaren upplyst, finnes ett stort antal skolor, som icke äro försedda med ordinarie lärare, och om Kongl. Maj:ts proposition antages oförändrad, skulle ett stort antal af dessa skoldistrikt komma att gå förlustiga det statsbidrag, som ifrågavarande förslag afser att bereda folkskolorna.

Med anledning af Herr Ecklesiastik-ministerns anmärkning, att den af Utskottet föreslagna bestämmelsen skulle hafva till följd, att kommunerna icke skulle finna sitt intresse vid att skaffa sig ordinarie lärare, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att det alltid bör ligga i kommunernas intresse att, så snart de erhållit kännedom om lärarens egenskaper, äfven uppföra honom å ordinarie stat, emedan han endast i sådant fall kan blifva delegare i folkskolelärarnes pensionskassa och det väl icke kan ligga uti kommunernas intresse att få behålla en gammal oduglig lärare. Ett annat skäl, hvarföre Utskottet uteslutit ordet *ordinarie*, är äfven, att tillgången på lärare i de norrländska provinserna är så knapp, att man ofta måste taga lärare ifrån aflägsna landsdelar, och att det synes hårdt, om man i dessa provinser skulle vara tvungen att binda sig vid en lärare, utan att förut hafva haft tillfälle att pröfva honom. Det var också just representanterna från Norrland, som i Utskottet påyrkade detta ords borttagande. Den värde talaren ifrån Norrland har föreslagit, att den årliga lön, som kommunerna borde bestå biträdande extra lärare vid folkskolorna, skulle bestämmas till 200 R:dr samt statsbidraget till 100 R:dr, men, då i Utskottet upplystes, att sådana lärare i all-

mänhet icke hafva mer än 150 å 120 R:dr, ansåg man, att, när kommunen kunde betala dem 100 R:dr, den också kunde fylla hvad derutöfver erfordrades. Jag får fortfarande anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman:

Grefve af Ugglas: Jag skall icke ingå i något bedömande af den siste ärade talarens yttrande; men då han gjorde mig förebräelser för det jag vände mitt förra yttrande mot hvad han afsåg, och icke mot det yrkande hvarå han begärde proposition, så får jag säga, att då detta yrkande af honom naturligtvis icke, såsom en framtids-tanke, kan afse bibehållandet af det nuvarande, hvilket ju af alla erkännes vara sämre än Kongl. Maj:ts förslag, utan såsom en öfvergång till det sätt, som han tänkt sig, så är det väl riktigare att uppträda och uttala sig mot hvad han egentligen åsyftar.

Anledningen, hvarför jag nu egentligen begärt ordet, har varit den, att då Herr Statsrådet och Chefen för Ecclesiastik-departementet här yttrat särdeles stora betänkligheter mot det uteslutande af ordet "*ordinarie*", som af Utskottet blifvit föreslaget, samt någon ledamot af Kammaren icke framställt bestämt, till proposition ledande, yrkande om, att detta ord skulle intagas, annat än i sammanhang med åtskilliga förändringar i andra punkter, rörande hvilka åter man kan hysa olika meningar; så har jag ansett, att det åtminstone borde stå Kammaren öppet att få uttala sig rörande frågan huruvida ordet "*ordinarie*" bör intagas eller icke, och får jag derföre anhålla om särskild proposition på bifall till Utskottets förslag med den förändring, att det efter orden "att till afönande af hvarje examinerad vid folkskola" stående ordet "antagen", måtte utbytas mot orden: "*tillsatt ordinarie*". Med afseende på sjelfva saken, har jag visserligen å ena sidan funnit, att hvad Herr Departements-chefen anført kan hafva skäl för sig och att Stats-Utskottets förslag i många kommuner skulle kunna åstadkomma en ställning, som visserligen icke vore fördelaktig; men å andra sidan kan jemväl det af Departements-chefen förordade förslag medföra väsendtliga olägenheter. Kammaren torde häraf finna, att det icke varit på grund af någon bestämd öfvertygelse om riktigheten af det af Departements-chefen förordade förslag, utan endast på det Kammaren måtte få yttra sig om saken, som jag här framställt anhållan om proposition derå.

Herr Nordenfält: Jag ber endast att få yttra några ord angående det ifrågasatta villkoret för statsbidrag, att folkskoleläraren skall vara ordinarie. Det är min öfvertygelse, att de befarade vådorna icke skola komma att inträffa. Kommunen har största intresset af att skaffa sig dugliga lärare, och det är derföre icke att förmoda, att en nitisk och duglig lärare skall synnerligen länge qvarstå vid en tjänst, der han endast blifvit extra ordinarie, utan snarare förmår han väl kommunen att antaga sig såsom ordinarie lärare för att få behålla honom. Är återigen den lärare, som finnes, icke ni-

tisk och duglig, så bör han icke erhålla fast plats, och tillstyrker jag derföre bifall till det af Stats-Utskottet framställda förslaget.

Herr Widén: Förra gången, då jag hade ordet, nämnde jag, att jag icke ville ingå i de särskilda detaljerna af Stats-Utskottets förslag, men att jag i allmänhet tillstyrkte detsamma. Jag ber nu att närmare få formulera mitt yrkande på det sätt, att jag hos Herr Grefven och Talmannen anhåller om proposition på bifall till Stats-Utskottets förslag med den närmare bestämmelse i mom. c), att den undervisningsskyldighet af tio månader, som der omnämnes, icke måtte gälla de lärare, som efter tio års tjenstgöring uppflyttats till lönegrad af 500 R:dr.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Stats-Utskottets förevarande Utlåtande måtte af Kammaren bifallas; 2:o att Kammaren, med afslag å Utlåtandet, för så vidt detsamma skiljde sig från Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, skulle samma proposition oförändrad antaga; 3:o utaf Grefve af Ugglas, att Utlåtandet måtte bifallas endast med den förändring, att det i mom. a) förekommande ordet *antagen* utbyttes emot orden *tillsatt ordinarie*; 4:o af Herr Widén, att Utskottets förslag måtte antagas med den närmare bestämning till mom. c), att den undervisningsskyldighet af 10 månader, som der föreskrifves, icke skall gälla de lärare, som efter 10 års tjenstgöring uppflyttats till lönegrad af 500 R:dr; 5:o af Herr Faxé, att Kammaren för sin del skulle fatta ett beslut af följande lydelse: "att Kongl. Maj:ts nådiga proposition bifalles endast med den förändring, att bidraget till läraren vid hvarje småskola må, under de villkor den nådiga propositionen innehåller, utgå med högst 75 R:dr, samt att, jemte de i riksstaten nu uppförda anslag af respektive 150,000 och 175,000 R:dr, dels ett anslag, motsvarande det belopp, hvartill den nu utgående folkskoleafgiften eller halfva så kallade skyddsafgiften kommer att beräknas i riksstaten för år 1872, och dels hvad som ytterligare erfordras för sammanräknade summans fyllande till 1,100,000 R:dr, må användas såsom bidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och så kallade småskolor"; 6:o af Herr Beckman, att Utskottets förslag måtte antagas med följande tillägg, nemligen: 1:o, att i mom. a) intages det af Kongl. Maj:t föreslagna villkoret, nemligen att skollärare skall vara vederbörligen antagen (pag. 9 i Kongl. propositionen); 2:o, att mom. c) kommer att lyda sålunda: "att lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter mom. a) åtnjuter" etc; 3:o, att ett nytt moment inskjutes emellan mom. c) och d), sålunda lydande: "att såsom bidrag till aflönande af biträdande examinerad skollärare eller lärarinna vid folkskola, skoldistriktet må, under villkor att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 200 R:dr och är sysselsatt med undervisningen minst 8 månader af året, åtnjuta anslag med 100 R:dr; 4:o, att mom. d) erhåller sådan lydelse: "att såsom — — samt af hvarje "*icke examinerad*" biträdande etc.; 7:o) af Herr Ekman, att Kammaren, med afslag å

den nådiga propositionen, måtte besluta, att de anslag, som för närvarande äro anvisade till folkundervisningens utveckling och befrämjande, äfven för nästa statsregleringsperiod skola oförändrade utgå.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen särskilda propositioner å samtliga ofvanintagna yrkanden, af hvilka propositioner de tre första och den sista besvarades med många ja och nej i blandning, samt de öfriga med många nej jemte några ja; hvaruppå, och efter det proposition å bifall till Utlåtandet blifvit ånyo framställd samt med många ja och nej i blandning besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Många ledamöter begärde votering.

Efter förmälan det Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga sex yrkandena skulle ingå såsom kontraposition vid den begärda voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att bifall till Utlåtandet med den utaf Grefve af Ugglas i mom. a) föreslagna förändring skulle utgöra kontrapositionen, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på antagande af Herr Ekmans förslag såsom kontraposition, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Enär flere ledamöter begärde votering om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som vill, att vid blifvande votering om bifall till Stats-Utskottets Utlåtande N:o 76, kontrapositionen skall innefatta antagande af Herr Ekmans yrkande, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer annan kontraposition vid voteringen att antagas.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 46.

Sedan kontrapositionens innehåll sålunda blifvit bestämdt, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande N:o 76, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antager Kammaren Herr Ekmans i ämnet afgifna förslag.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 31.

Föredrogs ånyo Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda Betänkande N:o 1, angående förhöjd afgift för stämpling af spelkort samt om ersättning af statsmedel till en del barmhertighetsinrättningar, hvilka af samma afgift åtnjuta andelar m. m.

Friherre af Ugglas: Det är icke för att yttra mig i afseende på sjelfva saken, som jag här begärt ordet, utan endast för att underställa Kammarens pröfning, huruvida icke det belopp, som Utskottet här tillstyrkt att utgå såsom ersättning till Allmänna barnhusinrättningen, är något för lågt tilltaget. Betänkandet redogör för den grund, hvarefter bidraget till nämnda inrättning utgått utaf kortstämplingsmedlen. Denna inkomst för Barnhuset har uppgått till mycket vexlande belopp. Sammansatta Utskottet har vid sin beräkning häraf tagit de fem sista åren till utgångspunkt, och då förhåller det sig verkligen, på sätt Utskottet i sitt betänkande visat, att medelinkomsten för Allmänna barnhuset utgjort 26,110 R:dr 80 öre. Jag ber dock att få fästa uppmärksamhet på, att just det sista qvinvenniet af den tid, som beräkningen omfattar, har varit för Barnhuset särdeles ofördelaktigt, ty då detta under de första fem åren i medeltal uppburit 28,942 R:dr 70 öre om året, så har denna inkomst under de sista fem åren nedgått till 23,278 R:dr 90 öre i medeltal per år. Anledningen dertill torde måhända till någon del kunna sökas deruti, att under detta sista qvinvennium just infallit de svåra åren 1867 och 1868, hvilka också utvisa en högst betydlig minskning i kortstämplingsafgiften.

Om man ser litet längre tillbaka, så finner man, att qvinvenniet 1856—1860 lemnade i medeltal en inkomst af 29,791 R:dr, och då den första af de förut omnämnda femårsperioderna lemnade en medelinkomst af 28,942 R:dr, och den sednare 23,278 R:dr, så finner man, att i fall man, i stället att taga det sista tiotalet af år, lägger det närmast föregående till grund för sina beräkningar, så erhålles en medelsiffra per år af 29,366 R:dr. Det förefaller mig verkligen som, då det är fråga om att fixera för all framtid en inkomst för denna inrättning, det icke vore skäl att särskildt fästa sig vid de dåliga åren, utan snarare att grunda sin beräkning på ett större antal år. Det är af denna anledning, som jag vill underställa Kammarens pröfning, huruvida icke ersättningsbeloppet till Allmänna barnhuset kunde bestämmas till 29,000 R:dr i stället för 27,000 R:dr, såsom Utskottet föreslagit.

Herr Rydqvist: I likhet med Sammansatta Utskottet anser äfven jag för min del, att stämpelafgiften för spelkort är en högst lämplig beskattningsartikel. Jag har sålunda ingenting att anmärka deremot, att Utskottet här föreslagit en förhöjning i denna afgift. men jag tror dock, och jag grundar detta mitt omdöme på de bilagor, som Utskottet lemnat i sitt Betänkande, att den förhöjning till dubbel afgift mot hittills, som af Utskottet blifvit föreslagen, är för hög. Jag befarar nemligen, att en sådan förhöjning skall medföra högst obetydlig, om ens någon tillökning i sjelfva inkomsten, ty min åsigt är den, att om också alla sådana indirekta skatter, motsvarande accisaafgifter, som den ifrågavarande, väl böra höjas, detta dock endast småningom bör ske, och att man således nogå bör akta sig att på en gång taga steget fullt ut och fördubbla dem, såsom Utskottet här föreslagit. Enligt hvad jag nyss nämnde, grundar jag denna min åsigt på de bilagor, som Utskottet fogat vid sitt Betänkande. Utskottet har nemligen i bil. A angifvit förhållandena under åren 1843—1870, men egentligen fästat uppmärksamheten vid medeltalet af den influtna kortstämplingsbevillningen under de tio sista åren 1861—1870, hvilket medelbelopp utgjort 68,161 R:dr 65 öre. Kastar man åter en blick på denna bil. A, så finner man, att tillverkningen af spelkort, liksom afgiften derför oupphörligen har nedgått, och att sålunda, för att hålla mig endast till de tio sista åren, medeltalet erlagda afgifter under första qvinquenniet 1861—1865 utgjort 75,112 R:dr 20 öre, hvaremot medeltalet för åren 1866—1870 allenast uppgått till 61,211 R:dr 10 öre, hvilket utvisar en förminskning af nära 14,000 R:dr. Detta förhållande tyckes efter min åsigt icke uppmuntra att höja afgiften så mycket som Utskottet föreslagit. eller med ett ord att fördubbla densamma. I följd af dessa förhållanden har också, på sätt en föregående talare redan nämnt, Allmänna barnhuset under de första fem åren haft en medelinkomst af 28,942 R:dr, men under de sednare blott 23,278 R:dr eller cirka 5,000 R:dr mindre. Serafimer-lasarettet och Frimurare-barnhuset hafva åter hvartera under det första qvinquenniet åtnjutit en medelinkomst af 1,564 R:dr 83 öre, och under det sednare 1,275 R:dr 22 öre. Just på grund deraf, att enligt min öfvertygelse den förespeglade större statsinkomsten genom afgiftens fördubblande icke kommer att inflyta, föreslår jag för min del, att Riksdagen måtte besluta, att kortstämplingsafgiften skall från och med år 1872 förhöjas med 12½ öre och således bestämmas till jemnt 50 öre för hvarje kortlek, samt att de öfriga bestämmelserna i punkterna c) och d) måtte förfalla.

Herr af Klint: Det är egentligen med anledning af det yttrande, som afgafs af den förste ärade talaren, som jag nu har begärt ordet. Jag vill på intet vis motsätta mig det förslag, som af honom här blifvit framställt, tvärtom, jag önskar lifligt att Kammarerna måtte bifalla detsamma, men jag tror det vara min skyldighet att omnämna, att Sammansatta Utskottet icke ansett sig kunna framställa något annat förslag än det förevarande, derför att Utskottet följt de statistiska uppgifter det fått och tagit medium af inkomsterna under de sednare åren. Detta är grunden till den siffra, som Utskottet före-

slagit att utgå såsom ersättningsbelopp till Allmänna barnhuset, men hvarpå jag för min del alldeles icke vill hålla, utan ber jag att få förena mig i hvad Friherre af Ugglas yrkat. Hvad åter den siste talarens förslag beträffar, så tillåter jag mig så mycket mindre att derom yttra mig, som det icke har varit en Stats-Utskottets affär att sätta bevillningen, hvilket tillhör Bevillnings-Utskottet, fastän just i fråga om dessa afgifter till barmhertighetsinrättningarne Stats-Utskottets ledamöter blifvit tillkallade. I afseende på denna del af förslaget får jag således hänvisa till Bevillnings-Utskottets Herrar ledamöter, hvilka säkerligen icke skola underlåta att med afseende derå gifva erforderliga upplysningar.

Friherre Raab, Adam: Då min öfvertygelse är, att statsverket väl behöfver inkomster, så är det med stor tillfredsställelse jag emottager hvarje förslag att förskaffa sådana genom indirekt beskattning. Friherre af Ugglas tycktes föreställa sig, att de dåliga åren inverkat på herrar spelare. Detta tror jag dock ej, utan snarare att den stigande bildningen och upplysningen samt tillgången till god och underhållande lektyr verkat, att folk nu för tiden mindre tröskas bort sin tid vid spelborden än för tio å femton år sedan. Med afseende åter på beloppet af denna inkomst, så synes det mig vara sannolikt, att då afgiften under alla de tre qvingvennier, som af Herr Friherren blifvit omnämnda, nedgått för hvarje år, hädanefter ett mindre antal kortlekar än hittills komma att förbrukas, och derföre anser jag det äfven vara ganska liberalt att nu bevilja Allmänna barnhuset och de öfriga barmhertighetsinrättningarne de ersättningssummor, som här af Utskottet blifvit föreslagna. Hvad beträffar Friherre af Ugglas' hemställan om en förhöjning af 2,000 R:dr i den för Allmänna barnhuset afsedda summan, så kan jag icke förneka, att den väl behöfves, men jag tror dock, att man kan finna något annat sätt att tillgodose denna anstalts behof och finner derföre icke anledning att nu bifalla detta förslag. Hvad åter beträffar Herr Rydqvists förslag, att förhöjningen skulle inskränkas till endast 12½ öre, så tror jag att det föga lönar sig att för en så liten tillökning göra ändring i den gamla författningen. Det betyder också bra litet för den, som spelar, om han lägger 1 R:dr mer eller mindre i poulangen till kortpenningar. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Bennich: Hvad sjelfva afgiften beträffar, så tror jag nog, att det kommer att inträffa, såsom Herr Rydqvist anmärkte, att genom en dylik tillökning i afgiften någon minskning i konsumtionen kommer att ega rum, men jag tror ej, att denna minskning blir så betydlig, att icke statsverket får högre inkomst, i fall skatten sättes till 75 öre i stället för 50 öre. Det är gifvet, att äfven denna artikel småningom förbrukas genom nyttjande, och att en viss kvantitet alltid erfordras för spelares behof, enär de icke kunna nyttja en lek utöfver en viss tid, och då betyder det föga för dem, om de få betala 75 öre eller ett något mindre belopp. Jag tror således, att den föreslagna förhöjningen skall medföra inkomst för statsverket, liksom jag instämmer i Friherre Raabs åsigt, att det icke torde

tjena något till att förändra lagstiftningen för att endast få en förhöjning af 12½ öre.

Hvad angår anslaget till välgörenhetsinrättningarne, så har jag såsom ledamot af Utskottet icke kunnat på grund af de kända faktiska förhållandena tillstyrka högre belopp, än som skett. Jag känner visserligen icke, huru det förhåller sig med de öfriga, men hvad Allmänna barnhuset beträffar, så har jag en mycket nära kännedom om, att denna välgörenhetsinrättning nu befinner sig i mycket sämre ekonomisk ställning än för några år sedan, och att det är med mycken svårighet, som den, utan att minska sina fonder, kan fullgöra de förbindelser, den iklädt sig, och motsvara de anspråk, som af enskilda och hela landet ställas på dess välgörande verksamhet. På grund häraf är jag mycket böjd att tillstyrka Friherre af Ugglas' förslag om ökande af anslaget till Allmänna barnhuset. Jag yrkar således, att detta måtte bestämmas till 29,000 R:dr, äfvensom att kortstämplingsavgiften per lek måtte förhöjas med det belopp, som af Utskottet blifvit föreslaget, eller 75 öre. Detta blir i alla händelser en tillökning i statsverkets inkomster, som, om den icke blir så betydlig, dock bör kunna räcka till en eller annan refflad kanon om året, hvilket icke är så helt och hållet att förkasta.

Herr Heijkenskjöld: Då Riksdagen lade denna stämpelavgift å kortfabrikationen, så förmodar jag, att meningen var att dermed öka statens inkomster. För min del gillar jag fullkomligt denna åsigt, och derföre tror jag ock det vara skäl att tillse, att icke denna inkomst genom den föreslagna förhöjningen i afgiften kommer att aftaga. Det är naturligt, att då stämpelavgiften blifver fördubblad, så kommer ett mindre antal kortlekar att användas, och således icke den påräknade inkomsten att till statsverket indyta. Jag tror derföre icke, att det är skäl att af denna inkomst göra större afdrag för Allmänna barnhuset än hittills, isynnerhet som, enligt hvad det visar sig af den tablå, som är bifogad Utskottets Betänkande, detta bidrag icke på sednare åren uppgått till det medelbelopp, som Utskottet föreslagit, och ännu mindre till det, som af den förste ärade talaren blifvit ifrågasatt. För min del yrkar jag således bifall till Utskottets förslag i hvad det angår bestämmandet af ett visst anslag såsom ersättning åt Allmänna barnhuset, Serafimerlasarettet och Frimurare-barnhuset, men deremot kan jag icke förstå, hvarföre staten skall lemna bidrag till fattigvården i en stad, såsom förhållandet skulle blifva, enligt detta förslag, med städerna Norrköping, Malmö och Örebro. Jag föreställer mig, att äfven andra städer då skulle göra anspråk på att få åtnjuta samma förmån, och derföre yrkar jag afslag på anslagen till de ifrågavarande städerna.

Herr af Klint: Med anledning af den siste ärade talarens anmärkning emot punkten c) i Utskottets Betänkande, så får jag äran upplysa, att Sammansatta Utskottet icke ansett hvarken rättvist eller billigt att beröfva de städer, som redan på grund af gällande författning ega att uppbära en viss afgift af kortfabrikationen i och för sin fattigvård, denna förmån. Detta är orsaken hvarföre Norrköping,

Malmö och Örebro, der kortfabriker nu finnas, fått bibehålla sin procent af stämpelafgiften. Deremot ansåg sig Utskottet icke förhindradt att tillstyrka, det en sådan förmån ej må åtnjutas af de städer, der kortfabriker framdeles kunde blifva anlagda. Jag får hos Kammaren vördsamt anhålla om bifall å Utskottets förslag i denna del, enär jag skulle anse det både obilligt och orättvist att beröfva dessa städer en inkomst, som redan förut blifvit dem af Riksdagen beviljad.

Friherre af Ugglas: Jag ber endast att få anföra ett par ord mot Friherre Raab. Jag vill nemligen, med afseende å hvad han yttrat, fästa uppmärksamheten på, att under de 10 år, som jag lagt till grund för min beräkning, utgjorde medeltalet för det första qvinquenniet, 1856—1860, 29,791 R:dr, samt för det andra, 1861—1865, 28,942 R:dr, och att således under dessa båda qvinquennier Barnhusets inkomst uppgått till något öfver det belopp, som jag nu föreslagit att utgå såsom ersättning, och att det tillika endast är de två anförda åren, som tryckt ned medeltalet under den sista perioden till det låga beloppet af 23,000 R:dr. Jag vill icke tvista med den värde ledamoten, om det är missväxten, som förorsakat detta, men det förefaller besynnerligt, att just under de i detta afseende svåraste åren har stämpelafgiften nedgått med flera tusen riksdaler.

Jag yrkar forfarande att anslaget till Barnhuset måtte bestämmas till 29,000 R:dr.

Herr von Koch: Jag tror icke, att det vore Riksdagen värdigt att taga bort de föreslagna ersättningsbeloppen, men jag hemställer till Friherre af Ugglas, om det icke skulle vara enklare och mera riktigt att vid deras beräkning begagna ett mera vanligt sätt, det vill säga, att lägga de 20 sista årens medeltal till grund, än att taga ett medeltal, der man drager bort de fem sista åren. Läger man en så lång tid som 20 år till grund för sin beräkning, så skulle äfven Barnhuset derpå vinna, och jag hemställer derför, att ersättningsanslaget till Allmänna barnhuset måtte bestämmas till medeltalet af de belopp, hvilka inrättningen uppburit af kortstämpelmedlen under de sednaste 20 åren. För öfrigt vill jag biträda Utskottets förslag.

Herr Rydqvist: Jag anhåller att till det yrkande, jag nyss framställde, få göra ett tillägg, gående derpå ut, att punkten d) i Utskottets förslag skulle bibehållas, hvarigenom mitt förslag skulle komma att lyda så:

a) att kortstämpelafgiften måtte från och med år 1872 förhöjas med 12½ öre och således bestämmas till 50 öre för hvarje kortlek:

b) att i stället för de andelar af kortstämpelafgiften, hvilka, enligt Kongl. Förordningen den 15 December 1854, tillkomma Allmänna barnhuset, Frimurare-barnhuset och Serafimerordens-lasarettet och hvilka särskilda andelar med den nya stämpelafgiftens tillämpning torde till statsverket indragas, bestämda statsanslag, att från Riks-

gälds-kontoret utgå, torde anvisas åt dessa barmhertighetsinrättningar med följande belopp årligen:

1:o till Allmänna barnhusinrättningen 27,000 R:dr,

2:o till Frimurare-barnhuset 1,500 R:dr och

3:o till Serafimerordens-lasarettet 1,500 R:dr:

c) att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse, med anmälan af dessa beslut, hos Kongl. Maj:t tillika anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes utfärda allmän författning i ämnet och deri bestämma ej allenast den tid, inom hvilken redan stämplade kort böra omstämpas, utan ock sättet, huru dervid skall tillgå, samt tillika föreskrifva de ytterligare kontroller öfver afgiftens behöriga erläggande äfvensom det skärpta ansvar för öfverträdelse af föreskrifterna härom, hvilka Kongl. Maj:t kan finna erforderliga och lämpliga.

Grefve Mörner. Carl Göran: Jag tycker nästan, att vi spilla väl mycken tid på denna fråga. Mig synes, att då Utskottet föreslagit ersättningen till de ifrågavarande välgörenhetsanstalterna efter enahanda grund för dem alla, så skulle det vara besynnerligt att, med frångående häraf, för den ena inrättningen följa en grund, och för den andra en annan, och således på det hela icke iakttaga någon annan regel än godtyckets. Att åter taga medeltalet af de sista 20 årens inkomst och således gå tillbaka jemväl till en tid, då en annan afgift, än den nuvarande, var åsatt, synes mig äfven föga lämpligt, och som det visat sig, att det på seduare tiden gått utför med inkomsterna, och man icke kan vara säker uppå, huruvida icke denna missväxt kan komma att fortfares, särdeles om afgiften för kortstämplingen blir förhöjd, så vill det synas mig att det för välgörenhetsanstalterna skulle vara en fördelaktig affär att få realisera denna tillgång på de vilkor, som nu äro föreslagna. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden:

1:o att det förevarande Utlåtandet måtte af Kammarerna bifallas; 2:o utaf Friherre af Ugglas, att Utlåtandet skulle antagas endast med den förändring, att anslaget till Allmänna barnhusinrättningen förhöjdes från 27,000 R:dr till 29,000 R:dr; 3:o af Herr Rydqvist, att Kammarerna skulle dels antaga mom. a), med följande förändrade lydelse: "att kortstämpelafgiften måtte från och med år 1872 förhöjas med 12½ öre och sålunda bestämmas till 50 öre för hvarje kortlek:" dels afslå mom. c) och dels slutligen bifalla mom. b) och d); 4:o af Herr Heijkenskjöld, att Kammarerna måtte bifalla mom. a), b) och d), men afslå mom. c); 5:o af Herr von Koch, att Utlåtandet måtte bifallas endast med den förändring, att ersättningsanslaget till Allmänna barnhusinrättningen skulle bestämmas till medeltalet af de belopp, hvilka inrättningen uppburit af kortstämpelmedlen under de sednaste 20 åren.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition

på bifall till Utlåtandet oförändradt och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Anmälades och bordlades Banko-Utskottets Memorial N:o 15, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets hemställan i Memorialet N:o 13, om afskaffande af sedlar å en riksdalers valör; samt Lag-Utskottets Utlåtande N:o 26, i anledning af väckta motioner angående ändring i lagens stadganden om mannens målsmansrätt för hustrun m. m.

Upplästes ett af Herr Ros ingifvet memorial. hvilket jemte dervid fogadt läkarebetyg lydde sålunda:

Hos Kamraren anhåller jag vördsamt, att ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor måtte mig beviljas, och får til stöd för denna min anhållan bifoga läkarebetyg.

Att Generaldirektören m. m. Anders Emanuel Ros, som lider af chronisk rheumatism, behöfver ett par månaders tjenstledighet för vårdandet af sin helsa, betygas, så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ.

Stockholm den 25 April 1871.

P. H. Malmsten,
Medicine Professor.

Den af Herr Ros begärda ledigheten beviljades.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 8 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 6 eftermiddagen.

Justerades 4 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. samt protokollet för den 24 sistl. April e. m.

Anmälades och bordlades Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 6, i anledning af väckt fråga om förändrade föreskrifter rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll af rum för folkskolan; och

N:o 7, i anledning af väckt fråga om ändring af de i stadgan om folkundervisningen i riket bestämda grunder för bidrag till folkskolelärares aflöning.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Särskilda Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående landtförsvarets ordnande samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

1:sta—4:de punkterna.

Biföllos.

5:te punkten.

Herr Statsrådet Abelin: Utskottet har vid motiveringen af sitt förslag i denna punkt ansett sig böra ingå i bevisning öfver det ridande artilleriets företråde framför det åkande. De uppgifter och derpå grundade beräkningar, som Utskottet uppställt, har jag icke varit i tillfälle att granska och kan således ej nu yttra mig om deras
större

större eller mindre noggrannhet. Sådant torde äfven vara mindre behöfligt, då ju ingen bestridt eller lærer bestrida, att ej detta företräde i sjelfva verket eger rum. I mitt underdåniga memorial af den 31 December 1868 har detta, på sätt Utskottet anmärkt, äfven blifvit erkändt; och frågan är ju endast den, huruvida det ridande artilleriets öfverlägsenhet är af den betydenhet, att den bör köpas med en ej så obetydlig pekuniär uppoffring, och i detta hänseende har jag, i likhet med 1865 års Landtförsvarskomité, ansett att våra jemförelsevis ringa tillgångar ej borde tagas i anspråk för de ökade utgifter, som äro förenade med en dylik organisation, så länge inom försvarsväsendet finnes än mera viktiga behof att fylla.

Jag har icke heller föreställt mig att dessa utgifter skulle aflöpa med den summa af 44,735: 40, hvartill Utskottet beräknat desamma, ty jag inser icke huru Utskottet skulle kunna mobilisera de ifrågasvarande sex batterierna såsom ridande artilleri under de förhållanden, som Utskottet förutsatt. Utskottet har nemligen ansett, att ett antal af 26 hästar för hvarje batteri skulle vara tillräckligt på fredsfot. Då nu emellertid ett ridande batteri af 2,58 kanoner vid mobilisering erfordrar 161 hästar, deraf omkring 60 *ridhästar*, så utgör det föreslagna antalet af 26 hästar ungefär blott en sjettedel af det erforderliga; återstående $\frac{2}{3}$ måste således anskaffas vid uppbrott, och dessa nyanskaffade, utan tvifvel till stor del oinridna hästar torde icke särdeles väl komma att motsvara de anspråk, som Utskottet uppställt på det ridande artilleriets servishästar, nemligen att vara väl kända och på förhand för vissa platser inöfvade. Vill man sjelfva saken med allvar, bör man äfven vilja medlen; och skola de af Utskottet föreslagna ridande batterier verkligen uppfylla sin bestämelse och icke blott till namnet vara ridande artilleri, så synes mig att åtminstone 45 hästar per batteri, motsvarande antalet löshästar vid kancernerna, böra på fredsfot uppsättas. Man citerar ofta förhållandena i andra länder, och jag tillåter mig med samma rätt att erinra derom, att i Preussen antalet hästar vid hvarje ridande batteri är under fredstid 70 och i Ryssland ännu mera. Utskottet föreslår vidare, att stamartilleristernas antal skulle ökas med 90, eller 15 man per batteri. Hvarifrån Utskottet hemtat denna siffra har jag mig icke bekant; men enligt den för ett ridande batteri uppgjorda mobiliseringsplanen erfordrar ett sådant batteri 27 stamartillerister mera än ett åkande, hvarigenom hela antalet för de 6 batterierna skulle utgöra 162 man mera än af Kongl. Maj:t föreslagits. Årliga underhållskostnaden för det sålunda ökade antalet manskap och hästar skulle komma att utgöra 100,210 R:dr 62 öre; och är det i betraktande af dessa ökade kostnader, som jag icke trott mig böra föreslå Kongl. Maj:t fasthållandet vid eller en utveckling af ridande artilleriet. Ryggar likväl icke Riksdagen tillbaka för denna ökade uppoffring, så har, under förutsättning att ej viktigare ändamål för försvarsverket derigenom åsidosättas, mitt enda skäl förfallit; och då nu Utskottets förslag, ehuru det enligt min tanke ej lemnar någon garanti derför, att dessa batterier skulle kunna såsom ridande mobiliseras, likväl innebär en ganska värderik och under alla för-

hållanden nyttig tillökning af stamartillerister och hästar, får jag med tacksamhet i detta hänseende förorda bifall till Utskottets förslag.

Jag bör emellertid ej fördölja min tanke att det vore fördelaktigare om denna tillökning beviljades utan dervid fästadt vilkor, att den uteslutande skulle användas för Wendes artilleri, och att det vore lämpligare, att medlen öfverlemnas till Kongl. Maj:ts disposition, att användas för artillerivapnets utveckling, än att Riksdagen på detta sätt skall bestämma ett visst slags organisation för ett visst regemente, särdeles som denna organisation lofvar mera än den i sjelfva verket kan hålla.

Grefve Hamilton, Henning: Frågan huruvida ett ridande artilleri bör bibehållas har ganska länge och ganska allvarligt utgjort föremål för öfverläggning inom Utskottet: och, såsom man af Chefen för Landtförsvars-departementets promemoria inhemtat, äfven för pröfning af Kongl. Maj:ts regering. Det är obestriddligt, att det åkande artilleriet under vanliga förhållanden kan med tillräcklig skyndsamhet komma fram på ett exercisfält och till och med i mera kuperad terräng, men det ridande artilleriets företräde ligger deri, att detsamma har större uthållighet och äfven under en ansträngd marsch kan åtfölja kavalleriets rörelser. Det torde också få erkännas, att detta det ridande artilleriets företräde framför det åkande under det sista kriget framträdtt starkare, än under något föregående. I fordnatider brukade man nemligen vanligen icke under marsch ställa artilleriet i spetsen utan något längre tillbaka. Men Preussarne hafva under sista kriget visat fördelen af att, sedan en liten kavalleristyrka gått i tåten, låta denna följas omedelbart af ridande artilleri. Och just uti den hastighet, hvarmed deras artilleri derigenom kunnat komma i verksamhet, ligger i väsendtlig mån orsaken till de fördelar, hvilka de under detta krig tillkämpat sig. Hade Sverige icke redan egt ett ridande artilleri, torde Utskottet icke hafva nu föreslagit införandet af ett nytt vapen, men då vi redan hafva ett sådant, hvilket är erkänt såsom ett af de bästa regementena i den svenska arméen och som dessutom har anor, fästade just vid dess egenskap af ridande artilleri, på hvilka anor jag tror att regementet sätter stort värde, ansåg sig Utskottet icke böra föreslå, att man dermed skulle företaga en genomgripande förändring, utan trodde det vara bättre att åtminstone bibehålla det goda man redan hade. På det att man icke på samma ställe måtte hafva några batterier ridande och andra åkande, har Utskottet föreslagit att öka antalet ridande fältbatterier med två, eller från fyra till sex.

Det är visserligen sannt hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet anmärkte, att det af Utskottet föreslagna antalet hästar för de ridande batterierna är för ringa, men detta är äfven förhållandet med det hästetal, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget för det åkande artilleriet, ty äfven för detta måste vid mobilisering ett högst betydligt antal hästar anskaffas. Man har endast nått och jemnt så många, att man vid hvarje batteri kan när som helst uppsätta en afdelning, och förhållandet mellan hela det nödiga hästantalet och det ständiga skulle enligt Utskottets förslag blifva

lika i ena och andra fallet. Man kan visserligen säga, att vid ridande artilleriet faran är något större om hästarne ej äro öfvade, emedan der förekommer ett större antal löshästar och dessa måste vara bättre öfvade. Detta är obestriddigt, och om Utskottet vågat föreslå en ökning i det ständiga hästantalet, så hade det varit en fördel. Men det är naturligt, att man vid krig får använda så många som möjligt af de vid regementet befintliga öfvade hästar till löshästar, och får insätta de nya i spannet, der de om man med dem manövrerar nitiskt under några dagar kunna lära sig hvad som behöfves.

Om man äfven skulle hafva önskat, att kunna gå längre än Utskottet gjort, så torde det ej derföre vara skäl, att försaka hvad man möjligen kan vinna. Finner man det framgent nödvändigt att bibehålla det ridande artilleriet, kan man ju så småningom fylla bristen på hästar.

För enskild del vill jag tillägga, att jag icke anser det vara omöjligt att den dag kan komma, då man med fullt skäl gör allt artilleri åkande utom fotartilleriet, ty vårt åkande artilleri motsvarar temligen nära hvad i andra länder kallas ridande. Men såsom förhållandet för närvarande är, då vår materiel är så betydligt mycket tyngre än den utländska, tror jag att, så länge detta förhållande fortfar, det kan vara skäl att åtminstone för någon del af artilleriet bibehålla den större uthållighet och rörelseförmåga, som det ridande artilleriet för närvarande hos oss eger. Det hade varit önskligt att Riksdagen ej behöft fatta beslut om hvilket eller hvilka regementen de ridande batterierna skola tillhöra. Jag fruktar dock, att Riksdagen med afseende på kommande anslagsfrågor icke kan undgå att göra det. Jag hoppas att Kammaren bifaller den föredragna punkten, då Chefen för Landtförsvars-departementet icke motsatt sig densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

6:te punkten.

Bifölls, med rättelse af ordet *tillstyrka* till ordet *besluta*.

7:de, 8:de och 9:de punkterna.

Bifölls.

10:de punkten.

Grefve Lagerberg: Utan att vilja ingå i någon pröfning af lämpligheten eller olämpligheten af halfsoldsbefäl, vill jag emot mom. c) anmärka, att jag anser att deri borde stadgas, det halfsoldsbefäl bör vid uppnådd pensionsålder taga afsked, och att detta ej då må bero på honom själf. Att stifta ett nytt slag af befäl och ej stadga det förbehåll, att dylikt befäl vid uppnådd pensionsålder bör af styrelsen kunna afskedas, synes mig både oklokt och orätt. Jag får

derföre anhålla om proposition på bifall till denna punkt med den förändring, att mom. c) erhöles följande lydelse:

“Att halfsoldsbefäl vid uppnådd pensionsålder erhåller den för graden bestämda pension ur Arméens pensionskassa, så vida stadgade inbetalningar till nämnda kassa egt rum, eller, om pensionsväsendet annorlunda ordnas, den pension som i sammanhang dermed kan komma att bestämmas“.

Herr Friherre De Geer: Det resultat, hvartill den föregående talaren vill komma, eller att halfsoldsbefälet vid uppnådd pensionsålder skulle taga afsked, har Utskottet föreställt sig skulle vinnas genom den föreslagna bestämmelsen, att så vida någon af detta befäl icke tjenstgör, så mister han hälften af sin lön och erhåller ett belopp, som är mindre än den pension, hvartill han efter uppnådd pensionsålder är berättigad. Vid sådant förhållande föreställer jag mig, att något särskildt stadgande om skyldighet för halfsoldsbefäl att vid uppnådd pensionsålder taga afsked icke erfordras. Ett sådant stadgande skulle dessutom strida emot de grundsatser, som för alla andra statens tjänster finnas stadgade. På grund häraf får jag anhålla om bifall till den föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels, af Grefve *Lagerberg*, att densamma skulle antagas endast med den förändring, att början af mom. c) erhöles följande lydelse: “att halfsoldsbefäl vid uppnådd pensionsålder erhåller etc.”; framställdes proposition på bifall till punkten oförändrad och besvarades med ja.

11:te punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Enligt detta förslag är meningen, att pensionera en hop manskap, utan att förpligta detsamma till någon tjenstgöringsskyldighet i fredstid, hvaremot man af det i förra punkten omförmälda halfsoldsbefäl skulle hafva åtminstone något gagn äfven i fredstid, enär detta skulle vara skyldigt att biträda vid de årligen förekommande öfningarne. Nu ifrågavarande reservmanskap skulle utgöras af sådane konstaplar, trumpetare eller artillerister, som uttjent sin kapitulation, och vore fullt tjenstbara. Jag vill antaga att en sådan karl, som uttjent sin treåriga kapitulation, ännu är fullt tjenstbar, men hvad kommer han väl att hafva i behåll af militärisk öfning och rykt, i fall det skulle komma i fråga att använda honom i ett krig, som utbröte först 10 år derefter? För öfrigt föreställer jag mig att frågan om värneplikten och dess ordnande, ännu icke är slutligen afgjord, och då en sådan karl, hvarom här är fråga, kommer, efter uttjent kapitulation att ingå bland de värnepligtige, så blir han lika användbar till landets försvar, fastän han icke har dessa 15 eller 20 R.dr; och i sådan händelse syftar detta förslag ej till annat än att bilda en stor pensionskorps, som man icke har något gagn af. Skall det blifva 84 man, som hvarje år på

detta sätt få sig listidspension, så kommer denna utgift att efter några år uppgå till en artig summa, hvilken kunde på ett vida förmånligare sätt användas.

Jag yrkar afslag å den föredragna punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Man kan verkligen vara af olika tanke om lämpligheten af såväl halvesoldsbefäl, som reservmanskap i allmänhet. Men sedan nu Kongl. Maj:t föreslagit och Riksdagen bifallit, att ett reservartilleri af 9 batterier om tillhopa 54 kanoner skall organiseras, är det väl nödvändigt att ställa så till, att för detsamma finnes såväl befäl som manskap, på det att detsamma vid en mobilisering må kunna omedelbart användas.

Om den siste värde talaren behagat uppslå bilagan N:o 9 till Kongl. Maj:ts proposition N:o 11, så skulle han der funnit upptagen hela organisationen af reservartilleriets personal på fredstot. Der är upptaget samma antal, både af befäl och manskap, som Utskottet föreslagit. Så snart Kammaren bifallit den föreslagna organisationen af ett reservartilleri, tror jag deraf vara en gifven följd, att det som Utskottet här föreslagit också bör af Kammaren bifallas.

Friherre Raab, Adam: Ehuru det kan vara temligen öfverflödigt att, sedan en af Särskilda Utskottets ledamöter uppträdt till försvar för Utskottets hemställan, jag yttrar något, så ber jag likväl att få säga min mening angående denna punkt.

Hvad beträffar, att en sådan organisation, som den här föreslagna, skulle synas obehöfelig med afseende derpå, att man gerna gör sig en förhoppning, att frågan om den allmänna värneplikten ej må hafva fallit; så kunna vi ju ej veta huru länge det kan dröja innan en sådan lag kommer till stånd, så att vi derpå kunna bygga vårt försvarsväsende. Vidare har jag hört den högt aktade talare, som först yttrade sig angående denna punkt, föreställa sig, att om en man under tre år fått en god militärisk öfning, så skulle han under loppet af de nästa sex åren så kunna ligga af sig, att han helt och hållet skulle förlora den färdighet han en gång erhållit. För min del tror jag att sex år alldeles icke äro någon längre tid, än att detta manskap ganska väl under denna tid kan bibehålla i minnet det hufvudsakliga af hvad det fått lära under de tre föregående åren, och således hastigt kunna deri uppöfvas.

Hvad slutligen angår kostnaden, så skulle denna för de 84 man, hvilka hvarje år skulle utsökas, icke uppgå till mera än 13 å 1400 R:dr; och då det icke är större antal årligen, som skulle antagas att stå qvar i rullorna på half sold, så blefve befålet naturligtvis i tillfälle att bland det årligen afskedstagande manskapet utvälja de mera intelligenta, som vilja underkasta sig denna tjenstgöringsskyldighet.

Då jag hyser den förhoppning, att denna anordning i flera fall skulle komma att verka särdeles fördelaktigt, får jag på det varmaste förorda bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: Den föregående talaren tyckes numera hafva kommit på den misströstande sidan i fråga om möjligheten af en ny

värnepligtslags antagande. Det är dock icke särdeles många dagar sedan han yrkade att Särskilda Utskottets Betänkande, deri detta förklarade, att det ej ansåg någon sammanjemkning emellan Kamrarnes olika beslut i afseende härupå möjlig, skulle återremitteras syfte att Utskottet måtte försöka åstadkomma en sådan sammanjemkning — något, som Kammaren och äfven jag för min del ansåg icke kunna låta sig göra. Men då begge Kamrarne antagit den föreslagna värnepligtslagen till alla dess väsentligaste punkter, så torde det icke vara förmätet att anse att denna sak inom en ganska snar framtid bör kunna blifva på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Det är visserligen sannt att, enligt förslaget, ifrågavarande reservartillerister icke skulle förbinda sig att qvarstå mera än sex år, men jag ser ingenting, som förbjuder vederbörande att låta en sådan reservartillerist qvarstå i ytterligare sex år, i fall han dertill förklarar sig villig; och om jag ej misstager mig alltför mycket, så kommer detta manskap att ganska snart utbilda sig till en rätt vacker och fullständig invalidkorps.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställdes proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

12:te punkten.

Friherre Bildt: Då Kammaren redan bifallit 5:te punkten, hvarigenom Kammaren beslutat, att af artilleriets fältbatterier, trettio till antalet, sex skola organiseras såsom ridande, och två såsom fotartilleri, men de öfriga såsom åkande artilleri, så har Kammaren visserligen derigenom beslutat en afvikelse från Kongl. Maj:ts proposition, hvari föreslagits, att batterierna skulle vara antingen åkande eller fotbatterier. Men som det under diskussionen angående nyssnämnda punkt ganska riktigt anmärktes, att skilnaden mellan vårt åkande och andra länders ridande artilleri är ganska svår att uppdraga, vill jag icke göra någon anmärkning emot hvad Utskottet i nämnda punkt föreslagit. Då Utskottet här föreslår att antalet af artilleriets nuvarande hästar med anledning häraf skulle ökas med 244 i stället för 208, som Kongl. Maj:t föreslagit, hvarigenom en ökad statsutgift uppkommer, så gifver ett sådant beslut, om det af Kammaren fattas, tillkänna, att Kammaren inlåtit sig i en särdeles noggrann pröfning af denna svåra fråga; och anser jag det derföre vara lämpligt att reservationsvis uttala min tanke om det vanskliga för Kammaren att ingå i pröfning af denna organisationsfråga, angående hvilken jag, med all aktning för Kammarens militära insigter, betviflar att Kammaren är den kompetentaste domaren. Den hufvudsakliga skilnaden emellan åkande och ridande artilleri består i det olika antalet reservhästar, som vid det ena eller andra användas.

När nu Kongl. Maj:t icke ansett, att landets försvar fordrar, att artilleriet organiseras så, att 6 batterier deraf blifva ridande, så synes

det mig, att man bort framlägga bra mycket mera grundade skäl för ett afvikande från Kongl. Maj:ts förslag än hvad Utskottet gjort, helst då dess hemställan medför en ej obetydligt ökad statsutgift. hvilken tillökning icke endast är tillfällig, utan årligen återkommande samt uppgår till ett belopp af nära 50,000 R:dr, på sätt å sidan 16 i detta Utlåtande innehålles.

Det är verkligen ganska ovanligt, att på detta sätt för militära behof besluta en tillökning utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Jag kom något sent under debatten rörande 5:te punkten, men dock tillräckligt tidigt för att få höra, att vår artillerimateriel anses alltför tung. Då emellertid Utskottet icke föreslagit en så betydlig tillökning ihästantalet, att det med detta antal kan organiseras batterier, som blefve tillräckligt rörliga för att i alla takter medfölja kavalleriet, kan jag icke biträda Utskottets förslag, utan anholder att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition, eller att hästantalet bestämmes till 208, i stället för 244, som Utskottet föreslagit.

Då jag det gör, ber jag att tillika få nämna, att jag mycket väl inser, att det af Kongl. Maj:t föreslagna antalet stamhästar är ett minimum, och att jag icke har något emot om detta antal ökades, ty en sådan tillökning kunde icke vara annat än nyttig; men jag anser icke, att det tillkommer Kammaren att i detta afseende gå längre än Kongl. Maj:t begärt.

Herr Wijkander: Jag kan icke neka att jag i början blef litet öfverraskad af den siste talarens yttrande, men jag fick dock något sednare förklaringen af honom själf, då han yttrade, att han icke varit närvarande då femte punkten diskuterades. Det står nemligen i femte punkten, att af artilleriets fältbatterier sex skola organiseras såsom ridande; och när nu Kammaren bifallit nämnda punkt, så följer väl deraf att äfven ifrågavarande punkt måste bifallas. Talaren har sagt att skilnaden emellan åkande och ridande artilleri är svår att uppdraga, enär den hufvudsakligen består i antalet reservhästar. Ja! så kan man säga, men en lika anmärkningsvärd skilnad är dock äfven, att vid det ridande artilleriet servisen är beriden. Om man vill gå till utländska mönster, så har ett preussiskt fotbatteri eller, såsom vi kalla det, *åkande* batteri, på fredsfot fyratio hästar, deraf 24 spannhästar, hvaremot vid ett ridande batteri finnas sjuttiotvå hästar, deraf likaledes endast tjugofyra äro draghästar och fyratio-åtta ridhästar. Jag anser mig emellertid icke vara berättigad att, när femte punkten redan är afgjord, inleda diskussion om skilnaden emellan åkande och ridande artilleri, utan ber endast att få ånyo erinra, det Kammaren redan antagit femte punkten, deri bestämmes att sex batterier skola vara ridande, och vid sådant förhållande måste, enär ingen sannolikt läser vilja bestrida att flere hästar behöfvas för ett ridande än för ett åkande batteri, den värde talarens yrkande af Kammaren befinnas oantagligt. Utskottet har för öfrigt varit särdeles blygsamt, då det föreslagit endast tjugosex hästar eller det antal, som enligt nuvarande exercis-reglemente behöfves för att en afdelning skall kunna rycka ut. Det är onekligen alldeles för

lågt, men man har dock ansett sig böra stadna dervid. Jag yrkar bifall till punkten.

Friherre Bildt: Jag har icke sagt, att det icke erfordras flere hästar för ett ridande än ett åkande batteri, men här är icke fråga om att anskaffa hästar, som behövas för mobilisering, utan att anskaffa blott ett så stort antal, som är behöfligt för att truppen skall erhålla tillräcklig öfning. Jag medgifver gerna att antalet blifver ringa, men det är det antal, som Kongl. Maj:t föreslagit, och vid sådant förhållande anser jag, att Kammaren icke skall öka detta antal derföre att Kammaren beslutat att sex batterier skola vara ridande, ty dessa ridande batterier kunna organiseras på annat sätt än nu är förhållandet, och jag anser det derföre vara nog att Kammaren uttalar såsom sin åsigt, att sex batterier vid mobilisering komma att erhålla ett tillräckligt antal hästar för att blifva ridande. Hvad den siste talaren yttrat om skilnaden emellan hästantalet vid ridande och åkande artilleri eger, enligt min öfvertygelse, icke sin tillämplighet på denna punkt, ty här är blott fråga om det antal hästar, som fordras för truppens öfning i fredstid.

Friherre Tersmeden: Jemte det jag ber att få nämna, att jag icke varit närvarande när femte punkten föredrogs, hvilken jag annars skulle motsatt mig, enär jag icke är öfvertygad om behovet deraf att sex batterier organiseras såsom ridande under fredstid, utan fullt och fast tror, att dessa vid uppbrott kunna organiseras, så får jag förklara, att sedan det beslut blifvit fattadt, att ridande artilleri skall uppsättas under fredstid, jag icke gerna kan motsätta mig denna punkt, enär det är gifvet, att för ett ridande artilleri erfordras flere hästar än för ett åkande. Jag anhåller derföre om bifall till punkten.

Friherre Raab, Adam: Jag begärde ordet just när den siste talaren började. Han tillkännagaf att han icke varit närvarande då femte punkten i detta Betänkande afhandlades, men att, om så varit förhållandet, han skulle motsatt sig densamma. För min del får jag nämna, att jag icke heller varit närvarande då Kammaren förehade femte punkten, hvilken jag dock skulle velat bifalla, och då nu Kammaren, med bifall till sistnämnda punkt, beslutat, att sex ridande batterier skola finnas, så måste också Kammaren, såsom en följd af detta beslut, bifalla att det antal hästar anskaffas, som äro oundgängligen af nöden till dessa batterier. För min del yrkar jag derföre bifall till förevarande tolfte punkt af Betänkandet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten oförändrad och dels bifall till densamma med nedsättning af summan 244 till 208; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten oförändrad och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

13:de, 14:de och 15 punkterna.

Biföllos.

16:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: I denna punkt har blifvit föreslaget att bevilja ett anslag af sextiofem tusen riksdaler till uppförandet af ett stall och ridhus i Carlskrona, och att i sammanhang dermed använda de kaserner, Marinregementet för närvarande innehar, för att sålunda erhålla ett artilleri-etablissemment för 4 batterier. I en annan punkt har Utskottet föreslagit, att Marin-regementet skall till arméén öfverflyttas; men Marinregementet är icke med detsamma slut, man är icke af med manskap och befäl endast derföre att en öfverflyttning kommer att ske från flottans stat till armééns. Nog föreställer jag mig att det lefver ännu ett år och att det således kommer att under tiden sjelf begagna sina lokaler, så att det icke kan stå så alldeles för dörren att få detta stall byggt der nere i flottans lokal. Till denna åsigt finner jag så mycket större skäl som jag förgäfvades i Utskottets Betänkande sökt att få reda på huru Utskottet ämnar herbergera det manskap och de hästar, hvarmed Utskottet ansett att Svea artilleri-regemente skall förökas. Kongl. Maj:t hade icke härför begärt något särskildt anslag, emedan Kongl. Maj:t hade äskat anslag till ett artilleri-kasern-etablissemment här i hufvudstaden, och, om detta hade beviljats, erhållit tillräckligt utrymme för äfven den förökade truppen, men sedan Stats-Utskottet olyckligtvis afstyrkt detta anslag och Riksdagen afslagit detsamma, förefaller det mig vara en stor brist uti den gjorda framställningen att tillstyrka en dyrbar stallbyggnad i Carlskrona och föreslå att Svea artilleriregemente skall förökas med ett antal batterier med deras hästar, men icke tänka på hvarest eller huru detta folk och dessa hästar skola hysas. Då emellertid sistnämnda förstärkning skulle tillkomma med ett artilleriregemente, som redan är härstädes förlagdt, men som icke har att förfoga öfver lämpliga lokaler för den nuvarande styrkan, under det deremot den fördelning, som man ämnar förlägga i Carlskrona, skulle tagas anorstädes ifrån, såsom jag förmodar från Wendes artilleri-regemente, och för detta sistnämnda regemente redan finnas kaserner, som kanske till följd af förflyttningen blifva öfverflödiga, så tror jag att man kan uppskjuta denna stallbyggnad i Carlskrona till ett annat år och yrkar jag derföre afslag å Utskottets hemställan, på det att dessa sextiofem tusen riksdaler måtte tills vidare blifva besparade.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Med anledning af den siste talarens yttrande får jag upplysa, att då Kongl. Maj:t framlade sin proposition att Marin-regementet icke allenast skulle öfverflyttas utan äfven förändras, hvilket i sjelfva verket blifver detsamma som af Utskottet nu är föreslaget, eller att det skall utgå och ersättas med annat folk, så utgafs i och med detsamma en ge-

neral-ordres att någon vidare rekrytering icke skulle ega rum. Sedan har jag flera gånger satt mig i kommunikation med regementschefen, och har han uppgifvit, att regementet kan reduceras ganska hastigt. Skulle alla tjena ut sin fulla kapitulation, så droge det ut fem år innan alla kunde erhålla afsked, men med det stora flertalet går det vida fortare. I sommar var det till och med en kapten, som erbjöd sig att hafva kompaniet upplöst till den sista December. Jag tviflar således icke på att i kasernerna skall blifva utrymme innan de nya batterierna hinna uppsättas. Naturligtvis är det icke möjligt att noga beräkna tiden, men jag vågar dock tro att icke några svårigheter skola uppstå. Då naturligtvis, i samma mån manskapet hinner ditkomma, materiel äfven behöfves, så tror jag att det vore godt om detta ridhus kunde uppföras under år 1872, så att det blefve disponibelt 1873, då jag förmodar att tillräcklig styrka finnes i Carlskrona för att ridhuset skall vara behöfligt.

Grefve Mörner: Vi veta att i Carlskrona försiggått betydliga reduceringar af fartyg med mera, så att flottan nästan försvunnit, men de på land uppförda många och till en del stora husen måtte väl stå qvar, och om man förskaffar sig närmare reda om dem, så torde det väl kunna finnas någon bland alla dessa förrådsbyggnader, som kan inredas till ett stall, åtminstone för kortare tid, innan det slumpas bort för en lumpen penning, såsom nyligen skett med kolhuset i Ystad, hvars försäljning Riksdagen medgifvit. Uppenbarelser förete sig understundom af en sådan planlös hushållning fram och tillbaka, att deraf uppkommer en misshushållning, som jag icke kan vara med om.

Herr Wijkander: Hvad som blifver öfver i Carlskrona, icke blifver det ridhus. I Utskottet ifrågasattes visserligen att inreda gamla lineskepp till ridhus, men var detta väl icke särdeles allvarsam menadt. Det synes äfven temligen klart, att när till Carlskrona flyttas fyra batterier artilleri, med 20 hästar hvarterda, så måste stallar behöfvas. Man säger att om de behöfvas, så kan detta icke vara händelsen förr än manskap finnes, samt att utrymme för manskapet finnes först när Marinregementet försvunnit och dess kasernbyggnader sålunda blifvit disponibla, men det nu föreslagna anslaget skall ju utgå först under år 1872, då ridhuset sålunda icke läser kunna blifva färdigt förrän 1873, och till den tiden måtte väl finnas manskap vid de till Carlskrona förlagda batterierna? Såsom chefen för Sjöförsvars-departementet nyss upplyste, har man äfven icke anledning att antaga, det Marinregementets indragning icke skall till större delen snart nog vara verkställd. För manskapet finnes sålunda tillräckligt utrymme, deremot finnes icke någon plats för hästarne, såsom ju äfven är naturligt vid ett marin-etablissemant. Jag yrkar bifall till punkten.

Grefve Mörner: Om verkligen i Utskottet kunnat uppstå ett så besynnerligt förslag, som det af den siste värde talaren omförmälda,

hade kännedom om derom dock bort stadna inom Utskottet och icke framtränga till Riksdagen eller Kammaren.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades talrika ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 16:de punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 3, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64:

Nej — 16.

17:de punkten.

Bifölls.

18:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Kammaren har nyss bifallit ett extra anslag af 36,100 R:dr till en stallbyggnad i Göteborg för Göta artilleriregemente och i denna punkt är det nu fråga om ett anslag af 28,000 R:dr till ett stall för samma regemente vid Carlsborg. Om man lägger ihop dessa summor, kommer man till ett belopp af öfver 60,000 R:dr för anskaffande af stall för 40 å 50 hästar, och det synes mig i sanning allt för dyrbart att på detta sätt få betala några stallspiltor. Kammaren tyckes emellertid så vilja hafva det, men för min del har jag velat tillkännagifva, att jag anser detta öfverflödigt.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

19:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den anmärkning, jag har att göra mot den nu föredragna punkten, afser endast sista delen af Utskottets förslag. Emot den första delen af punkten, innehållande att "det befäl och underbefäl med vederlikar vid Marinregementet,

hvilka vid regementets indragning icke blifva behöfliga eller till andra regementen eller korpser transporterade eller till andra allmänna befattningar förflyttade, må vid sina dem genom fullmakt tillförsäkrade aflöningsförmåner och tjänstebefattningar bibehållas såsom en för Kongl. Maj:t disponibel befälskader" har jag intet att anmärka, utan gäller min anmärkning den sednare delen, der dessa personer tillförsäkras rättighet att, när de sig dertill anmäla, öfverflyttas på allmänna indragningsstaten med uppbärande af den fasta lönen såsom pension. Enligt detta förslag skulle befälet och underbefälet vid Marinregementet icke vara skyldigt att qvarstå såsom en för Kongl. Maj:t disponibel befälskader, ehuru de fingo åtnjuta sina fulla aflöningsförmåner, utan det skulle bero på deras eget godtfinnande att, oaktadt hvarken till följd af lefnads- eller tjänsteålder eller på grund af sjuklighet till pension berättigade, blifva öfverflyttade på indragningsstat med hela lönen såsom pension, när helst de sig derom anmäla. Om Kammaren bifaller hvad Utskottet i förra afdelningen af denna punkt föreslagit, synes det mig deremot, hvad den sednare delen angår, icke vara att sträcka anspråken allt för långt, om vid den ifrågasatta öfverflyttningen på indragningsstat fästades samma villkor, som under förra tider varit, då en tjänsteman, hvars tjänst blifvit indragen öfverflyttades på indragningsstat, nemligen att, om en sådan tjänsteman åter vunne anställning i rikets tjänst, hans pension skulle minskas med ett belopp, som motsvarade hans löneförmåner vid den nya tjänsten, eller, om dessa öfverstego pensionen, denna helt och hållet upphöra. Jag har i sådan syftning uppgjort ett förslag till beslut, som skulle tilläggas vid slutet af mom. c) och som jag anhåller att få uppläsa, med hemställan tillika om detsamma godkännande. Det har följande lydelse:

"Så vida de ej sedermera åter vinna anställning i allmän tjänst, i hvilket fall pensionen skall minskas med ett tjänstens löneförmåner motsvarande belopp, derest dessa understiga pensionsbeloppet; men helt och hållet indragas, om löneförmånerna uppgå till eller öfverstiga berörda belopp."

Grefve Hamilton, Henning: Inom Utskottet reserverade jag mig mot det förslag, som innehålles i slutmeningen af den förevarande punkten, ehuru jag vid Betänkandets justering glömde att låta anteckna mig såsom reservant. I likhet med Grefve Mörner, anser jag att den rättighet, Utskottet velat tillägga Marinregementets befälskader, skulle vara allt för vidsträckt. Jag hemställde därför i Utskottet, att i afseende å Marinregementets befäl borde meddelas samma bestämmelse, som Kongl. Maj:t föreslagit för Wermlands fältjägerregemente. Punkten borde enligt min tanke erhålla samma lydelse som den har enligt Utskottets förslag ända till ordet "befälskader", men derefter erhålla ett så lydande tillägg: "intill dess full pensionsålder är uppnådd, efter hvilken tid de endast underkastas tjänstgöring i likhet med dem af deras vederlikar, som erhållit afsked med fyllnadspension."

Det är i sådant fall klart, att dessa officerare skulle vara skyldiga att göra den tjänst som de finge sig ålagd, dock att de efter

uppnådd pensionsålder skulle vara underkastade tjenstgöring endast i likhet med dem af deras vederlikar, som erhållit afsked med fyllnadspension, hvilket torde vara allt hvad af dem med billighet kan fordras.

Herr Wijkander: Då jag var den som i Utskottet formulerade ifrågavarande punkt, skyndar jag att erkänna, att den glömska, som Grefve Mörner påpekat, i första hand drabbar mig. Jag hade nemligen trott, att ett allmänt stadgande fanns, ungefärligen af det innehåll, som det af Grefve Mörner framställda förslag angifver, men, då så icke lärer vara förhållandet, anhåller jag att till alla delar få med honom instämma.

Hvad tjenstgöringsskyldigheten beträffar, får jag erinra derom, att Riksdagen vid behandlingen af femte hufvudtiteln fattat enahanda beslut som Utskottet här föreslagit, och att man då tycktes vara ense om, att den person, som blifvit personligen uppförd å allmänna indragningsstaten, icke borde hafva någon tjenstgöringsskyldighet. Jag får i sammanhang härmed vidare fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att vid Marinregementet endast $\frac{2}{3}$ af befälets löneförmåner utgå såsom fast lön och att återstoden erhålles i form af tjenstgöringspenningar, samt att Utskottet med anledning häraf resonerade så, att så länge som individen hade verklig tjenstgöringsskyldighet, borde han äfven få tillgodonjuta alla genom fullmakt honom tillförsäkrade löneförmåner, men att, då han befriades från all tjenstgöringsskyldighet, han icke borde bibehållas vid annat än den fasta lönen. Enligt Grefve Hamiltons förslag får likväl individen, så snart han uppnått pensionsåldern, fortfarande uppbära både den fasta lönen och tjenstgöringspenningarne, utan tjenstgöringsskyldighet i fridstid, det vill säga kommer i en bättre ställning än om han stod qvar i tjenst. Utskottets majoritet ansåg detta alltför frikostigt.

Då nu emellertid Kongl. Maj:ts proposition angående upprättande af ett indelt regemente i Blekinge förfallit, är det af nöden att der tills vidare hafva en fast kader till exercerande af provinsens beväring. Jag tror, att, om man antager Utskottets förslag med det tillägg, som nu af Grefve Mörner blifvit föreslaget, detta ändamål vinnes billigast och ändamålsenligast, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag, med det af Grefve Mörner föreslagna tillägg.

Grefve Mörner: Då det af Grefve Hamilton framställda förslag till beslut i denna fråga, hvilket förut var mig obekant, synes mig framför det, som jag tillåtit mig göra, hafva företräde, deruti att det skulle lemna Kongl. Maj:t större makt öfver befälet och underbefälet vid Marinregementet, med bibehållande för nämnda befäl och underbefäl af enahanda rättigheter, som deras vederlikar vid andra regementen för närvarande åtnjuta, får jag, med frånträdande af mitt förslag, förena mig med Grefve Hamilton.

Friherre Raab, Adam: Jag anhåller att det af Grefve ton framställda förslag måtte varda uppläst.

Grefve Hamiltons förslag upplästes, hvarefter anmälde sig och yttrade:

Friherre Tersmeden: Om Kammaren bifölle Utskottets förslag, skulle i följd deraf uppstå ett förhållande af samma beskaffenhet som det, hvilket eger rum vid flottan och som säkerligen något hvar beklagar, nemligen att dugliga, unga och tjenstbara personer blifva öfverflyttade på indragningsstat. Jag kan icke anse lämpligt, att man följer detta system, som så allmänt erkänts vara förkastligt, och då jag anser, att sådant skulle förekommas genom antagande af Grefve Hamiltons förslag, får jag deri instämma.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats, af Grefve Hamilton, att punkten måtte bifallas med den förändring, att i stället för den i slutet af mom. c) förekommande meningen: "dock med dem tillförsäkrad rättighet att, när de sig dertill anmäla, på allmänna indragningsstaten öfverflyttas, med uppbärande af den fasta lönen såsom pension", infördes orden: "intill dess full pensionsålder är uppnådd, efter hvilken tid de endast underkastas tjenstgöring i likhet med dem af deras vederlikar, som erhållit afsked med fyllnads-pension"; hvarförutan Herr Wijkander förenat sig med det af Grefve Mörner först gjorda men sedermera frånträdde yrkandet, att punkten skulle antagas med följande, vid slutet af mom. c) fogade tillägg: "så vida de ej sedermera åter vinna anställning i allmän tjenst, i hvilket fall pensionen skall minskas med ett tjenstens löneförmåner motsvarande belopp, derest dessa understiga pensionsbeloppet, men helt och hållet indragas, om löneförmånerna uppgå till eller öfverstiga berörda belopp".

Härefter framställdes först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på punktens antagande med den af Grefve Hamilton deri yrkade ändring, hvilken proposition med ja besvarades.

20:de, 21:sta och 22:dra punkterna.

Biföllos.

23:dje punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den skilnad, som i förevarande punkt förefinnes emellan Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition, består, såvidt jag kan finna, endast deruti, att Kongl. Maj:t föreslagit, att regementsskrifvaretjensten vid Pontonierbataljonen skulle indragas och denna tjenstemåns göromål anförtras åt auditören, men att Utskottet ansett sig icke böra tillstyrka detta förslag. Jag föreställer mig dock, att en sådan förening af de båda befattningarne ganska lätt låter sig göra och att frågan om lämpligheten deraf tagits i noggrannt öfvervägande, innan Kongl. Maj:ts proposition afläts. Enligt min åsigt

är regimentsskrifvarebefattningen öfverflödig, i synnerhet vid en trupp sådan som den ifrågavarande, hvilken är helt och hållet värfvad. Om också regimentsskrifvare kunna för närvarande anses nödiga vid indelta regementen, och varit detta ändå mera så länge som den mycket invecklade uppbörden af de till dessa regementen anslagna räntor och öfriga löne-medel qvarstod oförändrad, kan dock icke en sådan tjänsteman erfordras för att qvartalsvis emottaga de medel, som utgå från Arméförvaltningen till aflöningarne vid de värfvade regementena.

Herr Björnstjerna: Då denna fråga var föremål för pröfning och öfverläggning i det Särskilda Utskottet, framställdes i afseende å föreningen af auditörs- och regimentsskrifvarebefattningarna vid Fortifikationen åtskilliga betänkligheter, hvilka också hafva föranlett det förslag, som Utskottet ansett sig böra för Riksdagen framlägga. Dessa betänkligheter grundade sig dock icke på någon särskild ömhet för regimentsskrifvaren eller auditören med afseende derå, att den ene af dessa tjänstemän skulle genom sammanslagningen erhålla för stora skyldigheter sig ålagda, emedan, i händelse en sammanslagning skulle ega rum, den af dessa tjänstemän, som finge öfvertaga den andras åligganden, skulle erhålla större löneförmåner. Men deremot finnes en vida betänkligare omständighet, som man måste lemna all möjlig uppmärksamhet, och som icke inverkar på de ifrågavarande platserna vid Fortifikationen, emedan regimentsskrifvaren vid detta regemente icke har några större eller vidlyftigare göromål i afseende å medelsförvaltning än att fördela de löne-medel, som till Fortifikationen utgå, hvilka göromål icke medföra större besvär än att de båda ifrågavarande befattningarna derstädes skulle utan olägenhet kunna sammanslås. Men om man skulle förena de ifrågavarande befattningarna vid en korps, följer temligen naturligt deraf, att man äfven skulle vilja genomföra en sådan sammanslagning vid andra korpsen och äfven vid de indelta regementena, der dock fullkomligt olika förhållanden ega rum i afseende å medelsförvaltningen emot vid de värfvade korpserna. Vid de indelta regementena omhänderhar nemligen regimentsskrifvaren under chefens ansvarighet en ganska omfattande uppbörd och penningeförvaltning, och om denna skulle öfverlemnas åt auditören, hvilken såsom domare är oafsättlig, skulle det missförhållande uppstå, att, äfven om chefen icke vore belåten med den person, som omhänderhade medel, för hvilka äfven han stod i ansvarighet, han icke skulle kunna från tjänsten skilja en sådan person, utan nödgas bibehålla honom, med fara att få ansvara för uppkommande balanser.

Det upplystes dessutom i Utskottet, att den komité, som blifvit nedsatt för afgifvande af förslag till ordnande af fältförvaltningsväsendet, ansett, att, om en sammanslagning af civilpersonalen skulle verkställas, en förening snarare borde göras af regimentsskrifvare och regementskommissariebefattningarna än af regimentsskrifvare och auditörstjänsterna. Detta förslag synes så mycket mera hafva goda skäl för sig, som det är att antaga, att, om arméen framdeles icke kommer att hafva boställen, hvilkas förvaltning nu mycket tager auditörernas tid i anspråk, deras göromål skulle komma att så för-

minskas, att vid flera närliggande regementen icke skulle behövas mer än en auditor. Det är visserligen sannt, att man redan vid några indelta regementen sammanslagit auditörs- samt regements-skrifvaretjänsterna, men detta utgör dock icke ett bevis på, att en sådan sammanslagning alltid kan medföra en god och betryggande ställning. Då man begär så mycket af regementschefen som att han skall ansvara för regementsskrifvarens uppbörd, hvilket med skäl kan anses vara mera än man kan af honom begära, fordrar ock billigheten, att han till regementsskrifvare får välja den person, för hvilken han har förtroende, och att han eger rättighet att äfven skilja ifrån sig den, som visat sig mindre pålitlig.

Af de skäl, jag nu tagit mig friheten anföra, har Utskottet icke ansett sig böra föreslå en förening af regementsskrifvare- och auditörstjänsterna vid Fortifikationen, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen fästade uppmärksamheten dera, att 23:dje punkten nu utgjorde föremål för Kammarens behandling och icke den 24:de, hvori frågan om indragning af regementsskrifvaretjänsten vid Fortifikationen förekommer.

Herr Statsrådet Abelin: Utskottet har såsom skäl för afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition om lön till en regementspastor vid Fortifikationen anført, dels att under fredstid, då Pontonierbataljonen och Fältsignalkompaniet äro förlagda i hufvudstaden, de presterliga göromålen fortfarande såsom hittills torde kunna bestriidas mot erläggande af ett mindre arvode, och dels att under krig ingeniörtrupperna icke bilda en tillsammans opererande korps, utan äro på de olika armékorpserna eller på arméens olika afdelningar fördelade. Jag får med anledning häraf fästa uppmärksamheten derpå, att, efter den utveckling, som blifvit ifrågasatt för ingeniörtrupperna, de delar deraf, som äro afsedda att förläggas i hufvudstaden och för hvilkas gemensamma behof den ifrågavarande tjänstemannen är påräknad, komme att utgöra 480 man, hvaraf äfven torde finnas nödigt, att en pastor på stat anställes vid denna trupp för att fullgöra de mångahanda viktiga åligganden, som med denna befattning äro förenade. Man har icke funnit regementspastorsbefattningen öfverflödig vid Lifgardet till häst, som är en vida mindre trupp, utan man har tvärtom tillfullo insett denna befattnings nödvändighet, och konsekvensen bjuder, att man då äfven beviljar lön åt en sådan tjänsteman vid den ifrågavarande större truppen.

Beträffande anmärkningen att ingeniörtrupperna under krig icke skulle bilda en tillsammans opererande korps, får jag erinra, att förhållandet är enahanda med artilleriets och kavalleriets olika korps, men att man dock icke ifrågasatt, att icke dessa korps borde ega hvar sin regementspastor.

Friherre De Geer: På sätt Utskottets betänkande utvisar, har jag jemte fem andra af Utskottets ledamöter anmält reservation emot
Utskottets

Utskottets förslag i denna punkt, för såvidt det innefattar ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition om anställande af en regementspastor vid Fortifikationen. Sedan nu chefen för Landtförsvarsdepartementet ytterligare vitsordat behovet af denna befattning, får jag hemställa, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition äfven i denna del och att sålunda i Utskottets förslag sist måtte intagas orden: "1 Regementspastor".

Grefve Hamilton, Henning. Jag instämmer till alla delar uti den nästföregående talarens yrkande.

Grefve Mörner: Enligt mitt förmenande har Utskottet gifvit ganska goda skäl för sitt förslag om afslag å Kongl. Maj:ts proposition om tillsättande af en regementspastor vid Fortifikationen. Då denna trupp är förlagd på olika ställen och sålunda den föreslagna regementspastorn svårigen skulle kunna utöfva själavård på alla dessa olika ställen, synes mig Utskottets förslag, att ett mindre arfvotesanslag skulle disponeras för ifrågavarande ändamål, vara mera lämpligt än Kongl. Maj:ts förslag, enär ett arfvotesanslag lättare låter fördela sig än en regementspastor. Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Då jag förra gången hade ordet, förenade jag mig endast med Friherre de Geer, emedan då ingen yttrat sig emot hans yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del, men, då nu detta yrkande blifvit bestridt, får jag upplysa, att den ifrågavarande truppen icke skall delas, utan kommer att ligga i Stockholm. Endast Sappörkompaniet kommer att förläggas till Carlsborg. Den själavård, som den ifrågavarande regementspastorn skulle komma att utöfva, skulle blifva fullt lika omfattande med den, som äligger regementspastorn vid Lifgardet till häst, hvilket regemente är mindre än ingenjörtrupperna äro ämnade att blifva. Det torde väl icke lida något tvifvel, att de göromål, som skulle äligga den ifrågavarande regementspastorn med ministerialböckers förande äfven skulle kunna utföras för ett årligt arfvotesanslag af 400 rdr. som Utskottet för ändamålet föreslagit, och att man således icke ur denna synpunkt skulle behöfva tillsätta tjensten på stat, men jag ser dock icke något skäl, hvarför denna korps allena skulle sakna en sådan. Man torde böra erinra sig, att en regementspastor är nödvändig icke endast för truppen, utan att själavården äfven gäller manskapets hustrur och barn, så att en regementspastor kan anses hafva en verklig församling till föremål för sin verksamhet. Dessutom är att märka, att en regementspastor vid Fortifikationen svårigen kan hafva någon annan befattning, emedan han ständigt måste vara tillstädes, der korpsen finnes, och derföre icke kan lemna hufvudstaden utan tillstånd eller utan att sätta annan i sitt ställe. Det är visserligen sannt, att Ingenjörtruppen kommer att vid inträffande krig blifva mycket spridd, men den blifver det dock icke mera än artilleriet, hvilket man dock icke velat frångå regementspastorn.

Jag får på dessa skäl anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels att Kammaren, med afslag å punkten, för såvidt den skiljde sig från Kongl. Maj:ts ifrågasvarande nådiga framställning, måtte samma framställning bifalla; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag å punkten i dess från Kongl. Maj:ts förslag afvikande del och bifall till samma förslag, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

24:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag får i denna punkt anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet och då densamma nyss tvärt emot Utskottets förslag hade så stor framgång, hoppas jag att den nu, då Utskottet åtminstone i viss mån tagit den under armarne, ännu mera skall hafva det.

Herr von Geijer: Då denna sak redan vid 23:dje punkten kom på tal, framhölls olämpligheten af att sammanslå regementsskrifvare- och auditörsbefattningarne.

Jag ber att få instämma häri till alla delar och anser lika med den talare, som häröfver yttrat sig, att det möjligen kunde vara skäl i att förena regementsskrifvaretjensten med regementskommisariatjensten i stället för med auditörsbefattningen. Jag tillåter mig tillägga, att jag tror det icke vara utan vikt, att Riksdagen nu yttrar sig i detta ämne. Regeringen läser nemligen hafva tagit alldeles för gifvet, att regementsskrifvare- och auditörsbefattningarnes sammanslagning icke skulle kunna möta motstånd från Riksdagens sida, eftersom krigsstyrelsen redan för längesedan ställt regementsskrifvaretjensterna på förordnande. Till följd af denna anordning, som vidtogs genom ett Kongl. bref af år 1868, har det icke mött hinder för pensionsberättigad officer, som tagit afsked och förordnats till regementsskrifvare, att uppbära de till regementsskrifvaretjensten hörande löneinkomster på samma gång han åtnjutit pension ur Arméens pensionskassa, hvarigenom naturligtvis en opåräknad ökad utgift drabbat kassan, som i fall den tillförordnade regementsskrifvaren innehade tjensten på stat omöjligen kunde komma att honom någon pension tillhandahålla.

Jag anser det således vara rätt väl att frågan nu blifvit upptagen och tillåter mig yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Under den föregående diskussionen har det omnämnts, att det icke skulle gå an att förena de ifrågasvarande befattningarne.

Jag tror mig kunna nämna åtminstone två korpser, der sådant

egt eller eger rum. Den ena är Lifregementets dragonkorps och den andra Södermanlands regemente, och ett tredje exempel har Lifgardet till häst lemnat, der framlidne lagman Edelstam beklädde båda befattningarne. Jag tror mig således hafva visat att en sådan förening låtit och låter sig verkställa.

Friherre Tersmeden: Som jag föreställer mig, att meningen varit att den uppbörd, som regimentsskrifvarne nu hafva om hand, skulle öfverflyttas till kronofogdarne, en förändring, hvilken för många är sedan varit påyrkad och nu efter hvad jag tror, är godkänd, så kommer under sådana förhållanden en stor del af regements-skrifvarnes åligganden, hvilka hufvudsakligen bestå i uppbörd, att försvinna. Derefter finner jag för min del intet hinder för genomförande af den föreslagna föreningen emellan auditörs- och regements-skrifvarebefattningarne.

Det är visserligen sannt, att regimentsskrifvaren äfven har om hand att utbetala lönerna, men det är likväl en ganska kort tid som han har några medel om händer och det bör icke vara svårt för en vaken regementschef att hålla kontroll derä; hvarföre jag tror att den befarade risken för regementschefen blefve betydligt förminskad. Jag tror derföre en sammanslagning lämplig och yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hasselrot: Jag hade trott det vara en erkänd grundsats, att öfverflödiga tjänster böra indragas. Jag trodde också att det var allmänt bekant, att dessa båda tjänstemän, regimentsskrifvare och auditör, icke hafva så särdeles mycket att göra och att det derföre vore bättre att hafva en väl aflönad tjänsteman än två illa aflönade.

Jag yrkar derföre bifall till Kongl Maj:ts proposition.

Friherre De Geer: Kongl. Maj:t har föreslagit såsom en allmän organisationsfråga vid arméen, att regimentsskrifvare- och auditörstjänsterna skulle i mån af inträffande ledigheter sammanslås.

Då nu Utskottet utbröt en del af Kongl. Maj:ts proposition och upptog till behandling ett specialvapen, ansåg Utskottet föga lämpligt att föreslå ifrågavarande sammanslagning särskildt med afseende på Ingeniör-korpsen, innan Riksdagen varit i tillfälle att fatta beslut om frågan i dess helhet. Då dertill kom, att frågan om de göromål, som borde åligga dessa tjänstemän, voro och fortfarande äro föremål för en särskild komités pröfning, så ansåg Utskottet så mycket heldre att denna fråga kunde uppskjutas i afvaktan på denna pröfning, som det i alla fall är mycket ovisst, om den nuvarande regimentsskrifvaren kan komma att afgå under loppet af nästa år.

För min del har jag visserligen trott en sådan sammanslagning möjligen kunna medföra åtskilliga fördelar, men att nu här utföra den ensamt för Ingeniör-korpsen anser jag icke ändamålsenligt och anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr af Klint: Då jag har förtroende att vara ordförande i

den komité, som har sig uppdraget att utarbета ett förslag till nytt fältförvaltnings-reglemente, anhåller jag att få redogöra för denna komités åsikter uti ifrågavarande ämne, helst det blifvit anfördt såsom motiv för Utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition i denna del, att man borde invänta nämnda förslag.

Komitén har verkligen trott, och jag bekänner uppriktigt att jag enskildt tror att komitén deri har rätt, att, om man vill genomföra en ordentligt organiserad intendentur vid arméen, regements-skrifvare- och regementskommisarie-befattningarna böra förenas, men ingalunda regementsskrifvare- och regementsauditörs-tjänsterna, med ett ord, att man bör lägga i en band allt hvad som angår aflöning och underhåll af befäl och trupp, men icke förena med denna befattning en syssla, som, isynnerhet vid en mobilisering af arméen, har annat till föremål än att fläcka omkring och skaffa proviant.

Jag tror därför, att Utskottet gjort rätt då det för närvarande afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition, dervid stödjande sig på att man borde afvakta ifrågavarande komités utlåtande.

På grund häraf anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: Vid Ingeniörkorpsen eger ett annat förhållande rum än vid andra korpser, ty vid denna trupp har just denna Kammare medgifvit tillsättande af en särskild förrädsförvaltare. Uppbörden är således der skild från regementsskrifvare-befattningen.

Att det skulle blifva så ofantligt mycket fläckande förenadt med regementsskrifvare-tjänsten vid Ingeniörkorpsen, har jag svårt att föreställa mig. Det måtte väl ej vara så farligt att åka eller gå omkring på Kungsholmen, och om det t. o. m. gällde att någon gång resa till Carlsborg, så låter det sig väl göra.

Ett bifall till hvad Kongl. Maj:t i denna del föreslagit tror jag icke kan komma att åberopas såsom prejudikat, när det blir fråga om andra trupper; och jag får till hvad jag förut nämnt om förening af auditörs- och regementsskrifvare-tjänsterna ytterligare lägga, att sammanslagning af de begge befattningarna lär ega rum jemväl vid Smålands grenadierbataljon och vid Smålands husarer, hvaremot sådant numera icke, efter hvad jag förnummit, lär vara fallet vid Södermanlands regemente, der den gamle herrn som innehåft båda befattningarna, lär tröttnat och lemnat ifrån sig auditörstjänsten.

Jag kan således icke finna annat än att skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del, hvilket jag alltså fortfarande påyrkar.

Herr Wijkander: Jag skall ej tillåta mig att upprepa hvad flere militära ledamöter af Kammaren redan yttrat, utan jag önskar endast fästa uppmärksamheten derå, att vid denna frågas afgörande man icke alltför mycket bör grunda sitt beslut på nu förhandenvärande förhållanden.

Det är ett stort önskuingsmål, som äfven utgör föremål för Kongl. Maj:ts aldrig hvilande omsorger och förutseende omvårdnad, att få ordnad en verklig *intendentur* inom arméen. Därförutan är förvaltningen, så i fred som krig, snart sagdt omöjlig att ordna i enkla,

tidsenliga och till besparing ledande former. Den komité, som för denna fråga ånyo blifvit nedsatt och af hvilken äfven jag är ledamot, har för ernående af detta mål ansett ändamålsenligast, att vid regementena i en hand förena allt hvad som hörer till penninge- och medels-förvaltning m. m., d. v. s. att vid hvarje regemente tillskapa en *regemens-intendent*.

Denne tjänsteman finnes icke för närvarande, hvarken vid de indelta eller värfvade regementena, men detta utesluter ju icke möjligheten att han komma att finnas. Det är sålunda icke komitéens afsigt att afstyra regimentsskrifvare-tjänsternas indragning, utan den har endast vågat tro att dessa tjänster böra förenas med regementskommisarie-befattningarne, i stället för med auditörs-beställningarne. Måne det icke då kan vara skäl att afvakta de resultat, hvartill komitéen kommer, innan något beslut i motsatt riktning fattas? Kongl. Maj:t sjelf har under en dylik förutsättning ifrågasatt ändringar i sitt nådiga förslag till ordnandet af civilpersonalen.

Att i föreliggande fall afvakta den utredning, som är att förvänta från komitéen, torde desto mera vara skäl, som innehafvaren af den här till indragning ifrågasatta regimentsskrifvaretjensten, är en relativt ganska ung man, hvilken antagligen ej ännu på många år bör komma att afgå.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Om en ny beställning med benämning regementsintendent skulle blifva inrättad, så torde det vara tid nog att då bestämma huruvida hvad, som till regimentsskrifvaretjensten nu hör, bör med förenämnda befattning förenas.

Det torde icke skäligen kunna begäras, att jag skall hafva reda på den närvarande civilpersonalen vid Ingeniörkorpsen, och ännu mindre att jag skall hafva mig något bekant beträffande sådana platser, som ännu icke finnas tillsatta; men då Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition sjelf föreslagit indragning af regimentsskrifvarebefattningen vid Fortifikationen, vill det synas mig att vi icke behöfva vara försigtigare än Kongl. Maj:t i sin högre vishet.

Herr Björnstjerna: Jag vill blott upplysa den siste talaren att regimentsskrifvarne, om deras befattningar indragas, ej i allmänhet komma att belasta indragningsstaten, emedan de flesta redan för flera år tillbaka äro tillsatta på förordnande, på det Kongl. Maj:t i afseende på den äsyftade sammanslagningen af regimentsskrifvare- och regementsauditörs-tjänsterna må ega fria händer.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att den förevarande punkten måtte bifallas, och dels, af Grefve Mörner, att Kammaren, med afslag å punkten, för så vidt den skiljde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle samma framställning bifalla; gjordes proposition på bifall till punkten i sin helhet, och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

25:te punkten.

Mom. a), b) och c)

Biföllos.

Mom. d)

Friherre De Geer: Med anledning af det beslut, som Kammar-
ren fattat om tillsättande af en regementspastor vid Pontonier-batal-
jonen, torde detta moment, som anslår till bestridande af de prester-
liga göromålen vid Pontonier-bataljonen och Fältsignal-kompaniet ett
årligt arfvode af 400 R:dr, böra i någon mån förändras. I Utskottet,
der votering egde rum om denna punkt, ansåg minoriteten att, i lik-
het med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, 1000 R:dr borde beviljas såsom
lön för denne regementspastor, och jag anhåller derfore att Kamma-
ren ville, med afslag å mom. d), bestämma lönen för en regements-
pastor till 1,000 R:dr.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition,
afslög Kammarren Utskottets förslag och beslöt för sin del, att såsom
lön för en regementspastor vid fortifikationen skulle beviljas 1,000
riksdaler.

26:te—29 punkterna.

Biföllos.

30:de punkten.

Mom. a)

Bifölles.

Mom. b)

Friherre De Geer: Med anledning af det beslut, som Utskottet
nyss fattat, att anslå en lön af 1,000 R:dr till regementspastor vid
Pontonier-bataljonen i stället för de 400 R:dr, som Utskottet före-
slagit till bestridande af de presterliga göromålen, och hvilken sum-
ma här ingått i beräkningen, anhåller jag att Kammarren ville fatta
ett sådant beslut, att ett extra anslag af 98,174 R:dr 95 öre må be-
viljas att under år 1872 utgå i stället för det af Utskottet för sam-
ma år föreslagna belopp 97,574 R:dr 95 öre.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition,
biföll Kammarren Utskottets hemställan med den förändring, att an-
slagsbeloppet förhöjdes från 97,574 R:dr 95 öre till 98,174 R:dr
95 öre.

31:sta och 32:dra punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Särskilda Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 4, angående reglering af en del utgifter under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om Utskottet hade i sitt Betänkande gjort oss reda för hvilka punkter det är, som enligt Utskottets förslag nu skola lemnas å sido, så hade vi haft någon ledning för vårt omdöme; men nu föreslår Utskottet endast, utan all sådan utredning: "att Riksdagen, utan att ingå i vidsträcktare pröfning af Kongl. Maj:ts till Riksdagen framställda förslag angående landtförsvarets ordnande, än som af Utskottet redan hunnit beredas, må till afgörande företaga" etc.

Det är icke så lätt för dem, som icke varit ledamöter af Särskilda Utskottet, att veta hvilka de frågor äro, som härmed menas; man måste noga studera och med hvarandra jemföra Kongl. Maj:ts proposition om landtförsvarets ordnande, Stats-Utskottets utlåtande om 4:de och 9:de hufvudtitlarna samt Särskilda Utskottets 4 utlåtanden för att få reda härpå.

Det må således förlåtas mig om jag sväfvar i mörker om de ämnen, hvarom vi här skola uttala oss, huruvida de skola lemnas ohandlagda eller icke. Men hvad som synes mig klart, det är, att så länge Kongl. Maj:t icke gifvit Riksdagen tillkänna tiden för densammas hemförlofvande, det är Riksdagens skyldighet att fortsätta sina arbeten, och, i den mån sådant medhinnes, gifva svar på Kongl. Maj:ts framställningar. Svaren må för öfrigt blifva jakande eller nekande, men något annat besked synes mig dock böra lemnas, än att vi icke bry oss om att taga befattning med vissa af dessa framställningar. Under närvarande förhållanden och om icke Utskottet fått annat meddelande beträffande tiden för Riksdagens afslutande, än som kommit till Riksdagens kännedom, tror jag det vara för tidigt att nu bifalla Utskottets förslag.

Jag har, som sagdt, icke kunnat göra mig fullständig reda för hvilka frågor det egentligen är, som nu blifvit föreslagna att undanskjutas, men tvänne finnas dock, beträffande hvilka Utskottet sjelf dragit försorg om att man skulle få veta att de icke blifvit handlagda. Den ena angår Fältläkarekorpsen, i afseende hvarå Utskottet, efter att vid flera föregående punkter hafva hemställt, att af K. M:t väckta förslag om öfverflyttning af uppgifna belopp till Fältläkarekorpsens anslag skulle blifva beroende af det beslut Riksdagen komme att fatta i anledning af Kongl. Maj:ts förslag angående Fältläkarekorpsens organisation, nu i härefter följande 3:dje och 5:te punkterna tillstyrker, att då det Kongl. förslaget i fråga om Fältläkarekorpsen

icke blifvit af Riksdagen pröfvadt, Kongl. Maj:ts framställning ej må bifallas.

Efter mitt förmenande är dock denna fråga fullt ut lika vigtig som någon annan, hvilken med försvaret har gemenskap, och tål icke uppskof. Om arméen skulle behöfva sättas på krigsfot, så hafva föregående krig, hvaruti Sverige varit inveckladt, gifvit oss tillräcklig erfarenhet om huru det skulle kunna gå om man ginge i fält utan att hafva sjukvårdsangelägenheterna i behörigen ordnad skick. Det kan vara jemförelsevis lätt att på någorlunda kort tid utbilda soldater, om man har tillgång på fullt dugligt befäl, men att bilda en duglig Fältläkarekorps går icke lätt, utan tål denna angelägenhet väl vid att på förhand någä öfvertänkas och ordnas.

Denna är den ena af de vigtiga frågor, som föreslås att i tysthet begravas. Den andra rör organisationen af Generalstaben. Detta ämne är, enligt mitt förmenande, af vida större vikt än många af dem som blifvit af Utskottet till Kamrarnes afgörande framställda. Saken torde icke vara så lätt att ordna, det är sannt; men jag är förvissad om, att de Herrar, som för närvarande äro ledamöter af det Särskilda Utskottet, icke för svårigheternas skull rygga tillbaka för ett försök att lösa dem. Denna fråga blef framlagd till Riksdagens bedömande redan för 16 år sedan, då ett förslag med hänseende dertill var utarbetadt af dåvarande departementschefen, Statsrådet Grefve Nils Gyldenstolpe. Att uttala något omdöme om detta äldre förslag tilltror jag mig visst icke, och är ej heller dertill kompetent, utan vill jag för min del lemna alldeles oafgjordt hvilken organisation, som kan vara den bästa. Den anmärkningen kan jag dock icke helt och hållet undertrycka, att det förslag som år 1856 framlades, synes mig mera närma sig det system, hvarefter den preussiska generalstaben blifvit utbildad, då deremot det förslag som nu föreligger oss tyckes mera mig närma sig franska systemet. Om nu äfven den sista tidens erfarenhet torde tillräckligt hafva talat till förmån för det förra af nu omnämnda system, så kvarstår i alla fall den vigtiga erinringen att saken väl tål vid att tänka på, helst man icke skakar ur armen en duglig och skicklig Generalstab.

Jag tror således att vi skulle illa motsvara det förtroende som vid riksdagens början af Kongl. Maj:t uttalades för Riksdagen om vi icke sökte utreda denna fråga, som icke står i något sammanhang med värnepliktslagen, från hvilken man annars hemtat ett så kraftigt argument för att få andra till försvarsväsendet hörande frågor undanskjutna.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om återremiss af nu föredragna punkt i Utskottets Betänkande.

Friherre Bildt: Under återopande af de skäl, den siste talaren anført, kommer jag att med min röst bidraga till den förevarande punktens återremitterande. Jag anser ordeandet af Generalstaben vara en bland de vigtigaste militära frågor vi hafva till handläggning. Att nu godkänna Utskottets förslag, skulle tilläfvintyrs anses innebära, att man ej egnat denna fråga all den uppmärksamhet, dess vikt och betydelse bort påkalla.

Jag klandrar dermed ej Utskottet, att det ej hunnit yttra sig i ämnet, men af fruktan att en uppfattning i antydd riktning skulle kunna göra sig gällande om punkten sådan den här föreligger bifölles, och då jag delar Grefve Mörners åsigt, att denna fråga är viktigare än mängen af de öfriga, som varit föremål för Utskottets handläggning, men det ej vore lämpligt att nu på stället i detta afseende formulerades ett definitivt beslut, får jag yrka återremiss.

Friherre De Geer: Den förste talaren uppgaf, att Utskottet genom detta Utlåtande ej gjort Kamrarna reda för hvilka frågor i Kongl. Maj:ts proposition angående landtförsvarets ordnande, som icke blifvit besvarade eller som skulle vara af den egenskap, att de kunde handläggas oberoende af de delar af samma proposition, som redan till följd af Kamrarnes beslut förfallit. Utskottets utlåtande i de följande momenten innehåller dock härom någon vägledning, då deruti i hvarje moment uppgifves, huruvida den der omhandlade frågan af Utskottet ansetts hafva till följd af Kamrarnes redan fattade beslut förefallit, eller om den afser en del af propositionen, som ej blifvit af Riksdagen ännu pröfvad, och i fråga hvarom Utskottet af sådan anledning anser de nuvarande anslagen för hvart och ett af de särskilda behöfven böra bibehållas i stället för de af Kongl. Maj:t begärda.

Hvad angår frågan, huruvida Utskottet haft rätt att föreslå, att någon del af hvad Kongl. Maj:ts proposition innefattar skulle lemnas obesvarad, på det att statsregleringen inom den i grundlagen förutsatta tid måtte kunna afslutas, medgifver jag, att detta är en fråga, som kan ses ur fler än en synpunkt.

Då grundlagen, kallar det en *oförmodad* händelse, att Riksdagen ej inom 4 månader från sitt sammanträdande reglerat staten, såg Utskottet deri en uppmaning att, i hvad på detsamma ankom, söka undvika ett längre fördröjande af nämnda reglering. Utskottet föreställde sig dessutom att, då Kongl. Maj:ts proposition angående landtförsvarets ordnande i så väsentliga delar ej vunnit framgång, ärendet tvifvelsutan i sin helhet vid en annan riksdag skulle återkomma under behandling, hvarvid Utskottet ansåg, att det ej skulle vara förenadt med några så synnerliga olägenheter om de återstående frågorna nu lades åsido för att framdeles komma att behandlas i sammanhang med de öfriga delarne af det organisationsförslag, som såhunda vore att motse.

Om Riksdagen ej delar denna Utskottets uppfattning, står det Riksdagen öppet att ålägga Utskottet att fortsätta med behandlingen af dessa delar af Kongl. Maj:ts proposition, och Utskottet skall i sådant fall ställa sig det föreläggandet till efterrättelse; men Utskottet har icke utan en hemställan i ämnet till Riksdagen velat taga på sig ansvaret af ett förfaringssätt, som skulle medfört stora olägenheter, om Riksdagen komme att afslutas i laga tid.

Här har blifvit klandradt, att Utskottet lemnat å sido viktigare delar af Kongl. Maj:ts proposition än dem Utskottet upptagit till granskning. Jag får fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet följt den ordning uppställningen af Kongl. Maj:ts proposition anvisat,

och först behandlat frågan om värnepligtslagen och stamtruppens organisation, samt att åtskilliga af de derpå närmast följande punkterna dermed stodo i ett sådant sammanhang, att Utskottet måst uppskjuta behandlingen af dem till dess svar från Kamrarne ingått på Utskottets första Betänkande. Det första, som Utskottet oberoende deraf kunde behandla, var de delar af propositionen, som angingo artilleriet och ingenjörväsendet, hvarom ock Utskottet ingått med Betänkande Kongl. Maj:ts förslag angående Generalstaben förekommer sednare i propositionen, och det är anledningen, hvarföre ej Utskottet inkommit med förslag i detta afseende. I någon mån föreställer jag mig ock, att organisationen af Generalitetet och Generalstaben skall sammanhånga med sjelfva armé-organisationen, och att det derföre ej skulle varit så alldeles fördelaktigt att oberoende deraf nu afgöra denna fråga.

Jag har endast velat anföra detta och måste naturligtvis underkasta mig om Riksdagen vill förelägga Utskottet att fortsätta behandlingen af den Kongl. propositionen. För min del tror jag det dock vara en ganska vigtig konstitutionel grundsats, hvilken man städse bör söka att upprätthålla, att Riksdagen inom de fyra månader, det är Riksdagen ovillkorligen medgifvet att vara samlad, afslutar statsregleringen. I detta fall skulle sådant ej hindra, om Riksdagen kommer att fortgå öfver den laga tiden, att åtskilliga af Kongl. Maj:t i afseende å arméen framställda organisationsfrågor fortfarande kunna behandlas, endast det ej sker på ett sådant sätt, att de ej inverkar på nästa års statsreglering.

Friherre Tersmeden: Jag har ej Kongl. Maj:ts proposition angående landtförsvarets ordnande till hands, men det synes tydligt af Utskottets Utlåtande, att Utskottet ej upptagit hela denna proposition till pröfning, ty Utskottet hemställer, att Riksdagen, utan att ingå i vidsträktare pröfning af Kongl. Maj:ts förslag, än som af Utskottet redan hunnit beredas, må till afgörande företaga etc. Deraf visar sig, att förslag finnas framställda i Kongl. Maj:ts proposition, hvilka Utskottet ej pröfvat. Jag hemställer om detta kan vara ett lämpligt sätt att gå tillväga? Kamrarne hafva tillsatt ett särskildt Utskott för behandling af frågan om landtförsvarets ordnande. Utskottets skyldighet synes mig då hafva varit att behandla frågan i dess helhet, sådan den föreläge, och ej, att med beräkning af Riksdagens snara afslutande, undandraga sig pröfvandet af vissa delar af frågan. Det må vara Utskottets åsigt, att Riksdagen bör inom vanlig tid afslutas, men jag tror det ej tillkomma Utskottet att, på grund af en sådan åsigt, förfara på sätt som här skett. Sådant bör framför allt undvikas af ett Utskott, som är tillsatt för behandlandet endast af en viss fråga, helst då det gäller en Kongl. Maj:ts proposition af sådan vigt som denna. Jag anser att det varit Utskottets skyldighet att behandla propositionen i dess helhet och ej derur lösräcka endast de delar Utskottet ansåg vara af vigt. Enligt min åsigt har Utskottet här i orätt förfarit och jag instämmer med Grefve Mörner i hans yrkande på återremiss af denna punkt, hvarjemte jag anser, att Utskottet bör åläggas att inkomma till Kamrarne med

yttrande öfver de delar af Kongl. Maj:ts proposition, hvilka ej hittills blifvit besvarade.

Friherre von Schwerin: Om det ej vore mot slutet af Riksdagen, då ärenden afgöras med en brådska, jemförlig med en kropps fallhastighet, skulle jag tillåtit mig att hålla ett längre föredrag. Men troligtvis skulle ett sådant med ej mycket nöje afhöras af Kammaren under nuvarande förhållanden, och jag skall inskränka mig till endast några få ord.

Generalstaben är själen i kroppen, utan själ är kroppen död: der ej en ordnad stab är, der finnes ingen armé, som förtjänar detta namn! Det finnes ej någon möjlighet att bereda Sverige ett tjenligt försvar om ej en väl ordnad generalstab bildas. Deri ligger kärnpunkten för försvarsfrågans lösning. Med dessa få ord har jag velat uttrycka skälen till en anhållan om återremiss.

Grefve Hamilton, Henning: Vid åhörandet af åtskilliga yttranden skulle man nästan kunna tänka sig att Kammaren hyste den föreställning, att Särskilda Utskottet varit antingen särdeles lättjefullt eller särdeles likgiltigt för försvarsfrågans afgörande. Jag tror mig med godt samvete kunna säga, att ingendera delen varit förhållandet, utan har Utskottet efter bästa förstånd och nit arbetat för saken. Men öfver förmågan kan ingen tvingas.

Det är emellertid ej helt och hållet Utskottets fel att dess arbete fördröjts; ty om ej så stor del af Kammarens ledamöter rest till landet öfver påsken och derigenom uppehållit afgörandet af Utskottets första Betänkande, hade vi hunnit betydligt längre, men Utskottet fick vänta öfver fjorton dagar innan detta Betänkande blef behandladt och kunde därför ej fortgå med sitt arbete.

Hvad denna punkt angår, kan man ej annat än finna naturligt, att den väckt uppmärksamhet, ty obestridligt är det ovanligt, att ett Utskott kommer till Riksdagen med hemställan, att Riksdagen ej måtte behandla en del af en Kongl. proposition. Det har till och med, mig veterligt, aldrig tillförene händt, och det var således ej utan ganska stor tvekan jag inom Utskottet biträdde ett sådant förslag. Men det var en praktisk nödvändighet, som tvang mig att derpå ingå, nemligen den, att Kongl. Maj:t måste ha ett svar på sin proposition. Hvad statsregleringen angår, tror jag, lika med Friherre De Geer, att Riksdagen bör anse sig pliktig att hafva den uppgjord efter fyra månaders sammanvaro och att det således är riktigt att Utskottet lösryckt de frågor, som stå i omedelbart sammanhang med hvad i Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof finnes intaget, så att ej något hinder för Stats-Utskottet må uppstå sig att inkomma till Riksdagen med underdåniga skrifvelse-förslag angående de särskilda hufvudtitlarne.

Hvad skulle följden blifvit om Utskottet, utan godkännande af Riksdagen, arbetat så godt det kunnat, men ej innan Riksdagens slut hunnit afgifva betänkande om alla de frågor, som angå arméens organisation? Jo! att Kongl. Maj:t ej skulle fått något svar på sin i detta ämne afgifna proposition, oaktadt den i åtskilliga delar är at

Riksdagen afgjord och bifallen, ty Utskottet kan ej inkomma till Kamrarna med skrifvelseförslag, innan propositionen blifvit i sin helhet behandlad, med mindre Riksdagen på de skäl här angifvits, beslutar att de öfriga punkterna få läggas å sido. Men om denna Utskottets hemställan gillas och beslut i de öfriga punkter, Betänkandet innehåller, fattas, så är intet, som hindrar Utskottet att inkomma med skrifvelseförslag, i hvilket tillkännagifves, dels de beslut Riksdagen i hithörande frågor fattat, dels de skäl, som föranlett att åtskilliga delar af propositionen ej blifvit behandlade.

Vill Riksdagen återremittera frågan och ålägga Utskottet att fortsätta sitt arbete, skall jag ej sätta mig deremot, ty ej har det varit beqvämlighet å min sida, som föranlett mig att deltaga i detta beslut inom Utskottet; men jag har önskat, att Kamrarna skulle underrättas, att i detta fall antingen Riksdagen måste fortsättas till dess hela propositionen af Utskottet hunnit genomgås, eller ock att Kongl. Maj:t skulle komma att sakna svar på sin till Riksdagen gjorda framställning, äfven i de punkter, hvaröfver Riksdagen beslutat.

Her Tornerhjelm: Åtskilliga talare hafva i skarpa ordalag förbrätt Utskottet, att det ej behagat pröfva och framlägga förslag till definitiva beslut i alla delar af den Kongl. propositionen. Jag tror att Utskottet i det hänseendet rätt förfarit. Det är naturligt att en organisation af Generalstaben är synnerligt vigtig att åstadkomma. Mig synes dock detta behof ej inträda förrän den nya arméorganisationen blifvit bestämd, och att frågan om Generalstaben står i det innerligaste samband med den om arméorganisationen. Sedan nu genom Riksdagens föregående åtgöranden förslaget om en utsträckt beväringsskyldighet och om stammens ombildning fallit, så tror jag för min del, i motsats mot åtskillige föregående talare, att Utskottet ej skulle handlat valbetänkt, om det i Riksdagens elfte timme framkommit med ett förslag, som ej hunnit fullständigt utarbetas.

En talare ordade med mycken värme om Generalstabens stora betydelse. Jag instämmer i dessa hans åsikter, men just derföre att jag anser saken vara af sådan vigt, tror jag, att de, som intressera sig för densamma, ej böra önska frågans återremitterande. Utskottet skulle då anse sig pliktigt att afgifva utlåtande, hvilket skulle blifva med oro afväktadt, och hvilket skulle omöjliggöra Riksdagens afslutande inom den tid, grundlagen förutsätter.

Frågan om Riksdagens förlängande öfver denna tid kan vara lätt att framkasta för den, som bor i Stockholm, men de, som äro från landsorten och uppföra fyra månader af året för det allmänna, utan att få tillse sina enskilda angelägenheter i hemmet, kunna ej annat än på allt vis söka undvika en ytterligare förlängning af Riksdagen. En återremiss skulle föranleda till uppskof med statsregleringens afslutande, ty meningen dermed skulle väl ej vara att framkalla från Utskottet endast ett principbetänkande, genom hvilket ej skulle föreslås nödiga medel.

Ett dylikt sätt att förfara skulle kunna föranleda till att vi innan Riksdagen hunne afslutas skulle få se midsommarsolens glans

belysa den sköna hufvudstaden, något som väl vore vackert, men ej önskligt och ej bidragande till en lycklig lösning af den viktiga frågan. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande, och afräder på det bestämdaste från återremiss.

Friherre Tersmeden: Att döma af den siste ärade talarens anförande skulle man kunna tro, att jag yrkat återremiss på hela Betänkandet. Det var visserligen icke min mening. Mitt yrkande gällde naturligtvis endast den föredragna punkten och ej något annat. Och hvad denna punkts återremitterande angår, inverkar det ej på behandlingen af de öfriga delarne af Betänkandet. Och således kan Herr Tornerhjelm vara lugn i det afseendet, att behandlingen af de öfriga frågor, Utskottets Betänkande innehåller, i alla händelser kommer att nu försiggå.

Jag vill uppriktigt tillstå, att meningen med mitt yrkande på återremiss var ej att förmå Utskottet till att inkomma med fullständiga förslag till lösningen af de frågor, som under denna punkt omfattas, i hvilket hänseende jag väl inser att, i anseende till den korta återstoden af innevarande Riksdag, ej något är att vinna, utan jag ville derigenom endast hafva uttryckt en opinionsyttring mot det sätt, på hvilket Utskottet behandlat dessa så viktiga frågor.

Jag fortfar i mitt yrkande på återremiss.

Herr Björnstjerna: Det är mig i första rummet angeläget att uttrycka, det jag hyser det lifligaste intresse för bildandet i Sverige af en väl ordnad Generalstab och att således det framställda förslaget, i hvad det angår denna korps, varit mig mycket angeläget att omedelbart få behandladt, så vidt sådant kunnat låta sig göra. Men jag får på samma gång erkänna, att det finnes andra omständigheter, som måste inverka på hvar och en riksdagsmans handlings-sätt då det gäller hans verksamhet såsom sådan, och det är framför allt grundlagens bestämmelser. Och då grundlagen talar om huru och på hvad sätt det skall tillgå i händelse fyra månader förflutit sedan Riksdagen sammanträd och statsregleringen ej verkstälts, samt Konungen upplöser Riksdagen, hvilket är hans obestriddiga rätt, har jag trott det vara högst angeläget att ställa så till, att statsregleringen vore färdig till den tid då Riksdagen, enligt grundlagens bud kan af Konungen avslutas; och att åsidosättandet af behandlingen af ej allenast frågan om Generalstabens organisation, utan af öfriga viktiga och omfattande ärenden, som ännu ålåge Utskottet, medförde vida mindre men, än om Utskottet, sysselsättande sig med dessa frågor, ej medhunnit afgifva yttrande i desamma innan Riksdagen upplöstes, och sålunda staten komme att regleras på sätt grundlagen för ett sådant oförmodadt fall bestämmer.

Att Utskottet genom detta sitt handlingssätt på något vis trädte det förtroende för nära, som Kamrarne åt detsamma lemnat, det vågar jag på det bestämdaste bestrida. Ty det här klandrade förslaget kan ej gerna tydas så, som skulle Utskottet ej velat sysselsätta sig med dessa ärenden, utan det innebär endast en åtgärd, som

Utskottet, till följd af den långt framskridna tiden af Riksdagens sammanvaro, ansett sig skyldigt att vidtaga.

Om en återremiss sker för att dermed endast åstadkomma en opinionsyttring mot Utskottets personal, tror jag ej dermed vinnes något gagnande för frågans slutliga afgörande. Resultatet skulle säkerligen endast blifva, att ärendet ej hunne afslutas före Riksdagens upplösning. Så mycket mindre tror jag något synnerligen godt med en återremiss vore att vinna, som jag är fullt öfvertygad, att de, som hysa stor åtrå att återvända hem, visserligen icke skulle blifva lugnare om Utskottet fortsatte sina arbeten. Och högst önskligt vore det att åtminstone de personer, som yttrat sig så strängt mot Utskottets ledamöter, ville, i händelse denna punkt återremitterades, med lugn qvarstadna vid Riksdagen och afvakta Utskottets slutliga åtgöranden samt bidraga dertill att, när ärendet slutligen förekommer, det då må tagas i moget öfvervägande.

Herr von Koch: Jag har anmält mig med anledning af den näst siste talarens yrkande på återremiss i den syftning, att derigenom skulle uttryckas en opinionsyttring mot det sätt, på hvilket Utskottets ledamöter behandlat den Kongl. propositionen i vissa delar. Jag måste erkänna, att om jag skulle gifva en opinionsyttring, skulle jag vilja gå i alldeles motsatt riktning. Jag får förklara, att vid behandlingen i Kammaren af de ärenden, som detta Utskott beredt, och i hvilka jag varit något hemmastadd, såsom beväringsslagen och några andra frågor, har jag med största tacksamhet funnit ärendena behandlade så af detta Utskott, att jag ville önska, att andra Utskott kunnat lika väl fullgöra de åligganden dem bort tillkomma. Och jag fruktar att då man tillåter sig sådana yttranden, skall det ej blifva så lätt att få personer med så framstående egenskaper, som dessa, att åtaga sig dylika maktpåliggande uppdrag. Den omständigheten, att jag deltagit i arbetena inom Kammarens Tillfälliga Utskott, som haft sin lokal invid det Särskilda Utskottets samlingsrum, har låtit mig erfara, hurusom aldrig någon tid för arbete lemnats obegagnad af sistnämnda Utskotts ledamöter. Jag protesterar mot här fälda klandrande yttranden.

Grefve af Ugglas: Jag har anmält mig i akt och mening att, likasom den siste talaren, uttala min protest mot åtskilliga här afgifna yttranden. Jag är särdeles glad öfver att i detta Utskott suttit såsom ledamöter framstående män af denna Kammare, hvilka endast låtit sig ledas af bestämda grundsatser, ty om så icke varit förhållandet, hade vi sannolikt icke från Utskottet erhållit förslag i någon fråga, som rör försvarsväsendet, och ingenting deraf hade nu varit afgjort. Det torde dock vara gifvet, att det för Utskottet varit omöjligt att uttömmande behandla en fråga, så omfattande, som den Kongl. Maj:ts proposition innehöll. Vilja Herrarne att Utskottet så skulle hafva förfarit, att, derföre att det omöjligen kunnat komma till ett bestämdt resultat i allt, det icke skolat framställa något? Vi skulle då hafva vunnit intet, hvilket dock nu ej alldeles är förhållandet! Vilja Herrarne att statsregleringen skulle strandat deri-

genom att Utskottet skulle gått tillväga så, som Herrarne föreslagit? Jag finner det förunderligt att sådana förebräelser, som vi här hört, kunnat fällas af gamla riksdagsmän. Jag anhåller att punkten måtte läggas till handlingarne.

Grefve Hamilton: Då Första Kammaren i likhet med den Andra vid 1869 års riksdag hade beslutit att tillsätta ett Särskildt Utskott för försvarsväsendet, och jag blef invald i detta Utskott, anhöll jag hos Kammaren att få afsäga mig denna plats. Denna anhållan blef dock af Kammaren efter votering afslagen, och jag arbetade derföre i Utskottet så godt jag förmådde. Då 1870 års Riksdag tillsatte ett Särskildt Utskott för samma ändamål, och jag hade äran att blifva vald till ledamot i detsamma, ansåg jag icke löna mödan att afsäga mig detta uppdrag. Saken har förnyats vid denna Riksdag; jag har ånyo fått Kammarens uppdrag att deltaga i Utskottets arbete, och måste underkasta mig den dom, som Kammarens ledamöter deröfver fälla, men jag skulle likväl anse mig på grund af dessa tre års arbete berättigad till den anhållan, att för den händelse Kammaren såsom en opinionsyttring mot Utskottets ledamöter återremitterar denna punkt. Kammaren i sådant fall ville bevilja mig 8 dagars permission. I händelse af bifall härtill kommer Friherre Tersmeden att inträda i Utskottet såsom förste suppleant, och jag hoppas, att Kammaren då genom honom skall få saken bättre besörjd, så att icke flera opinionsyttringar blifva af behöfvat påkallade.

Hvad saken i öfrigt angår, anhåller jag jemväl, att om Kammaren skulle återremittera denna punkt för att få hela den Kongl. propositionen inom Utskottet bearbetad, Kammaren då behagade uttala sig angående formen för aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, för den händelse Utskottet icke skulle hinna afsluta sitt arbete, innan Kongl. Maj:t möjligen befaller, att Riksdagen skall upplösas. Det är blott behöfvat af en sådan skrifvelse, som föranlett mig att ingå på det förslag, Utskottet här framställt.

Friherre von Schwerin: Det har icke varit min mening att klandra någon och aldraminst Särskilda Utskottet; tvärtom tror jag, att dess ledamöter vid alla tillfällen gjort sig väl förtjenta af fäderneslandet. Jag ville endast framhålla den bestämda nyttan och nödvändigheten af en Generalstab, då jag anser, att, om en sådan icke finnes, försvarsverket icke kan på något sätt väl etableras. På grund af hvad jag förut yttrat får jag anhålla om återremiss.

Friherre Tersmeden: Jag har icke tänkt att på något sätt klandra det Särskilda Utskottet, och det kan icke falla mig in att klandra Utskottets nu afgifna Betänkande; tvärtom erkänner jag dess värde och det arbete som Utskottet derpå nedlagt. Det enda jag klandrat är, att Utskottet här tillstyrkt, "att Riksdagen, utan att ingå i vidsträcktare pröfning af Kongl. Maj:ts till Riksdagen framställda förslag angående landtförsvarets ordnande, än som af Utskottet redan hunnit beredas, må till afgörande företaga de frågor om anslag under fjerde hufvudtiteln, öfver hvilka Riksdagen ännu icke fattat beslut."

Jag har nemligen ansett, att om ett Utskott, hvilket fått ett sådant uppdrag, som Särskilda Utskottet erhållit, icke tror sig hinna med detta, Utskottet bort säga, att det icke kan under den återstående delen af Riksdagen medhinna de öfriga frågorna i Kongl. Maj:ts proposition. Hvad derföre Herr von Kochs yttrande mot mig angår, torde detsamma helt och hållet kunna förfalla, ty jag är för min del, lika mycket som han, tacksam mot Utskottet för dess arbete. Mitt klander gällde endast de åtgärder, som Utskottet underlåtit att vidtaga, men icke hvad Utskottet gjort.

Friherre Raab, Carl: Några talare hafva sökt neddraga diskussionen till en ståndpunkt, på hvilken ingen tänkt sig densamma. Det har väl icke varit någons mening att väcka klander emot Särskilda Utskottet; tvärtom vet hvar och en, hvilket arbete Utskottets ledamöter haft, och då Kammarén i detsamma insatte sina ädlaste ledamöter, veta vi också, hvilket värde den sak egde, som hörde till Utskottets behandling. Må det likväl förlåtas oss, om vi i fosterlandets intresse skulle önska, att Utskottet kunnat behandla de stora frågor, som ännu återstå i den Kongl. propositionen. Om detta visar sig omöjligt, få vi resignera oss under omständigheternas makt, och det lärer icke falla någon in att framställa ett klander eller missnöje deröfver, ehuru, jag upprepar det, det väl må kännas tungt för fosterländska sinnen, då man ser att icke något kan uträttas. Derföre behöfver man dock icke neddraga diskussionen till en ståndpunkt, hvartill den från början icke var ämnad. För min del instämmer jag med dem, som önska, att hela frågan måtte läggas till handlingarne.

Grefve Posse: Det finnes ett ordspråk, som säger: "du har rätt, du skall hänga", Jag undrar, om icke detta kan tillämpas på de Herrar, som här yrkat återremiss. Jag tror, att de hafva rätt så till vida, att här fordras en opinionsyttring, men icke mot Särskilda Utskottet, utan för Generalstaben. Jag tror, att så långt hafva de rätt, och likväl måste de få orätt, ty af de svårigheter, som här blifvit framlagda, torde de för en återremiss vara öfvervägande. Jag får yrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra, 3:dje och 4:de punkterna.

Biföllos.

5:te punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om Utskottets framställning i denna punkt varit uppställd i någorlunda likhet med de föregående, så hade någon liknelse till skäl kunnat vara att upptäcka. Men här skola vi afslå något, som vi icke ens få pröfva. Detta blir alldeles "att svära på magisterns ord"; och för min del frikallar jag mig från all delaktighet så väl i detta, som föregående beslut.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

6:te, 7:de och 8:de punkterna.

Biföllos.

9:de punkten.

Herr Statsrådet Abelin: Frågan om det större eller mindre belopp, hvarmed mötesanslaget för arméen skall förhöjas, torde väl, då Utskottet erkänt den nytta, som öfningsläger medföra, bero på den tid dessa läger anställas, antingen de skola, såsom Utskottet ifrågasatt, ställas i sammanhang med regementsmötena, eller, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, ega rum på hösten; och då det väl icke kan bestridas att arméens tjänstbarhet bäst tillgodoses genom öfningslägrens anordnande under hösten, lärer ock otvifvelaktigt den fördel som härigenom vinnes icke vara för dyrt köpt genom den därför erforderliga anslagsförhöjning. Dock torde, med afseende å Riksdagens redan fattade beslut i fråga om reglering af indelta arméens nummerstyrka, anslagsförhöjningen kunna tillsvidare inskränkas till det af Grefve Hamilton uti afgifven reservation föreslagna belopp, och anslaget sålunda nu bestämmas till 1,100,000 R:dr, för hvilket jag anhåller om Kammarens bifall.

Grefve Hamilton, Henning: Den organisation af vårt försvar, som Kongl. Maj:t föreslagit, afsåg dels att betydligt öka landets stridskrafter, dels att genom större öfning göra hvarje del deraf mera skicklig för sitt yrke. Hvad Kongl. Maj:ts proposition i förra afseendet innehåller har till väsendtlig del förfallit genom det beslut, Riksdagen redan fattat, och endast så till vida har Riksdagen gått Kongl. Maj:t till mötes, att Riksdagen bifallit hvad Kongl. Maj:t angående artilleriet och ingenjörtruppen framställt. Om vi således med ledsnad måste se, att vid en tidpunkt, då den allmänna önskan inom landet att erhålla ett fastare försvar är så lifvig, icke allt kan vinnas, tror jag det vara så mycket mera angeläget, att Kammaren visar sig angelägen, att den armé, vi redan ega, må erhålla sådan öfning, att den må kunna uppfylla sin bestämmelse. Detta blir så mycket angelägnare i den mån försvaret i öfrigt icke fått den utveckling som önskligt varit.

Utskottet har här föreslagit en nedsättning i det af Kongl. Maj:t åskade anslaget till indelta arméens och Wernlands fältjägerregementes vapenöfningar 1,130,886 R:dr 98 öre till 1,000,000 R:dr och således gjort en afprutning af något mer än 130,000 R:dr. Utskottet har gjort detta hufvudsakligen på den grund, att majoriteten ansåg, att de större manövrerna borde ställas i förbindelse med regementsmötena, hvarigenom man skulle undvika en del kostnader, som af truppernas sammandragning två gånger om året blefve en följd. Men dels tror jag icke, att den minskning i utgifter, som derigenom skulle uppstå, komme att uppgå till den summa Utskottet föreställt sig eller 100,000 R:dr, dels tror jag icke heller, att öfningarna skulle blifva så fruktbärande, som man har skäl att önska, om de skedde omedelbart efter mötena, dels ock får man icke glömma, att mötena slutas hos oss på en tid, då det är af vikt att den indelta arméen får återvända till sina hem för att deltaga i skörden; och det är ur denna synpunkt bättre att manövrerna få ega rum på hösten. Vi veta alla, att dessa fältmanövrer midt i sommaren, då alla fält bära skördar, endast ofullständigt uppfylla hvad man dermed afser, emedan befälhafvarne, för att icke skada skörden, äro förhindrade att manövrera på det sätt, hvartill terrängen annars skulle gifva anledning, och derföre måste rätta sig efter omständigheterna samt ofta nödgas utan gagn utbreda truppen på en landsväg till en half mils längd, hvaremot, om dessa manövrer verkställdes på hösten, en verklig öfning deraf både för truppen och för befälet skulle kunna uppstå. Jag tror derföre, att Utskottet haft dubbelt orätt i sin framställning, att dessa manövrer skola ske under sommaren, äfvensom att minskningen i utgifterna i anledning häraf skulle kunna beräknas till 100,000 R:dr; hvarföre jag får hemställa, att Kammarerna måtte bifalla det belopp jag i min reservation upptagit eller 1,100,000 R:dr.

Grefve Mörner. Carl Göran: Utan att vilja bestrida vigten af det nu ifrågasatta anslaget och dess förhöjning, tillåter jag mig dock erinra derom, att, såvida jag icke alldeles missminner mig, i Herr Departements-chefens utlåtande, der angelägenheten af de utsträckta och större öfningarna blifvit kraftigt uttalad, den omständigheten blifvit såsom ett hufvudsakligt skäl derför framhållen, att just genom sammandragningen af en större styrka tillfälle skulle beredas för högre befälhafvare och staben att vänja sig vid att leda större truppörelser och att således vinna en öfning, som för dem skulle vara af stort värde. Det är emellertid naturligt, att en inrättning först måste finnas, i det skick man vill hafva den, innan man bör ifrågasätta att med stor kostnad öfva densamma, och då Kammarerna icke velat pröfva frågan om Generalstabens organisation, synes mig att den andra frågan är i och med detsamma åtminstone i viss mån undanskjuten. Hvad öfningen af sjelfva truppen angår, kan jag svårligen tro, att frågan, om densamma skall erhålla en eller annan dags längre öfning, kan vara af större vikt eller angelägenhet, än den som man sålunda redan skjutet åsido. Man bör väl i allmänhet hafva klart för sig målet, till hvilket man sträfvar, innan man ifråga-

sätter att anvisa medel därför, och jag tror för min del, att det icke skulle vara så särdeles välbetänkt att bevilja dessa stora utgifter för en öfning, vid hvars utförande man komme att sakna en vigtig del af hvad man derigenom vill vinna.

Grefve Hamilton: Orsaken hvarför Utskottet nödgats företaga denna fråga, oaktadt åtskilliga andra skjutits åsido, är helt enkelt, att denna fråga ingår i statsregleringen och således icke kunnat undanskjutas, utan måst i sammanhang med densamma företagas. Hvad angår Grefve Mörners anmärkning, att Herr Departementschefen såsom motiv för detta anslags förhöjning framställt, bland annat, behöfvet af Generalstabens öfning, och att anslaget således ej behöfde förhöjas, då förslaget angående Generalstaben ej blifvit pröfvadt, vill jag blott säga, att denna anmärkning vore riktig, om vi för närvarande icke hade någon Generalstab, men det kan icke bestridas, att, om man också kunde önska åtskilliga förändrade föreskrifter i afseende på densamma, vi likväl ega en sådan, som icke behöfver mindre öfning derföre, att den är mindre fullständig organiserad.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på punktens antagande med anslagsbeloppets förhöjning till 1,100,000 R:dr, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

10:de, 11:te och 12:te punkterna.

Biföllos.

13:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då Utskottet här nödgats göra en positiv framställning om fattande af ett beslut, kan jag icke förstå, hvad som varit anledningen till den stora grannligheten att icke jemväl tillåta oss ingå i pröfning af den utaf Kongl. Maj:t väckta frågan om regementets reduktion, eller huruvida det skall bestå af fem eller sex hundra man. Detta vill synas mig hafva varit något, som Utskottet utan våda kunnat anförtro åt båda Kamrarne att afgöra.

För min del anhåller jag, att Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt måtte bifallas.

Grefve Hamilton, Henning: Det är ledsamt att behöfva besvara Kamraren så ofta, men det vore ännu mera ledsamt, för att icke säga ohöfligt, att icke svara, då man blir tillfrågad. Jag måste derföre på Grefve Mörners sista yttrande svara, att, då Kongl. Maj:t föreslagit en allmän reglering af samtliga regementens och korpsers styrka, i syfte att hvarje regemente måtte erhålla en nummerstyrka af 1.000 och hvarje korps en styrka af 500 man, i sammanhang der-

med också blifvit föreslagen en reduktion af Wermlands fältjägareregemente till 500 man; men då Riksdagen redan beslutat att icke bifalla framställningen i afseende på den allmänna fördelningen och förändringen af regementens och korpser nummerstyrka, följer naturligtvis häraf, att, då Kongl. Maj:t icke särskildt velat framställa Wermlands fältjägerregemente till någon reduktion, utan endast i sammanhang med förstärkning af andra regementen och korpser, Utskottet haft fullt skäl, att låta Wermlands fältjägerregemente förblifva vid den nummerstyrka, detsamma hittills haft.

Grefve Mörner: Det är nu andra gången, om icke mitt minne sviker mig, som Kongl. Maj:t, sedan den nya Representationen trädtt i verksamhet, till densamma framställt förslag om Wermlands fältjägerregementes förändring till en korps, och är det endast härom, som det nu är fråga. Vi hafva förut anslagit penningar att inlösa kompanichefernas rustkammare, vid passevolansens upphörande, och sedan dessa nu blifvit statens tillhörighet, är det en betydlig skillnad, huruvida man skall allt framgent hålla dem kompletta för beklädnad och utredning af fem eller sex hundra man. Häruti ligger en af orsakerna, hvarföre det icke är af så ringa vikt, att hvad Kongl. Maj:t föreslagit, om Wermlands fältjägerregementes förvandling till en korps, nu bifalles. Genom ett sådant bifall är äfven frågan om tillsättande af en öfverste för regementet förfallen, och Riksdagen i och med detsamma befriad från att åter behöfva handlägga den fråga, som vid sista riksdagen var till oss hänskjuten, att medgifva regementschefens öfverflyttning på indragningsstat med åtnjutande af full lön. För min del tror jag, att, då Kongl. Maj:t redan vid förra riksdagen begärde en reduktion af detta regemente och nu återförnyat samma framställning, det åtminstone icke hade varit olämpligt, om Utskottet härom uttalat sin mening och att Riksdagen sedan fått pröfva, i hvad mån den ifrågasatta reduktionen varit tjenlig eller icke; hade Utskottet dervid afstyrkt förändringen och för sin åsigt utvecklat öfvertygande skäl, hade naturligtvis äfven jag fått stryka segel; men Utskottets förklarande, att vi icke böra ingå i pröfning af frågan om truppens förminskning från regemente till korps, då vi ändock skola bedöma en del af Kongl. Maj:ts förslag, kan jag icke finna utgöra tillräckligt skäl.

Herr Statsrådet Abelin: Då Kongl. Maj:t ifrågasatte en reduktion af Wermlands fältjägerregemente till en korps, skedde det naturligtvis under förutsättning af den organisations genomförande i öfrigt, som Kongl. Maj:t föreslagit, eller att flera nya kadrer skulle uppsättas, än som hittills varit förhållandet. Då emellertid dessa nya kadrer icke komma i fråga att nu uppsättas, och i allmänhet befälet i arméen är ganska otillräckligt, finner jag Utskottets åtgörande i denna punkt välbetänt och hemställer om bifall till densamma.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels bifall till

den förevarande punkten och dels att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga förslag; gjordes proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

14:de—18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Herr Statsrådet Abelin: Ehuru Utskottet afstyrkt det af Kongl. Maj:t äskade anslaget för baracker å mötesplatserna, finner jag mig likväl manad hemställa om Kammarens bifall till detsamma. Det är nemligen af största vikt, att baracker uppföras åt beväringsskicket, icke blott derföre att det unga skicket genom förläggning i dessa bättre blir i tillfälle skydda sin helsa, utan äfven derföre att de åt skicket till bruk öfverlemnade persedlar kunna dymedelst, till fördel för kronan och det allmänna, bättre vårdas. Skulle än beväringsskicket, efter undergångna ett eller två års möten, förläggas i tält, så är det derföre icke mindre viktigt att den först inträdande, vid fältlivet fullkomligt ovana klass, hvars möten försiggå under en jemförelsevis mindre gynsam årstid, förläggas i baracker, ty vinnes derigenom ej allenast ofvannämnda fördelar, i afseende å värden af skickets helsa och persedlar, utan ock tillfälle att strängare tillhålla truppen att fullgöra sina åligganden. Då vid svårare väderlek öfningarne å fältet inställas, blir, om truppen är förlagd i tält, hvarje öfning omöjlig och all enskild instruktion blott ofullständig, hvaremot, om truppen är förlagd i baracker, åtskilliga öfningar kunna der utföras och den enskilda undervisningen med fördel meddelas. Inrättandet af baracker å mötesfälten, har, såsom lätt inses, ett så stort inflytande på utvecklingen af beväringsinstitutionen, att jag ej kan föreställa mig, att icke Kammaren skall komma att bifalla hvad Kongl. Maj:t i afseende härå föreslagit.

Grefve Hamilton, Henning: I afseende på behöfvet och nyttan af baracker för beväringsskicket å mötesplatserna har Herr Departementschefen yttrat sig, och jag behöfver således icke vidare uttala mig härom; men då Herr Departementschefen yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del, nödgas jag dervid göra två anmärkningar. Den ena är, att i den Kongl. propositionen är upptaget för baracker 350,000 R:dr, hvilken summa ingår i hela det belopp, som för vissz byggnadsbehof varit af Kongl. Maj:t föreslaget. I den Kongl. propositionen är äfven uppgifvet, att af hela det belopp, som blifvit af Kongl. Maj:t till landtförsvarets ordnande äskadt, sex millioner skulle användas före slutet af år 1872 samt två millioner redan under loppet af innevarande år, utan att man likväl vet, huru dessa belopp skulle under nämnda två år på de särskilda anslagen fördelas. Om Riksdagen hade bifallit denna Kongl. Maj:ts begäran, hade det kunnat vara likgiltigt, om Riksdagen gjort fördelning af summorna

på de särskilda anslagen, hvilket kunnat öfverlemnas till Kongl. Maj:ts pröfning. Men då en betydlig minskning skett, är det nödvändigt, att Riksdagen bestämmer, huru de beviljade anslagen skola mellan de särskilda åren fördelas. I detta fall har den Kongl. propositionen icke lemnat Utskottet någon ledning. För min del har jag, för att staten icke på en gång må betungas med alltför stora anslag, i min reservation hemställt om bifall till detta anslag, 350,000 R:dr. dock att deraf under år 1872 må utgå endast 150,000 R:dr.

Den andra anmärkningen jag har att göra är, att Kongl. Maj:ts föreslagit, att anslaget skulle beviljas till baracker för *beväringsmanskapet*. Det torde falla af sig sjelft, att om baracker för beväringsmanskapet finnas på mötesplatserna och blifva behöfliga för annat ändamål under en tid, då beväringen icke är samlad, t. ex. för regementenas rekryter, om dessa äro sammandragna tidigt på våren, något hinder för ett sådant användande icke ligger deri, att anslaget blifvit beviljadt endast till baracker för beväringen; men på det att icke något som helst hinder må finnas eller någon slags betänklighet uppstå vid att använda barackerna för annat ändamål än beväringsmanskapet, hemställer jag, att Kammararen behagade under rubriken *baracker å mötesplatserna* bevilja 350,000 R:dr och deraf 150,000 R:dr för år 1872.

Herr Hasseirof: Såsom Kammararen känner, inträffa mötena för första beväringsklassen i Maj månad, då det ofta är så kallt, att, efter hvad jag med visshet känner, många ynglingar, som vid denna tid fått ligga i tält, deraf tagit skada till sin helsa. Det synes mig icke vara rätt att, då man uppkallar landets ungdom till vapenöfningar, sörja så dåligt för dem, att de förderfva sig. Jag tror det vara Representationens pligt att se till, det sådant icke sker, och får på detta skäl tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste värde talaren uppgaf visserligen en gemensam tid för beväringsöfningarnes början vid alla regementen, men jag tror, att han i afseende häruppå varit ofullständigt underrättad. Efter hvad jag har mig bekant, utsättas dessa, med hänsyn dertill, att väderleken i den ort, der öfningarne skolas, kan antagas efter vanliga förhållanden vara så mild, att manskapet kan utan skada för helsan ligga i tält, hvarföre mötestiden också bestämmes olika i de norra samt i de mellersta och södra provinserna. Då nu händelsen är, att beväringens andra klass exercerar samtidigt med truppen, men den första klassen, som tidigast sammandrages, för sig, så vill det synas mig, att om vid mötesplatserna några tjenliga lokaler finnas, i hvilka truppen har kunnat inhysas, så måtte väl desamma kunna begagnas för beväringens första klass. Äro åter de ifrågasatta hyggnaderna endast afsedda för beväringens behof, så föreställer jag mig, att det skulle taga sig besynnerligt ut, om den afdelning af beväringen, som exercerar tillsammans med truppen, skulle bo i baracker under det att sjelfva stamtruppen låg i tält. Är det åter meningen att, under förevändning att få baracker åt beväringen, skaffa sådana jemväl åt stamtruppen, så utgör detta

en bakväg, hvilken icke är i mitt tycke, när jag mest älskar raka vägen. För min del anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Björnstjerna: Jag ber den siste ärade talaren vara öfvertygad derom, att äfven jag tycker om den raka vägen, och att jag har, så vidt jag förmått, gått densamma, och att jag icke heller anser mig nu frånträda den, då jag anhåller att få göra mina framställningar i detta ämne.

Jag anser, att det är nödvändigt att bereda beväringssamskapet ett så beskaffadt skydd under mötena, att det icke allenast kan vara för deras välbefinnande och helsa tillfyllestgörande utan äfven bidra dertill, att man må kunna använda den ganska korta tid, som är tillmätt för beväringens öfvande, på det ändamålsenligaste sätt. När samskapet skall ligga i tält, så är det gifvet, att, så snart svår väderlek inträffar, måste de hålla sig inne i tälten och kunna icke i dessa trånga bostäder sysselsättas med undervisning, hvilket deremot kan ske, ifall tillgång på lämpliga baracker kan beredas. Dessa äro nemligen så inrättade, att, då samskapet icke sover, är utrymmet på barackens botten tillräckligt att der sysselsätta soldaterna gruppvis med instruktioners meddelande eller undervisning i persedlarnes vård m. m. Hvad beväringssamskapets helsa beträffar, så består första klassens beväring af ganska ungt folk, hvilka icke äro i stånd att utstå pröfningar af en omskiftande väderlek, och de kunna icke, oaktadt jag tror att krigsstyrelsen gerna skulle vilja det, förläggas på sina mötesplatser först då den blida väderleken inträffar, ty det skulle förutsätta, att krigsstyrelsen skulle kunna förutse, hurudant väder det skall bli. Det är äfven nödvändigt att förlägga beväringen i läger i Maj månad, emedan öfningarne måste sluta så tidigt, att folket kan återkomma till sina hem för att besörja höskörden. Första klassen inrycker derföre till möte något efter medlet af Maj månad, vanligen omkring den 20, och i allmänhet är då verkligen väderleken i vårt land ganska omskiftande: ja, man behöfver alldeles icke vända sig till de nordligaste provinserna för att rätt ofta vid denna tid ännu finna snö på marken. Jag tror således, att det vore synnerligen välbetänkt att anskaffa dylika baracker för beväringssamskapet, och jag får tillika upplysa derom, att stammen alldeles icke på mötesplatserna för närvarande eger några särskilda för dem uppförda boningshus, hvilka skulle kunna af beväringen begagnas. Då stamtruppen sammandrages till befälsmöte, så finnes på åtskilliga ställen tillfälle att i byar bereda den utrymme, och der förhållandena icke äro sådana finnas på ett eller annat ställe baracker, hvilka naturligtvis äfven äro afsedda för beväringen, men de som här äro föreslagna äro afsedda att uppföras på de ställen, der baracker nu icke finnas. Saken synes mig således vara ganska klar, och såvida Kammarkens sinner sig benägen att anslå medel för ändamålet, så torde man böra stadna vid det förslag, som af en del af Utskottets ledamöter i en afgifven reservation blifvit framställt och hvaruti äfven jag förenat mig.

Herr Hasselrot: Jag begärde ordet med anledning af den näst

siste talarens yttrande. Han sade, att beväringmötena utsättas med afseende på väderleken, men jag tror, att det i allmänhet är bekant, att de utsättas på förhand, och att man således alldeles icke kan taga vädret i beräkning. Jag känner, att i den provins i södra Sverige, der jag bor, väderleken i Maj månad understundom är så svår, att beväringssamskapet lidit mycket deraf, och jag vet äfven, att der icke finnas några baracker. Jag kan lemna den upplysning, att år 1862 var vädret så svårt, att vid ett regemente minst tjugu procent af beväringen insjuknade i nervfeber. Under sådana förhållanden torde det vara skäl att bereda den ett väl behöfligt skydd. hvarföre jag fortfar i mitt förra yrkande.

Herr Berlin: Jag har blifvit förekommen i anförandet af de hygieniska skäl, som af en föregående talare blifvit återopade såsom grund för bifall till Kongl. Maj:ts nädiga proposition i denna punkt, och instämmer med honom till alla delar. Det synes mig påtagligt att, i samma mån som man vill anlita beväringen såsom förstärkning i vårt försvar, måste man ock under öfningarne söka bereda den all möjlig omvårdnad, både för dess egen och för dess anhörigas skull. Det må så vara, att öfningarne hållas vid en tid, då man borde hafva vackert väder, men såsom anmärkt blifvit sker utsättandet långt förut, och väderleken rättar sig icke alltid efter beräkningarne. Jag har vid flera tillfällen varit vittne till, huru beväringssynglingarne måst ligga inpackade i föga skyddande tält under kall väderlek och under så mycken nederbörd, att deras sofplatser varit genomvåta; jag har ock haft tillfälle att än oftare se den stora sjukdomsprocent, som deraf uppkommit. Jag tillåter mig icke att hemta anledning för mitt tillstyrkande af bifall till Grefve Hamiltons förslag från några andra omständigheter, ty de öfriga tror jag mig icke vara kompetent att bedöma; men de anförda synas mig tillräckligt talande.

Friherre Sprengtporten: Jag har visserligen icke något att i sak tillägga till de mycket välgrundade skäl, som af åtskilliga talare blifvit anförda till understöd af Grefve Hamiltons förslag. Jag tror, att inrättandet af baracker vid mötesplatserna i väsendtlig mån skulle bidraga till en praktisk utveckling af beväringsinstitutionen, särdeles om dessa byggnader konstruerades så, att det blefve möjligt att äfven under den hårdare årstiden sammandraga större eller mindre afdelningar af beväringen för att gifva dem öfning i händelse af hotande krigsfara. Jag tillstyrker bifall till Grefve Hamiltons förslag.

Grefve Posse: Jag vill icke ingå i någon pröfning af de hygieniska skäl, som här äro anförda, ehuru jag för min del får säga, att det synes mig, som man, då man nu en så lång tid kunnat vara nöjd med tält, icke hadanefter borde behöfva baracker. Så vida jag kan förstå, finnes emellertid ett skäl i denna fråga, som är att taga i betraktande, innan man bifaller Grefve Hamiltons reservation. Det är nemligen den omständigheten, att detta anslag står i nära sammanhang med den organisation af arméen, som framdeles kan blifva

beslutad. Jag föreställer mig nemligen, att det skulle kunna hända, att dessa baracker måste byggas på ett helt annat sätt eller på helt andra ställen, ifall arméen får en annan organisation än den nu har. Jag tror, att ett beviljande af detta anslag nu vore att gå saken i förväg; och då tre af Kammarens ledamöter, som tillika äro ledamöter af Särskilda Utskottet, icke hafva deltagit i Grefve Hamiltons reservation, utan förenat sig med Utskottets majoritet, så ser jag deruti en ytterligare anledning, förutom de af mig anförda skäl, att förena mig med Grefve Mörner och yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Stjernblad: I likhet med Departements-chefen kan jag icke neka, att jag finner uppförandet af baracker på mötesplatserna vara af särdeles stor vikt. Om en sådan åtgärd skall få sin fulla betydelse, så måste emellertid, enligt min uppfattning, systemet både tänkas och utföras i sin helhet, det vill säga lägertält-systemet fullkomligt utbytas mot barack-systemet. Det är nemligen för truppens helsa fördelaktigt, och hvad som vidare är af särdeles stor vikt för landet och för Riksdagen, såsom den der har att bevilja pennningarne, är att detta sednare system befordrar värden af persedlarne. Hade meningen varit en sådan fullständig öfvergång till barack-systemet, så skulle jag icke ett ögonblick hafva tvekat att förena mig med Grefve Hamilton i hans reservation, emedan denna just går i den af mig antydda riktningen. då den icke nämner ett ord om, att dessa byggnader skola vara afsedda endast för beväringen. Att Regeringens mening likväl icke varit denna, hafva vi dels i dag inhemtat af Departements-chefen, som förklarar, att andra klassens beväring skall rycka in med regementena och ligga med dem i tältläger, och dels har Utskottet genom Arméförvaltningen fått den upplysningen, att afsigten med anslaget icke är att gå i den af mig antydda riktningen, och hvilken otvifvelaktigt var den enda riktiga. Vid sådant förhållande hade jag för min del ingen annan hållpunkt än Departements-chefens memorial, och der finner jag angifvet såsom hufvudändamålet med dessa baracker, att de skulle bereda skydd åt den tidigt inryckande beväringen, hvars möten måste börja förr än hvad nu sker, till följd af den nya arméorganisationen, som af Riksdagen icke blifvit bifallen. Då så är förhållandet, och under förhoppning att man snart vill följa den riktning, som af mig i detta afseende blifvit påpekad, har jag ingen annan utväg än att förena mig med Utskotts-majoriteten och tillstyrka bifall till dess förslag.

Herr af Klint: Äfven utgående från samma synpunkt, som den siste ärade talaren, nemligen att önska barack-systemets utsträckning till hela svenska arméen, kan jag icke finna annat än att man bör snarare bifalla hvad Grefve Hamilton här föreslagit än följa Utskottet. Det måtte åtminstone vara litet på väg, om jag så får säga, att bifalla det förslag, som af reservanterna blifvit framställt. Jag tycker likaledes, att alla skäl, som anförts mot antagande af detsamma, icke äro hållbara i jämförelse med dem, som blifvit anförda för detta förslag, hvarföre jag anhåller om bifall dertill.

Herr Nisser: Jag skall endast tillägga några få ord för att icke upptaga Kammarrens tid. Jag instämmer med Friherre Stjernblad deruti, att om vi skola hafva ett barack-system, så måste det vara fullständigt, och att det icke lider något tvifvel att vi böra hafva ett sådant, och det af tre skäl, nemligen först för att befrämja manskapets helsovård, för det andra för att kunna bättre vårda persedlarne och för det tredje, emedan kostnaderna blifva mindre, då det är gifvet, att sedan en gång utgiften för barackerna blifvit bestridd, blifva de lindrigare att underhålla än tälten. Dessa skäl äro mycket talande för barack-systemet, men detta bör icke inskränkas till en beväringssklass, utan samma förmån måste beredas åt såväl beväringen som stammen, dels derföre att icke den ena bör gynnas framtör den andra, dels derföre att med ett ofullständigt baracksystem, hela den dyrbara tälttrossen skulle bibehållas och sålunda all besparing gå om intet. Jag instämmer dock i den åsigten, att man icke bör företaga något i denna riktning nu genast, ty om vi ansäge förslaget att få en armé af vår beväring såsom helt och hållet förfallet, så kunde vi visserligen bygga baracker, ty då veta vi för hvilken styrka de erfordras, men skola vi bilda vår armé af beväringen, så kommer den att se ut på helt annat sätt, hvarföre det ifrågavarande behofvet nu icke kan beräknas. Hvar och en, som haft att göra med lägerutstakning, vet nemligen, att det är två omständigheter, som äro att taga i betraktande, och att dessa äro *styrkan* och *utrymmet*, och detta måste således beräknas vid barackbyggnad lika väl som vid tältslagning. Förhållandena blifva derföre helt olika, om man har två, tre eller fyra bataljoner att placera: och om man således icke vet för hvilken styrka man skall bygga, kan det hända, att man bygger så, att man sedan är nödsakad att flytta om barackerna. Detta är skälet, hvarför jag nu icke kan bifalla anslaget, ehuru jag gerna vill göra det vid en annan riksdag, då vi veta, för hvilken styrka vi skola bygga.

Grefve Lagerberg: För mig gestaltar sig denna fråga så, att det vore klokast att bifalla Grefve Hamiltons förslag och smänningom ingå på baracksystemet. Det är gifvet, att då vårt land icke är så beskaffadt, att man när som helst kan låta truppen ligga ute i fria luften, så måste uppförandet af baracker anses såsom en högst vigtig angelägenhet. Jag vill icke ingå i någon pröfning, om det i militäriskt hänseende är bättre, att truppen ligger i tält, eller hvad inverkan detta kan hafva på de hygieniska förhållandena, men hvad som deremot är fullt säkert är, att det ifrågavarande förslaget i ekonomiskt hänseende är särdeles fördelaktigt. Jag tror, att om Arméförvaltningen ville utröna hvad underhållet af hela den stora tälttrossen kostar, och hvilken besparing som genom inrättandet af baracker skulle uppstå i utgifterna för underhåll af truppens mundering och öfriga persedlar, så skulle deraf tydligt framgå, dels att man snart skulle hafva igen de summor, som äro i fråga att nedlägga i och för barackers byggande, dels att sedan årligen betydliga besparingar i nämnda persedlar skulle åstadkommas. Af dessa skäl yrkar jag bifall till Grefve Hamiltons förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: I anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag att få till honom ställa följande frågor: kan man, ifall baracker uppföras, helt och hållet undvara tälten? Går det an, att då arméen skall mobiliseras, soldaten tager med sig på ryggen ett stycke barack och dermed tågar ut i fält? Jag tror icke att detta är möjligt.

Herr Hasselrot: Jag afstår från ordet och ber endast att få förena mig med Grefve Hamilton i hans förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels bifall till den förevarande punkten och dels, af Grefve Hamilton, att Kammaren, med afslag derå, måtte för baracker å mötesplatserna bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag, 350,000 R:dr, hvaraf dock under år 1872 endast 150,000 R:dr skulle utgå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Grefve Hamiltons ofvan omförmälda förslag, då svaren utföllö med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Som votering äskades, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 19:de punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 4, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna punkt och beviljar för baracker å mötesplatserna det af Kongl. Maj:t äskade anslag, 350,000 R:dr, hvaraf dock under år 1872 endast 150,000 R:dr skall utgå.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 51.

20:de punkten.

Bifölls.

21:sta punkten.

Grefve Hamilton, Henning: På de skäl, som jag tagit mig friheten anföra i min reservation, hemställer jag, att Kammaren måtte för uppförande af gevärsförråd å mötesplatserna bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag, 150,000 R:dr, hvaraf likväl endast hälften, eller 75,000 R:dr, att utgå under år 1872. Liksom vid det förra anslaget

är jag icke viss, huruvida Kongl. Maj:t afsett en sådan fördelning eller icke, men af samma skäl som då, anser jag, att man bör börja med en mindre del och icke anslå hela beloppet på en gång. Utskottet har hufvudsakligen såsom skäl för sitt afstyrkande anført, hvad också synes af Kongl. Maj:ts proposition, att Generalfälttygmästaren för 1872 endast begärt 25,000 R:dr, men Utskottet har dervid förbisett eller åtminstone icke ansett skäl att anföra, att detta anslag afser icke blott de förråd, som stå under Generalfälttygmästaren eller gevärsförråden, utan äfven persedelförråden. Det öfverklagas allmänt, att dessa olika slag af förråd nu äro förenade, hvarigenom gevären, som insmörjas med olja, måste lida, då de införas i samma rum der truppen inlägger sina persedlar, som ofta inkomma våta, fuktiga och dammiga. Jag har dessutom fästat uppmärksamheten på att då förslaget första gången uppgjordes år 1865, begärde Kongl. Maj:t redan då 74.262 R:dr, hvaraf endast 25,000 R:dr blefvo beviljade, och att således sedan dess återstår ett belopp af 49,000 R:dr till fyllande af det då uppgifna behofvet. Anledningen till att Kongl. Maj:t nu begärt mera än denna summa är det ökade antal gevär, som redan blifvit till beväringen utlemnadt, samt att gevär för ännu en klass beväring äro färdiga att utlemnas, blott man kan få rum att förvara dem uti. Dertill kommer, att åtskilliga förråd icke voro upptagna i det första förslaget, bland andra Skarborgs regementes, som först vid 1869 års besigtning befanns odugligt. Detta är anledningen, hvarför högre anslag nu blifvit begärdt, och då behofvet icke kan bestridas, så anser jag mig skyldig att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, med den fördelning af anslaget, som i min reservation blifvit föreslagen.

Grefve Mörner, Carl Göran: Utskottet har såsom motiv för sitt förslag om inskränkning i detta anslag anført, att det hela vore begärdt för utvidgande af gevärs- och persedelförråden, men att en sådan utvidgning, hvad persedelförråden beträffade, för närvarande vore mindre behöflig, då frågan om ökad värnepligt för närvarande förfallit. Detta resonement synes mig vara riktigt, och får jag vidare erinra derom, att, efter allt hvad jag har mig bekant, har hvarje indelt soldat sitt gevär i egen vård, och att derföre några förråd till dessa gevärs förvarande icke tyckas vara af nöden, utan är det förmodligen för något annat behof, som anslaget blifvit begärdt. Hvad jag för öfrigt bestämdt vet, är, att för närvarande staten icke har åliggande att för rusthållsregementena bekosta hvarken gevär eller förrådshus till deras förvarande, emedan rusthållarne äro skyldige att sjelfva bestå soldaten gevär och att förvara desamma. Det torde derföre vara ett misstag, då reservanten i sin framställning omtalar såsom skäl hvarföre icke det af Utskottet föreslagna anslaget nu skulle vara tillräckligt, att i den beräknade summan icke ingår något belopp för ordnandet af rusthållsinfanteriets gevärsförrådsbyggnader. Är således i beräkningarne upptagen kostnaden för uppförande af förrådsbyggnader för rusthållsregementenas räkning, så synes detta mig vara oriktigt, alldenstund det för närvarande åligger rusthållarne sjelfva att bekosta sådana hus om de behöfvas.

Jag tror, att man kan mycket väl stadna vid hvad Utskottet föreslagit, och anhåller om proposition derå.

Herr Wijkander: Då jag biträdt den af Grefve Hamilton afgifna reservation, så torde det vara mig tillåtet att beriktiga den siste talarens yttrande, då han påstod, att dessa ifrågavarande gevärsförråd skulle vara afsedda för stammens gevär. Så är emellertid icke förhållandet, enär, såsom talaren sjelf påpekade, stammen har sina gevär hemma hos sig på roten. De ifrågavarande förråden äro deremot afsedda för beväringssmannskapets vapen, och då förfaller äfven samme talares anmärkning om rusthålls-infanteriregementena, ty deras beväring får sina gevär af kronan lika väl som all annan beväring, och således kunna icke rusthållarne åläggas att bekosta de derfor behöfliga förråden.

Jag ber Er, mine Herrar, icke allt för hastigt gå ifrån denna punkt utan väl besinna den stora vigten af det anslag, som här är i fråga. Det är nemligen en icke obetydlig besparing, som derigenom åsyftas, och jag är öfvertygad om, att i fall den siste aktade talaren kände förhållandet härmed, så skulle han icke tveka att med mig yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Då staten beviljat flera millioner för nya gevärs anskaffande, så böra väl äfven dessa nya gevär vårdas. En omsorgsfull gevärsvård är emellertid ej möjlig utan särskilda förråd, ty det går ej an att förvara dessa dyrbara gevär på samma sätt som de gamla, hvilka inpackades på persedelförråden i mångdubbla rader, det ena framför det andra. Gevären måste nemligen inoljas, om de skola kunna emot rost bevaras, och allt det damm och den orenlighet, som är oskiljaktigt från persedelförråden, fäster då i oljan, hvilket naturligtvis är för gevären skadligt. Det är således ej möjligt att akta dem utan särskilda gevärsförråd.

För flera år sedan, eller redan vid 1865—1866 årens Riksdag, begärde Kongl. Maj:t ett anslag af 74,262 R:dr 52 öre för detta ändamål, men Riksdagen prutade ned det och beviljade endast 25,000 R:dr. För dessa medel äro gevärsförråd nu uppförda för fem regementen, men alla de öfriga sakna ännu sådana. Af det begärda anslaget återstår således 49,262 R:dr 52 öre, som ännu icke blifvit beviljade. Det är emellertid ej nog att bevilja denna summa, ty 1865 var det fråga om stammens gevär, och därför togos ej de afsutna rusthållsregementena med i räkningen, men det nu begärda anslaget är afsedt för beväringen, och således måste äfven rusthållsregementenas behof tillgodoses, hvarföre äfven summan måste höjas. Dessutom hade man i den gamla beräkningen icke upptagit alla regementen. Skaraborgs t. ex. var undantaget, emedan dess gevärsförråd först vid 1869 års generalmönstring utdömdes, hvarföre äfven härigenom ett ytterligare medelsbehof förorsakas.

Hvad för öfrigt beträffar samme talares betänkligheter, att något anslag till persedelförråd icke skulle behövas, så ber jag att få uppläsa ett stycke ur en promemoria, som General-intendenten på min begäran godhetsfullt afgifvit. Handlingen har blifvit företedd inom Utskottet, och således kan jag ej tro, att jag brister i grannlagenhet, om jag anför något ur densamma. Det heter der:

"Till följd af bristande utrymme i de å regementenas mötesfält befintliga förrådsbyggnader, kan den derstädes förvarade, stam- och beväringsmanskap tillhörande, dyrbara materiel af alla slag icke på behörigt sätt efterses och vårdas, hvilken olägenhet kommer att än ytterligare ökas i mån af nu pågående afsändning af klädesbyxor till regementenas beväringsförråd; hvarjemte utrymme i dessa förråd helt och hållet saknas så väl för de jemväl nu tillverkade, för beväringsmanskapet afsedda, nya kapotterna, hvilka derföre måste tills vidare uppläggas uti arméens allmänna förråd i Stockholm och Göteborg, som ock för de under arbete varande trossfordon, hvilka skulle på regementena utdelas. Svårast och betänkligast framstå dessa förhållanden vid de tillfällen, då, efter slutade beväringsmöten, de af nämnda manskap begagnade tusentals persedlar af olika slag skola i regementsförråden åter intagas. Något annat sätt att dervid tillvägagå gifves icke, än att hopa persedlarne på hvarandra, för att sedan inlevereringen verkstälts och de många öfriga åligganden som tillhöra regementskommissariens befattning vid beväringsmanskapets uppbrott från lägret blifvit afslutade, en eller annan dag derefter, med biträde af handtverkare och öfrige vederbörande, genomse denna mångfald af persedlar, som då måste åter uttagas ur förrådet för undergående af besigtning samt derpå följande rengöring och istandsättning, innan de kunna, antingen på nytt utlemnas till begagnande af den några dagar derefter inryckande 2:dra beväringsskassen eller ock, efter slutade möten, uppläggas till förvarande, så godt sådant sig göra låter. Inträffar nu regnväder sista dagarne före beväringens uppbrott eller under persedel-besigtningen, som i allmänhet måste företagas under bar himmel, kan den derigenom uppkommande skadan å materialier, till följd af omöjligheten att i förrådet torka persedlarne, svårigen beräknas; och kan det derföre icke heller alltid undvikas att icke till 2:dra klassens beväring måste utlemnas klädes- och rentygspersedlar, som ännu icke hunnit torka, sedan de varit begagnade af den 1:sta klassen".

Jag skall icke läsa upp mera och ber endast att få påpeka nödvändigheten, som säkert af Eder alla, mine Herrar, inses och erkännes, af att regementena hafva sin materiel hvart och ett på sin mötesplats, så att vid en mobilisering de icke må behöfva hemta sina trossfordon, tält och öfriga förnödenheter från aflägsna, för hela arméen gemensamma utredningsförråd. Tillräckliga byggnader för dessa ändamål finnas emellertid icke för närvarande på alla mötesplatser. Det är således icke endast en besparingsfråga, utan äfven en rent militärisk fråga, att bevilja detta anslag. Att gifva penningar till materiel och icke vårda den, kan icke öfverensstämma med en god hushållning. Jag yrkar bifall till Grefve Hamiltons reservation.

Grefve Mörner: Det är icke jag, som yttrat betänkligheter rörande persedelförrådets utvidgning, utan Utskottet, och jag tog mig blott friheten uppläsa Utskottets ordalag till stöd för mina åsikter. Med hänseende härtill ber jag vidare att få anföra, att, så vidt jag vet, har den indelta truppen så väl byxor som kapotter med sig både hem och bort, så att ingenting deraf ligger för-

varadt vid mötesplatsen, utan är det beväringsmanskapets persedlar, som förvaras i ifrågavarande förråd. De andra truppen tillhörande persedlarne utgöras hufvudsakligen af spadar, yxor, fältflaskor och kittlar med mera dylikt, som säkerligen icke tager mera skada i förråden hädanefter än hittills. Jag förmodar äfven, att man vid begäran af anslag tagit i beräkning den utvidgning af förråden, som skulle blifva af nöden för de regementen, som af Kongl. Maj:t äro vordna föreslagna att uppsättas, men hvilkas uppsättning Riksdagen icke bifallit, och det är väl icke nödigt att bygga förråd åt dessa regementens materiel förrän sjelfva regementena finnas. Då en ärad talare för en stund sedan yttrade sig om anslaget till barackerna, fästade han uppmärksamheten på angelägenheten af att hafva utrymme, men det vill synas mig, att när truppen icke bor i baracken, måtte väl dess gevär och byxor kunna der förvaras, ty byggnaden måtte väl kunna användas till något under tiden mellan mötena. Beväringen blir säkerligen icke heller före den nya värnepligtlagens antagande talrikare hädanefter, än hvad den under de sednare åren varit, åtminstone om man fortfar med kasseringsarne på sätt, som skett på vissa orter, och, enligt hvad jag nyss hört omtalas, på ett ställe icke långt från Stockholm, der af 8 ynglingar från en socken endast 2 blifvit approberade och af 5 från en annan blott en. Kommer det att fortgå i denna skala, så behöfves icke särdeles stor tillökning i utrymme, hvarken för beväringen eller dess persedlar. Jag trodde ej heller, att jag skulle hafva att befara så skarpa anmärkningar, som kommit mig till del, då jag vågat förlita mig uppå, att General-fälttygmästaren förstod hvad som för gevärsförråden erfordrades. Då han ansett ett belopp af 25,000 Rdr vara tillräckligt, så tryggade jag mig vid hans omdöme i detta fall, fullt öfvertygad om, att han förstår denna sak mycket bättre än jag.

Herr Statsrådet Abelin: Med erkännande af lämpligheten af den fördelning, som Grefve Hamilton i sin reservation ifrågasatt af det anslag, som Kongl. Maj:t begärt, får jag i öfrigt vitsorda hvad här blifvit anfördt om den stora nödvändigheten af dessa persedelförråds uppförande. De afse ingalunda uteslutande att mottaga gevär för ytterligare en klass beväring, utan under alla förhållanden, äfven om beväringens organisation icke kommer att gå derhän, att två klasser kunna samtidigt öfvas, en tillräckligt stor quantitet persedlar af alla slag för att kunna, i händelse af mobilisering, fullt utrusta den del af ortens beväringsmanskap, som här till afses. Vill man det vigtiga ändamålet: arméens hastiga mobilisering, måste man decentralisera förråden, och såsom en nödvändig följd häraf utvidga och tillöka de förrådshus å respektive mötesplatser, i hvilka de för truppernas utrustning nödiga persedlarne skola förvaras. Det ifrågavarande anslaget afser således det dubbla ändamålet, att möjliggöra ett samtidigt exercerande af tvänne klasser beväring och ett skyndsamt mobiliserande af arméen. Och såsom ett ytterligare skäl, hvarföre en utvidgning af förrådshusen just nu är af behöfvat påkallad, kan jag anförä, att redan den tillökning i persedlar som skett medelst anvisande från kreditivmedlen, gör ett ökad utrymme i förrådshusen utaf

nöden, såvida icke persedlarne skola vanvårdas. Jag hemställer på dessa och de af föregående talare anförda skäl om bifall till Grefve Hamiltons reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma yrkats, dels att den förevarande punkten måtte bifallas och dels, af Grefve Hamilton, att Kammarén, med afslag derå, skulle bevilja det af Kongl. Maj:t för utvidgning af gevärs- och persedelförråden å mötesplatserna äskade anslag, 150,000 R:dr. af hvilket belopp dock endast hälften, eller 75,000 R:dr, skulle under år 1872 utgå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag å punkten och antagande af Grefve Hamiltons i frågan afgifna förslag, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

22:dra punkten.

Herr Tornerhjelm: Jag skall icke länge uppehålla Kammaréns tid, utan ber endast att med några ord få påpeka ett förhållande, som jag anser vara förtjent af uppmärksamhet.

Jag vet visserligen mycket väl, att här icke kan blifva fråga om någon förändring uti hvad Utskottet i denna punkt föreslagit, men jag vill endast fästa Kammaréns uppmärksamhet på att, när Riksdagen antagit den indragningsstat för krigsskolan, som här är föreslagen, så har man på samma gång sanktionerat den stora och genomgripande förändringen med detta läroverk, som förmodligen är för de flesta af Herrarne fullkomligt okänd. Krigsskolans organisation ligger helt och hållet inom den administrativa myndighetens område och kan naturligtvis bestämmas af Kongl. Maj:t ensam, såvida han har medel att utföra sina planer. Så länge nu denna lärarepersonal icke kan sättas på indragningsstat kan icke heller den nya organisationen genomföras. Vore nu denna organisation känd, så vore det ock lätt att fatta sitt beslut, men nu är den det icke, och derföre är jag rädd för ett sådant sätt att gå till väga och vill på grund deraf nedlägga min protest deremot till protokollet. Jag känner icke till alla delar denna organisation så, att jag skulle kunna underkasta densamma en genomförd kritik, men jag skulle dock kunna mot densamma framställa en del anmärkningar, om jag ansåge det här vara på sin plats. Jag vill blott säga, att om den förändring med krigsskolan, som jag tror vara meningen att genomföra, kommer till stånd, så skall den enligt min tanke möta stora praktiska svårigheter och åtskilligt obehag. Jag tror derföre, att Kammaréns ledamöter måhända inom kort skola finna, att det hade varit mycket bättre, om hela förändringen aldrig egt rum. När då klander och missnöje uppstå, så skulle jag visserligen med tillfredsställelse kunna säga: det der har jag sagt förut, men jag skulle dock mycket hellre se att någonting nu blefve gjordt för att förebygga

bygga dessa blifvande olägenheter, än att i framtiden kunna få denna lilla förnöjelse. Såsom jag förut sagt har jag intet yrkande att göra, utan vill endast till protokollet uttala min protest mot den föreslagna förändringen.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag skall anhålla att rörande Utskottets förslag i denna punkt få till Kammaren hemställa om ett tillägg, om jag ock har föga utsigt, att detsamma skall af Kammarerna behjertas. Här är fråga om att på indragningsstat förflytta åtskilliga tjänstemän och lärare vid krigsskolan, med löner från 850 R:dr till 3,000 R:dr, med dem tillagd rättighet att, så vida de äro med fullmakt å tjensten försedde, åtnjuta innehafvande lön såsom pension under sin återstående lifstid, men att, om de blott på förordnande innehafva sina tjänster, såsom lifstidspension bekomma hälften af den bestämda lönen. Jemte det jag får erinra derom, att, då det för icke länge sedan var fråga om regementsskrifvarne, man anförde, att då dessa blott innehade sina tjänster på förordnande, kunde ej ifrågakomma, att vid regementsskrifvaretjänsternas möjligen skeende indragning, dåvarande tjensteinnehafvare skulle förflyttas på indragningsstat, men att man nu tyckes hylia en helt annan åsigt i fråga om de tillförordnade lärarne och tjänstemännen vid krigsskolan, och att detta synes mig ej vara rätt konsekvent, ber jag att, med afseende på sjelfva den föredragna punkten, få fästa uppmärksamheten derpå, att då det är mycket möjligt, att dessa tjänstemän, som nu komma på indragningsstat, sedermera kunna hugnas med andra tjänster, eller befordras till pastorat med rätt betydliga aflöningsförmåner, så borde för sådan händelse förbehåll göras. Jag anser derföre, att uti ifrågavarande punkt det tillägg bör ske, att vid dessa personers förflyttning på indragningsstat med åtnjutande af de föreslagna pensionsbeloppen, det vilkor fästes, att detta skall ega rum endast så vida de ej sedermera varda anställda i annan allmän tjänst, i hvilket fall pensionen skall minskas med ett belopp, motsvarande lönen för denna tjänst, eller, om denna lön uppgår till eller öfverstiger pensionen, helt och hållet försvinna.

Jag anhåller derföre att följande tillägg må göras till den nu föredragna punkten:

“dock endast såvida de ej sedermera varda anställda i annan allmän tjänst, i hvilket fall pensionen skall minskas i förhållande till de med nämnda tjänst förenade löneförmåner, derest dessa understiga pensionsbeloppet, men helt och hållet indragas, för den händelse att löneförmånerna uppgå till eller öfverstiga berörda belopp“.

Herr Reuterswärd: Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, sade, att han icke hade reda på den nya organisationen för krigsskolan, men var dock nog djerf att vilja uttala förkastelsedomén öfver densamma. Jag har visserligen icke tagit den noggranna kännedom om saken, som erfordras för att lemna några närmare upplysningar, men det är mig dock bekant, att denna organisation går derpå ut, att så vida Riksdagen bifaller hvad Kongl. Maj:t här före-

slagit om vissa lärareplatser indragning, så skulle från och med detta års utgång inga elever kunna antagas, med mindre än att de undergått tvänne års vapenöfningar vid något regemente och aflagt studentexamen. Jag tror, att denna förändrade organisation skall för den militäriska utbildningen blifva af ganska stor vikt, och äfven för de ynglingar, som erna egna sig åt militäryrket, torde det vara ganska angeläget att vid mera framskriden ålder få lära känna sin böjelse, då de deremot nu vid tolf å tretton års ålder måste bestämma öfver sin framtida verksamhet. Jag har mig bekant att meningen med organisationen är ungefär denna, hvilken jag anser både nyttig och lycklig, och tror derföre, att jag med ganska stort lugn kan yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Hamilton, Henning: Jag anhåller endast att få instämma med Grefve Mörner.

Herr Tornerhjelm: Den näst siste talaren började sitt anförande med att säga, att han kände till den ifrågavarande organisationen. Jag blef då mycket glad och hoppades, att ett ljus skulle gå upp för mig och att jag skulle få mina betänkligheter häfda, men jag fann snart, att han visste nästan mindre om saken än jag sjelf, och att han således icke kunde gifva mig den efterlängtade upplysningen. Han slutade med att säga, att han vore ganska lugn, enär organisationen vore mycket god. Jag tror ock att jag kan vara lugn, enär frågan i alla händelser icke är af någon så utomordentlig vikt, och jag har blott velat reservera mig för framtiden rörande de följder, som af organisationen kunna härflyta.

Herr Reuterswärd: Då det icke lider något tvifvel, att Herr Tornerhjelm missuppfattat min mening, får jag, ifall Kammaren skulle vara lika okunnig om hvad jag yttrat, erinra om, att jag sökte framhålla, att vigten af den förändring, som är föreslagen, berodde dels deraf, att ynglingarne vid en mera framskriden ålder kunna bestämma öfver sitt lefnadsyrke, hvilket de ej kunna göra vid 13 å 14 år, och dels att eleverna skola kunna vid arméén utbilda sig till befäl, hvilket jag tror, att de skola göra der mycket bättre än vid krigsskolan. Dessutom är det en annan omständighet, som ej bör förbises, nemligen den, att enligt den nya organisationen skulle ett långt större antal ynglingar kunna vinna inträde vid skolan, derföre att omsättningen blir liffigare, då kursen hädanefter kommer att omfatta högst två å tre år i stället för åtta å tio, såsom nu ofta är händelsen. Jag fortfar i mitt yrkande, men ber att dertill få göra samma tillägg, som Grefve Mörner föreslagit.

Grefve Beck-Friis: Äfven jag har, såsom jag tror, någon kunskap om den organisation, som förestår vid Carlberg, och jag får för min del säga, att något mera opraktiskt än denna kan jag icke föreställa mig. Enligt detta förslag skulle nemligen en yngling, som vill egna sig åt militäryrket, först hafva att aflägga studentexamen, hvilket vanligen sker i Juni månad, derpå ett år göra ingenting, så

passera graderna under ett år och slutligen komma in i krigsskolan, der hans lärotid skulle räcka två år. Då nu medelåldern för studenter är tjugo å tjugoeft år, så skulle således en officer vara fullbildad vid 24 å 25 års ålder. Vid kavalleriet skulle han ytterligare hafva att genomgå 1 års kurs vid ridskolan, och vid artilleriet och fortifikationen undervisningen vid Marieberg, hvarföre han vid dessa specialvapen skulle närma sig trettioålet, innan han vore fullbildad. Detta är min kunskap om förslaget, och jag vill icke med min röst bidraga till dess genomförande, utan yrkar afslag å den föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels, af Grefve Mörner, att punkten måtte bifallas med följande tillägg: "dock endast så vida de ej sedermera varda anställda i annan allmän tjänst, i hvilket fall pensionen skall minskas i förhållande till de med nämnda tjänst förenade löneförmåner, derest dessa understiga pensionsbeloppet, men helt och hållet indragas, för den händelse att löneförmånerna uppgå till eller öfverstiga berörda belopp"; dels ock att punkten skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på bifall till punkten med det af Grefve Mörner yrkade tillägg, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning, samt slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken proposition likaledes besvarades med många såväl ja som nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten med det af Grefve Mörner föreslagna tillägg ånyo blifvit framställd samt med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering blifvit af flere ledamöter begärd samt Kammarren, uppå gjord framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit afslag å punkten; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 22:dra punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 4 med det af Grefve Mörner gjorda tillägg, röstar:

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 36;
Nej — 30.

Grefve Hamilton, Henning: För att påskynda riksdagsärendenas gång, tager jag mig friheten hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum måtte näst efter de gemensamma voteringarne uppföras de i dag första gången bordlagda ärenden, derefter Lag-Utskottets Utlåtande N:r 23, och sedermera öfriga ärenden, i den ordning, de på dagens föredragningslista innehafva.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 9 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för den 8 dennes och protokollet för den 25 sistlidne April.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet i 2:dra punkten af dess Memorial N:o 65 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill bifalla förslaget derom att Riksdagen, med vidtagande af den förändring, att öfverfärtläkarens aflöning uppföres med 3,000 R:dr lön och 1,800 R:dr arfvode, måtte det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till aflöningsstat för sjöförsvarets läkarepersonal i öfrigt godkänna samt medgifva, att samma stat må, i den mån ske kan, äfven under innevarande år tillämpas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;